

12—15 mars

Debatter m. m.

Onsdagen den 13 mars

Sid.

Svar på enkel fråga av herr Petersson, Erik Filip, (fp) ang. ungdomens situation på arbetsmarknaden	7
Svar på interpellation av herr Brundin (h) om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.	7
Om offentlig auktorisation av lässmeder	27
Om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam	29
Anslag under sjunde huvudtiteln:	
Skatteutjämningsbidrag till kommunerna	35
Sveriges geologiska undersöknings malmprospektering	37
Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål	38
Anslag under tionde huvudtiteln:	
Handelssekreterare	40
Småindustrins exportråd m. m.	42
Statens pris- och kartellnämnd	46
Statens institut för konsumentfrågor	49
Bidrag till varudeklarationsnämnden	54
Patent- och registreringsverket	58
Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet	61
Tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt	62
Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.	64
Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	68
Om åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer	71

	Sid.
Om tillsättande av en riksdagens pressombudsman	72
Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare	78
Förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade	82
Om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer	86
Ägokravsjämkning vid ägoutbyte och laga skifte	89
Om obligatorisk reflexanordning för gående	93
Interpellation av herr Werner (vpk) ang. sänkning av basannuiteten vid statlig långivning för bostadsbyggande	97

Torsdagen den 14 mars

Svar på enkla frågor:

av herr Lundberg (h) ang. instruktionerna till den svenska delegationen vid UNCTAD II i vad avser stöd till nationella handelsflottor och varvsindustri	99
av herr Kaijser (h) ang. verkställigheten av domstols beslut om överlämnande till öppen psykiatrisk vård	101
Interpellation av herr Hübinette (h) ang. sådant utförande av ledningar för elektrisk kraft att brukandet av jordbruksjord icke försvåras	103

Fredagen den 15 mars

Meddelande ang. enkel fråga av herr Olsson, Johan, (cp) om ytterligare byggande av egnahem	105
--	-----

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 13 mars

Val av tjugufyra valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens ombudsmän jämte ställföreträdare	7
Tredje lagutskottets utlåtande nr 12, om offentlig auktorisation av lässmeder	27
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6, om en statlig propagandakampanj för bättre förebyggande hälsovård	29
— nr 7, om åtgärder för att tillgodose de hemlösa hjälpbehov ..	29
— nr 8, om skyldighet att inlösa engångsglas	29
Utrikesutskottets utlåtande nr 1, om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam	29

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 7, ang. utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde	35
— nr 10, ang. utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde	39
Bevillningsutskottets betänkande nr 8, om skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse	62
— nr 9, ang. tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt	62
— nr 12, om överlåtelse av AB Tipstjänst till Sveriges riksidrottsförbund	64
— nr 16, ang. beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst	64
— nr 17, om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet	64
— nr 18, ang. förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.	64
— nr 20, ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	68
Bankoutskottets utlåtande nr 12, om åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer ..	71
— nr 13, om tillsättande av en riksdagens pressombudsman	72
Första lagutskottets utlåtande nr 15, ang. ändrad lydelse av 7 kap. 8 § och 54 kap. 9 § rättegångsbalken m. m.	77
— nr 16, ang. kungörande i kyrka	77
— nr 17, om medborgarvittnen vid demonstrationer m. m.	77
Andra lagutskottets utlåtande nr 3, om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare	78
— nr 4, ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade	82
— nr 8, om vårdbidrag till handikappade barn under 16 år	86
— nr 9, ang. ersättning enligt lagen om allmän försäkring i samband med transplantation	86
— nr 10, om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer	86
— nr 11, om vårdbidrag till fosterföräldrar	89
Tredje lagutskottets utlåtande nr 1, ang. ändring i lagen med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, m. m.	89
— nr 15, om obligatorisk reflexanordning för gående	93
— nr 16, ang. besvärstiden vid beslut om tomtindelning	96
— nr 17, ang. färdiggjutna registreringsskyltar för motorfordon, m. m.	96
— nr 18, ang. förande av sparkstötting	96
Jordbruksutskottets utlåtande nr 7, ang. överlåtelse av viss staten tillhörig mark, m. m.	96
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 9, ang. personalbristen inom sjukvården	96
— nr 10, ang. de hemarbetandes situation	96

Tisdagen den 12 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till narkotikastrafflag, m. m., i vad propositionen avser riktlinjerna för organisationen av vården av narkotikamissbrukare; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 97, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt jämte motioner.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 100, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående anslag på

tilläggsstat för utredning om riksdagens hus m. m.;

nr 101, till Konungen angående projektering av provisoriska lokaler för riksdagen; och

nr 102, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för förvaltningskontoret.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753).

Föredrogs den från den svenska parlamentariska delegationen hos Europarådets rådgivande församling inkomna skrivelserna med överlämnande av redogörelse för församlingssessionerna under år 1967.

Redogörelsen hänvisades till utrikesutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 7 och 10, bevillningsutskottets betänkanden nr 8, 9, 12, 16—18 och 20, bankoutskottets utlåtanden nr 12 och 13, första lagutskottets utlåtanden nr 15—17, andra lagutskottets utlåtanden nr 3, 4 och 8—11, tredje lagutskottets utlåtanden nr 1 och 15—18, jordbruksutskottets utlåtande nr 7 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 9 och 10.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 44, med förslag till lag om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 770, av herr *Wirtén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 26, angående vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m.;

nr 771, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*,

nr 772, av herr *Jacobsson, Per, m. fl.*,

nr 773, av herr *Olsson, Johan*, och herr *Nilsson, Nils*, samt

nr 774, av herr *Werner*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m.;

nr 775, av herr *Hübinette*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 36, med förslag till smittskyddslag, m. m.;

nr 776, av herrar *Wirtén* och *Svanström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 36, med förslag till smittskyddslag, m. m.;

nr 777, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Wirtén*, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition nr 37, angående naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.;

nr 778, av herrar *Brundin* och *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37, angående naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.; ävensom

nr 779, av herr *Nilsson, Nils*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37, angående naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.04.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/ Solveig Gemert

Onsdagen den 13 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Nyman (fp)

Ernulf (fp)

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av riksdagens ombudsmän jämte ställföreträdare.

Sedan denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! För vartdera av de två val, som skall förrättas vid detta plenum, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Vardera listan upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Anställdes val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse riksdagens ombudsmän jämte ställföreträdare.

Den av herr förste vice talmannen avlämnade lista, som gällde detta val, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter två särskilda listor.

Den lista, som avsåg valet av valmän, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Sörlin (s)

Hjorth (s)

Hedlund (s)

Holmberg (h)

Peterson, Eric Gustaf, (fp)

Carlsson, Eric, (cp)

Efter det denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

Strand (s)

Pettersson, Georg, (s)

fröken Mattson (s)

Virgin (h)

Andersson, Axel, (fp)

Nilsson, Ferdinand, (cp)

Svedberg, Erik, (s)

Palm (s)

Magnusson (s)

Arvidson (h)

fru Segerstedt Wiberg (fp)

Hedström (s)

Svanström (cp)

Wärnberg (s)

Dahlberg (s)

Hernelius (h)

Hilding (fp)

Lundin (s)

Anderson, Carl Albert, (s)

Nilsson, Nils, (cp)

Olsson, Erik, (s)

Kaijser (h)

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde i ett sammanhang besvara dels herr *Erik Filip Peterssons* (fp) fråga angående ungdomens situation på arbetsmarknaden, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 22 februari, dels ock herr

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

Brundins (h) interpellation om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Brundin har frågat om regeringen är beredd att dels vidta sådana åtgärder att frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring skyndsamt kan föras till en positiv lösning och därvid beakta även tjänstemännens nya situation, dels vidta åtgärder i syfte att minska arbetslösheten bland ungdom. Herr Petersson har frågat om jag avser att föranstalta om en skyndsamt undersökning angående ungdomens situation på arbetsmarknaden och vidta därav motiverade åtgärder. Frågorna berör delvis samma problem och det synes därför lämpligt att besvara dem i ett sammanhang.

Under hela efterkrigstiden fram till mitten av 1960-talet präglades tjänstemännens arbetsmarknad av underskott på arbetskraft med kvalificerad utbildning, framför allt tekniker. Under senare år har ett i viss mån ändrat läge uppstått för tjänstemannagrupperna. Under år 1967 berördes sålunda 5 200 tjänstemän av företagsnedläggningar och driftsinskränkningar mot knappt 1 400 under år 1965. Denna process har förorsakat omställningssvårigheter framför allt bland äldre och otillräckligt utbildad arbetskraft. Samtidigt har antalet nyutexaminerade ökat. Dessa kan numera inte räkna med att få arbete lika snabbt efter examen som i början av 1960-talet. Inom vissa tjänstemannayrken såsom vård- och serviceyrken är efterfrågan emellertid alltjämt betydande.

Arbetslösheten inom tjänstemannagrupperna har mötts med intensiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Ökade insatser har skett på förmedlingsområdet både beträffande arbetslösa och nyutexaminerade, varvid interlokal förmedling använts i stor utsträckning. Av samtliga starthjälpärenden under år 1967 berörde nära 30 % tjänstemän. Framför allt har emellertid arbetsmarknadsutbildning använts. Under tiden

den 1 januari 1967—den 15 januari 1968 deltog 4 100 tjänstemän i sådan utbildning. T. o. m. den 30 juni 1968 har kurser planerats för 2 600 tjänstemän. Vidare har sysselsättningskapande åtgärder i form av arkivarbete och beredskapsarbeten vidtagits. Antalet arkivarbetare steg från år 1966 till år 1967 med nära 600 personer.

I stor utsträckning är de tjänstemän som berörs av arbetslösheten medlemmar i arbetslöshetskassor. Tjänstemannakassorna hade den 31 december 1967 280 000 medlemmar. Av dessa fanns 90 % i industritjänstemännens, arbetsledarnas och handelstjänstemännens kassor. Den genomsnittliga arbetslösheten inom samtliga tjänstemannakassor var år 1967 0,6 %. Motsvarande tal i februari 1968 var 0,7 %. Arbetslösheten inom samtliga arbetslöshetskassor var då 2,7 %.

Det är riktigt som herr Brundin påpekar att tjänstemannagrupperna inte har arbetslöshetskassor utbyggda i samma utsträckning som andra löntagargrupper. Detta torde sammanhålla med att arbetslöshetsriskerna bedömts vara relativt små inom en del yrkesområden. Möjligheterna att bilda arbetslöshetskassor är emellertid desamma för alla löntagarkategorier.

För att utreda frågor om kontant stöd vid arbetslöshet tillkallade jag i juni 1966 en utredning — KSA-utredningen. Bland ledamöterna ingår bl. a. representanter för de fyra stora partierna och arbetsmarknadens parter. Utredningens uppdrag, såsom det har angivits i direktiven, har inte begränsats till att avse någon viss kategori. Utredningen kommer att behandla även tjänstemännens problem. Jag räknar med att utredningen så snart som möjligt kommer att lägga fram förslag om större inkomsttrygghet för alla kategorier av arbetslösa.

Jag övergår härefter till att besvara frågorna angående ungdomsarbetslösheten. I september 1967 utgjorde antalet arbetslösa under 25 år ca 7 500 eller

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

1/4 av samtliga arbetslösa. I januari i år var inemot 11 000 ungdomar utan arbete eller 17 % av totalantalet arbetslösa. Inom den yngsta gruppen, dvs. ungdomar under 18 år, har arbetslösheten emellertid sjunkit från ca 2 300 i september 1967 till ca 1 400 i januari 1968. Ungdomsarbetslösheten är spridd över hela landet. En viss koncentration till storstäderna, en del industriorter och norrlandslänen är dock märkbar.

I oktober 1967 gjorde arbetsmarknadsstyrelsen en undersökning om de arbetslösas utbildningsnivå. Av resultatet framgår att 60 % av de arbetslösa ungdomarna inte hade annan skolunderbyggnad än folkskola. Samma andel har ingen eller kortare yrkesutbildning än ett år. Av undersökningen framgår även att ungdomar med endast folkskola har betydligt större arbetslöshet än som svarar mot deras andel av befolkningen, medan arbetslösheten bland ungdomar med bättre utbildning aningen är lägre än eller i stort svarar mot deras andel av befolkningen.

I oktober 1967 antog arbetsmarknadsstyrelsen ett aktivitetsprogram mot ungdomsarbetslöshet, vilket till väsentlig del går ut på att öka möjligheterna till yrkesutbildning såväl inom det ordinarie skolväsendet som inom arbetsmarknadsutbildningen. I december 1967 avdelades vidare särskilda tjänstemän vid länsarbetsnämnderna för att följa upp programmet.

Med anledning av att ungdomsarbetslösheten till stor del synes vara ett utbildningsproblem har antalet vakanta platser vid yrkesskolorna inventerats. Härvid framkom att det vid månads-skiftet november—december 1967 fanns över 6 200 vakanta platser vid kommunala och landstingskommunala yrkeskolor samt att mer än 4 800 platser kunde tillkomma under år 1968 genom särskilda kurser, som skulle kunna sättas i gång med kort varsel inom sådana yrkesområden där det råder brist på arbetskraft. Jag vill i detta sammanhang också framhålla den expansion

som sker av utbildningsväsendet som helhet under nästa läsår manifesterad i ökad intagning vid en rad utbildningslinjer.

Efter beslut av regeringen kan utbildningsbidrag enligt arbetsmarknads-kungörelsen numera i allmänhet utgå till ungdomar redan när de har fyllt 20 år. Därmed kommer möjligheterna att erbjuda omskolning åt ungdomar som tidigare haft förvärvsarbete att öka. I fråga om ungdomar med försörjningsbörda liksom i fråga om handikappade ungdomar kan f. ö. utbildningsbidrag utgå även om de är under 20 år.

Dessa åtgärder samt effektivare arbetsförmedling har lett till att från och med den 1 november 1967 till slutet av januari 1968 10 000 ungdomar har placerats i arbete i öppna marknaden, att mellan 4 000 och 5 000 har påbörjat utbildning inom det ordinarie skolväsendet samt att 3 000 har placerats i arbetsmarknadsutbildning.

För ungdomar som av ena eller andra skälet inte är intresserade av yrkesutbildning och för dem som på grund av psykiska eller sociala handikapp behöver särskilt avpassad undervisning strävar arbetsmarknadsstyrelsen efter att få till stånd speciella beredskapsarbeten som även skall innehålla vissa moment av yrkesutbildning. Man kommer också att i ökad utsträckning försöka placera ungdomar i skyddad eller halvskyddad sysselsättning. I samband med utarbetandet av vårprognosen kommer länsarbetsnämnderna att ägna särskild uppmärksamhet åt den väntade examinationen från skolorna och möjligheterna att bereda de nytexaminerade arbete eller fortsatt utbildning.

Som framgått av min redogörelse pågår en mycket omfattande verksamhet för att bereda ungdomar sysselsättning. För regeringen framstår det självfallet som en ytterst viktig uppgift för arbetsmarknadspolitiken att bekämpa tendenser till ungdomsarbetslöshet. Utvecklingen på detta område följs därför

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

noga så att vid varje tillfälle erforderliga åtgärder snabbt skall kunna sättas in. Herr Peterssons önskemål om en skyndsam undersökning av ungdomens situation synes mig på detta sätt vara tillgodosett.

Herr BRUNDIN (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation.

Jag tycker att redovisningen av nuläget är föredömligt gjord, men däremot går statsrådet väldigt snabbt och lättvindigt förbi en av huvudfrågorna i interpellationen, nämligen frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Detta är ändå inte någon ny fråga. Den finns omnämnd redan i socialdemokratiska partiets efterkrigsprogram, det s. k. 27-punktsprogrammet.

Jag behöver inte göra historieskrivningen alltför omfattande utan kan nöja mig med att säga att i direktiven för 1960 års arbetslöshetsförsäkringsutredning sägs att trots arbetslöshetsförsäkringen finns i betydande omfattning grupper med inte ringa arbetslöshetsrisk som står utanför försäkringen. År 1963 fick vi resultatet av utredningen, som säger bl. a. att de oförsäkrade utgjorde 1,4 miljon människor och att hälften av dem hade möjlighet att bli medlemmar i befintliga kassor men inte begagnat sig av den möjligheten. Vidare sägs att ett visst begränsat behov av arbetslöshetsförsäkring fanns bland den andra hälften, cirka 700 000 människor.

I en proposition 1964 underströk statsrådet att många arbetstagare saknade ett för dem behövligt försäkringskydd, och han betonade vidare att alla som blir arbetslösa bör få sin försörjning tryggad på ett tillfredsställande sätt. Men statsrådet förordade likväl att man skulle avvakta resultatet av de allmänna arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som kunde bli aktuella inom den närmaste framtiden, innan man företog

ytterligare utredning om arbetslöshetsförsäkring.

Så gick det ett par år, och 1966 tillstettes KSA-utredningen. Sedan dess har det gått ytterligare ett par år, och vi vet fortfarande ingenting om hur denna fråga kommer att bli löst; vi vet inte ens när. Jag vill fråga statsrådet: Går det inte ens att nu säga någonting om när man kan vänta ett resultat från KSA-utredningen, innebärande ett förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring?

Beträffande ungdomens speciella situation i denna arbetslöshetstid finns det vissa speciella aspekter att anföra.

Arbetsmarknadsstyrelsen gjorde i mars—april 1963 en undersökning beträffande resultatet av omskolningsverksamheten. Egendomligt nog framlades resultatet av denna utredning först i januari 1968, trots att den sista observationsperioden var i slutet av 1966, vilket inte vittnar om någon större skyndsamhet. Emellertid framkom det att cirka 27 procent av dem som omskolats var under 22 år och att betydligt mindre än en tredjedel efter tre år var kvar i det yrke till vilket de hade omskolats. Jag tycker att detta berättigar till frågan: På vilka grunder söker man destinera arbetslösa till olika slags omskolningskurser och till olika slags yrken? Hur säkra är prognoserna beträffande de olika yrkenas behov av arbetskraft för åtminstone de närmaste åren? Att efter tre år mindre än en tredjedel finns kvar i det yrke som de omskolats till tyder inte på att man haft något tillförlitligt beslutsunderlag.

Det är utomordentligt bra att man vidgar möjligheterna för ungdomarna att få yrkesutbildning. Men det vore också fördelaktigt om man kunde få en kontinuerlig intagning till de olika utbildningskurserna i yrkesskolans regi. Nu har vi att under 1968 på arbetsmarknaden ta emot ungefär 49 000 ungdomar som rycker ut från sin första militärtjänst. Hur bedömer statsrådet dessa 49 000 ungdomars möjligheter att finna sysselsättning? Och för dem som

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

inte kan få sysselsättning omedelbart, hur bedömer statsrådet möjligheten till att ge dem en sådan utbildning att deras utsikter på arbetsmarknaden ökar?

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Den är av den karaktären att den i mycket hög grad berör utbildningen, och därför kunde det vara berättigat att rikta den till utbildningsministern. Men jag vet att statsrådet Johansson är väl informerad också i utbildningsfrågor, varför jag valde denna väg.

Jag vill ge min uppskattning åt de åtgärder i fråga om sysselsättning för ungdomen som statsrådet har redovisat, men jag kan inte dela statsrådets synpunkt att kravet på en speciell undersökning av vissa problem är tillgodosett genom de åtgärder som vidtagits. Det är en rad obesvarade frågor som vi säkerligen bör studera närmare. Ungdomsarbetslösheten är inte av samma karaktär som arbetslösheten för andra grupper. Den har speciella orsaker, och den måste angripas med andra medel.

Det är i första hand kanske inte dagens situation som oroar mest, även om den är allvarlig nog och kräver åtgärder. Tendensen framöver, sådan man kan utläsa den av tillgängligt material, pekar på en försämring, och den berör ju i mycket hög grad också den utbildade arbetskraften. Den framtida balansen mellan arbetsmarknadens behov och yrkesutbildningens kapacitet på olika nivåer bör klargöras genom en förbättrad prognosverksamhet, naturligtvis kompletterad med en utbyggd arbetsmarknadsforskning.

Det måste vara ett väsentligt intresse från både samhällets och den enskildes synpunkt att den utbildade arbetskraften får anställning just inom de yrken som den har utbildat sig för och där den kan ha nytta av sina kunskaper. Att under flera år skaffa sig en dyrbar utbildning och sedan, då man blir fär-

dig, anvisas omskolning till ett annat yrke är inte bara slöseri med tid och resurser, utan det ställer också ungdomen i en olycklig relation till samhället i stort. Beredskapsarbeten är bra, men de måste betraktas som en nödfallsutväg. Det gäller enligt min mening också att klargöra arbetsmarknadens krav på praktik i utbildningen. Det har många gånger visat sig att det finns vissa brister härvidlag, och det förefaller som om utbildningen i större utsträckning än nu bör kopplas in i ett fruktbarande samarbete med näringslivet för att rusta ungdomen just på denna punkt.

Man kan också fråga under vilka förutsättningar praktik och utbildning i större utsträckning än nu kan ske i själva företaget och då ge ungdomarna mera attraktiva betingelser. Jag tänker speciellt på deras möjligheter att kombinera utbildning med inkomst.

Så har vi frågan om varför så många utbildningsplatser står tomma. Det är en mycket allvarlig fråga, och den bör bli föremål för något ingående studium. Man kan fråga sig om det är så att vårt yrkesutbildningsväsen inte stämmer med arbetsmarknadens behov och krav, om kurstidens längd osv. behöver en översyn. Man kan också fråga sig hur informationen till ungdomarna har fungerat. Upplysningsverksamheten bör komma på ett så tidigt stadium att den har effekt och inte sker såsom nyligen var fallet i fråga om skolöverstyrelsens beslut att spärra den praktiska utbildningen för lärarkandidaterna.

En annan fråga är i vad mån vår traditionella uppfattning om speciellt manliga och kvinnliga yrken är ett hinder. Detta gäller särskilt vårdsektorn, där det bör finnas utrymme för nytänkande.

En närliggande fråga beträffande information är huruvida de tiotusentals ungdomar som om några månader söker in till olika skolor och därvid väljer utbildningsvägar och yrke fått in-

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

formation — så långt man nu kan ge en sådan — om hur arbetsmarknaden fungerar när de kommer ut i arbetslivet.

Herr talman! Detta var några exempel på frågeställningar som enligt min mening motiverar ett närmare studium och klarläggande, särskilt av sådana problem som hör samman med den förändrade situation som vi har att vänta under den närmaste tiden.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Brundin ägnade sig åt historieskrivning beträffande den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen, eller rättare sagt problemet om kontant understöd.

Den utredning som arbetade med arbetsmarknadspolitiken och där även de borgerliga partierna var företrädare kom närmast fram till att frågan om kontantunderstöd måste bli föremål för en speciell undersökning. Den hade alltså inget förslag att föra fram. Då hade vi att överväga om och när man skulle ta upp frågan på nytt. Eftersom vi först hade att föreslå — någon gång i mitten på 1960-talet — en justering av reglerna för vår arbetslöshetsförsäkring, genomförde vi den, och därefter hade vi att till 1966 års riksdag redovisa utredningens förslag om arbetsmarknadspolitiken. I samband därmed tillkallade vi utredningen om kontantunderstödsverksamhet.

Detta är en mycket kortfattad översikt av utvecklingen. Då säger herr Brundin att det finns stora grupper som står utanför arbetslöshetsförsäkringen. Jag har i mitt svar sagt att möjligheterna att bilda arbetslöshetskassor är desamma för alla löntagarkategorier — jag upprepar det. Detta gäller inte minst för tjänstemännen. Vi har under senare tid uppmanat dem att bilda frivilliga arbetslöshetskassor. De bestämmer ju själva vid vilken nivå ersättningen skall utgå, och de har också själva att bestämma över avgifter för

denna verksamhet. De kommer då att få det statsbidrag som utgår till de i dag befintliga kassorna.

Jag anser att det är mycket viktigt att säga detta och att göra klart för de grupper av tjänstemän, som i dag står utanför arbetslöshetsförsäkringen, att inte vänta på att det kommer att genomföras en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, i vilken dessa grupper skulle inrangeras, utan de bör ha klart för sig att de själva bör ta initiativet. Det är därför som jag med största tillfredsställelse i tidningarna i slutet av februari läste ett besked från SACO — akademikernas topporganisation — att SACO:s fullmäktige i höst får ett förslag om en erkänd arbetslöshetskassa för hela akademikerområdet. En allmän arbetslöshetsförsäkring skall enligt förslaget inrättas, och den kan också omfatta nyexaminerade. SACO har alltså dragit konsekvenserna av den diskussion, som har förts i denna fråga, och organisationen är nu beredd att inrätta en arbetslöshetsförsäkring. Jag säger ännu en gång, att jag hälsar detta med största tillfredsställelse.

Då gäller det här frågan om andra grupper, som i dag står utanför en sådan försäkring och som inte på samma sätt kan inrangeras i en försäkring. Jag kommer ihåg att det år 1964 gjordes en undersökning på detta område. Man vände sig till de stora organisationerna — Sveriges köpmannaförbund och Sveriges hantverks- och industriorganisation — och efterhörde organisationernas mening om en allmän arbetslöshetsförsäkring, som skulle innefatta också dessa grupper. Man fick beskedet att det inte förelåg något intresse från dessa stora organisationers sida för en sådan försäkring. Det angavs att dessa organisationer inte hade de risker som de anställda var utsatta för, och organisationerna avvisade därför tanken på en försäkring, i vilken också dessa grupper skulle inrangeras.

Jag vill gärna säga att de senaste årens erfarenheter har medfört att ock-

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

så dessa organisationer i dag har en annan mening och därför uttalar sig för att man verkligen skall undersöka, hur man skall få in sina medlemmar i en arbetslöshetsförsäkring. Detta har vi naturligtvis också all anledning att notera.

Ärade kammarledamöter! Enligt den sittande KSA-utredningens direktiv skall frågan om en eventuell allmän arbetslöshetsförsäkring utredas. Då kommer också den fråga upp, som herr Brundin ställde: När kan KSA-utredningen bli färdig? Kan den bli färdig i år?

Jag har frågat ordföranden i utredningen, om utredningen skulle kunna bli färdig med det arbete som återstår under innevarande år, så att vi till våren 1969 skulle kunna framlägga en proposition i ämnet. Jag har fått det beskedet att det inte kan lämnas någon garanti för att utredningen är färdig i så god tid att ett förslag kan framläggas till 1969 års riksdag. Det är huvudorsaken till att vi i det förslag, som grundar sig på KSA-utredningens betänkande om kontantstöd till äldre, även tagit med vissa grupper av dem som i dag står utanför arbetslöshetsförsäkringen — handlande, hantverkare, i viss omfattning småbrukare, fiskare och andra. Detta förslag skall ju riksdagen ta ställning till på grundval av den proposition som framlagts.

Innan vi bestämde oss för att ta in också dessa grupper, hade vi alltså efterhört möjligheterna för utredningen att bli klar i år. Men, som sagt, det besked vi fick gav oss anledning att välja denna väg. Vi är medvetna om att många av dessa människor upplever en besvärlig situation, och att de också har rätt att göra anspråk på att samhället skall bistå dem.

Herr Brundin hade inte behövt gå så långt tillbaka i sin historieskrivning. Han hade bara behövt gå till remissdebatten här i kammaren den 18 januari i år, då herr Arne Geijer ställde frå-

gor till de borgerliga gruppledarna om hur dessa hade tänkt sig att en allmän, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skulle byggas upp. Jag skall nu inte försöka tolka hur herr Arne Geijer reagerade på de besked han fick, men jag, som satt och lyssnade på dem, fick det mycket bestämda intrycket av såväl herr Dahléns, herr Holmbergs som herr Bengtsons uttalanden att man inte så där noga hade tänkt igenom hur en sådan försäkring skulle byggas upp. Det finner jag begripligt, och jag kritiserar dem inte ett ögonblick för det. Herr Dahléns säger bl. a.: »Många arbetare och tjänstemän står i dag utanför de nuvarande arbetslöshetskassorna. Vi tror alltså att den väsentligaste uppgiften för en allmän sysselsättningsförsäkring är att få in dessa människor i den. Om det dessutom går att få in andra grupper, är det så mycket bättre. Jag måste emellertid medge att jag för min del icke kan svara på om det är möjligt. Ett önskemål kan det vara, men utredningen skall ju klara även det spörsmålet.» På frågan hur det skall betalas sade herr Geijer: »Det kommer att kosta mycket pengar, och det är vi verkligen medvetna om. Hur skall det betalas? Ja, det är också en sak som är verkligen besvärlig och som vi hoppas att utredningen skall anlägga synpunkter på.»

Det är bra, herr Dahléns, och det är alldeles riktigt. Det är exakt de uppgifter som utredningen har fått.

Herr Holmberg svarade på ungefär samma sätt. På den rad frågor som herr Geijer ställde till honom, kom herr Holmberg också in på att vi här i viss omfattning har samma uppfattning. Han konstaterar att det är många människor som står utanför arbetslöshetsförsäkringen. Han säger vidare, att man måste ställa sig frågan vad det gäller för grupper, var de arbetar i dag, om de har heltids- eller deltidarbete osv. Det är, enligt herr Holmberg, frågor som måste undersökas och utredas in-

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

nan man kan ta slutgiltig ställning till hur en allmän arbetslöshetsförsäkring skall kunna utformas.

Det var de besked som vi fick i remissdebatten i januari i år. Man hänvisade till den pågående utredningen. Jag skall citera vad som står i direktiven: »Utredningen bör vara förutsättningslös. Den bör undersöka och föreslå de former för kontant stöd vid arbetslöshet som kan befinnas lämpligast med hänsyn till övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder och de nämnda gruppernas särskilda förhållanden. Stor vikt måste läggas vid de erfarenheter, som de nuvarande arbetslöshetskassornas verksamhet har givit. Dessa frivilligt organiserade kassor har gjort synnerligen värdefulla insatser. Genom att de försäkrade själva haft inflytande i kassorna har det varit möjligt att i stort sett utan friktioner lösa många känsliga problem.» I direktiven sägs vidare: »Skulle utredningen finna att någon form av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring behövs, bör möjligheterna att samordna dem med den nuvarande frivilliga försäkringen undersökas.» Det är alltså direktivens besked, och det är med det underlaget som utredningsarbetet nu fortsätter.

Jag hade tillfälle att i Dagens Nyheter den 19 februari i år ta del av en redovisning av folkpartiets uppfattning i denna fråga. Det var folk som hade fått tillfälle att fråga ut folkpartiets ledare herr Wedén. En av utfrågarna hade tagit upp spørsmålet om en allmän sysselsättningsförsäkring. Herr Wedén svarade, att det är två kategorier av människor som står utanför de nuvarande försäkringskassorna men som det är mycket angeläget att få in inom ramen för en ny och allmän försäkring. Det är dels de som haft arbete tidigare och som blivit arbetslösa, men som inte är medlemmar i någon arbetslöshetskassa. Dels är det de som är färdiga med sin utbildning och söker arbete på den allmänna arbetsmarknaden.

När det gäller finansieringsformen

bär för närvarande de försäkrade en väsentlig del av kostnaderna, och staten lämnar ett bidrag. Man har skäl att undersöka om inte dessa inkomstkällor bör vara kvar i framtiden. Jag har ingenting emot tanken att koppla in även frågan om en arbetsgivaravgift i det sammanhanget.

Det är ganska förnuftigt. Det är bra svarat av herr Wedén. Vi har ingenting att erinra mot det. Det ligger exakt i linje med vad vi sagt i utredningens direktiv. Det är det som man arbetar med.

Jag frågar mig då: Vart syftar den kampanj som man satte i gång i höstas när man begärde en allmän trygghetsförsäkring? Jag svarade då, bl. a. i riksdagen, att just det problemet håller på att utredas av en sittande kommitté, med representanter också för de borgerliga partierna. Vi kan höra efter om utredningen kan påskynda sitt arbete, men vi kan inte tvångsvis få den att till en viss tidpunkt genomföra sitt arbete. De måste ha tid på sig. Så har vi alltså svarat, och nu är ni inne på precis samma linje, nämligen att utredningen skall ge oss de erforderliga beskedet. Skulle vi då inte kunna vara överens om den saken?

Jag hoppas också att kammaren kommer att följa regeringens förslag beträffande äldrestödet, utvidgat till att även omfatta grupper som i dag inte tillhör arbetslöshetsförsäkringen för att ge trygghet åt dem. Därmed har vi också infört en anordning i avvaktan på slutresultatet av KSA-utredningens arbete.

När det sedan gäller ungdomen och ungdomens yrkesutbildning så har jag redovisat situationen. Arbetsmarknadsstyrelsen har här lagt ned ett omfattande arbete. I september månad i fjol måste man konstatera att av de då registrerade arbetslösa var 25 procent under 25 år. Denna höga siffra hänger samman med att de stora värnpliktsgrupperna hade ryckt ut under vår- och sommarmånaderna, att examinationen från skolorna var klar, stora grupper var nu färdigutbildade och sök-

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

te sig ut på arbetsmarknaden. Det visade sig också att under tiden november—januari kunde 10 000 placeras. I februari hade andelen arbetslösa under 25 år sjunkit till 17 procent av det totala antalet arbetslösa. Det är ändå en hög och oroande siffra. Därför har åtgärder vidtagits. Man erbjöd bl. a. ungdomen kurser för yrkesutbildning. Det fanns 10 000 platser som stod till förfogande för 6 000 à 8 000 ungdomar. Tyvärr måste vi dock konstatera att ungdomen inte accepterade de möjligheter som här förelåg, utan att åtskilliga av de 10 000 platserna kom att stå tomma även i januari och februari.

Herr Erik Filip Petersson har frågat om detta kan ha berott på att ifrågavarande utbildningsmöjligheter inte har utannonserats i tillräcklig omfattning. Det har ju via radion, televisionen och i tidningsannonser lämnats upplysningar om de möjligheter som stod till buds. Detta tillsammans med arbetsförmedlingens aktivisering med direkta hänvändelser till ungdomarna gör att jag inte kan tänka mig att de inte fått vetskap om vilka möjligheter som finns. Men det är nog så att många av ungdomarna helst vill ha ett inkomstbringande jobb så snart som möjligt och därför — tyvärr — kanske låter utbildningen komma i andra hand.

Nu visar det sig emellertid att antalet arbetslösa ungdomar i februari i år var något lägre än i februari i fjol — det var något över 2 000 mindre i år. Den siffran antyder ju ändå att det i dag är något lättare att skaffa de unga arbete än det var i fjol. Detta kan emellertid också betyda att möjligheterna för den äldre arbetskraften att få arbete har försämrats. Jag vill inte bestrida en eventuell sådan fundering. Därför har vi också äldreproblemet i kanske ännu större omfattning än vad vi har haft tidigare. Till de åtgärder arbetsmarknadsstyrelsen vidtagit är inte bara att lägga upp ett speciellt ungdomsprogram med utbildningen i centrum. I början på året, när man måste

konstatera, att ungdomen inte accepterade möjligheterna till utbildning i den omfattning som vi hade hoppats på, har man fått bygga upp speciella beredskapsarbeten för just dessa unga människor. Ett cirkulär om detta gick ut från arbetsmarknadsstyrelsen i slutet av januari. Vi måste ju också se till att klara deras sysselsättningssituation och möjligheter till utkomst. Vi får nu se vilka resultat dessa ansträngningar leder till.

När det gäller de värnpliktiga skall jag svara på den frågan i en särskild interpellation endera dagen, och därför kan jag inte fördjupa mig alltför mycket i den nu, eftersom jag måste ta hänsyn till frågeställaren och spara materialet. Jag vill dock gärna säga, att arbetsmarknadsstyrelsen bedömer läget ganska ljust för de grupper som kommer att rycka ut. Vi har gjort en ändring av reglerna för ersättning från arbetsmarknadsstyrelsen vid utbildning. Tidigare var åldersgränsen 21 år, den har nu flyttats ned till 20 år, vilket skedde framför allt för att ge dessa ungdomar, som rycker ut efter fullgjord värnplikt, del av den verksamhet som bedrivs i form av omskolningskurser osv. Här får läggas upp en beredskapsplan som möjliggör att snabbt slussa in en del av de ungdomar, som inte skyndsamt kan få arbete, i sådan utbildning som de själva kommer att önska och som de kommer att rekommenderas av arbetsmarknadsmyndigheterna.

Prognostiseringen för framtiden omfattar alltså arbetsmarknadsstyrelsens prognoser beträffande olika näringars utveckling och på grundval av detta en överbyggnad av kurser och rekommendationer till ungdomen.

Utslagsgivande i valet av kurser är för ungdomens vidkommande de egna önskemålen.

En del av ungdomarna kan ha ställts inför detta val i en situation, då de har svårigheter med sysselsättning och dåligt med inkomster. De har kanske gjort valet snabbare än vad som varit

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

önskvärt för att ge dem en utbildning som de skulle komma att trivas med. De har fått sin utbildning och gått in i verksamheten, men har kanske inte kommit att trivas med den uppgift de valde utbildning för. Därför har vi ett inte ringa antal, som efter några år orienterar sig till nya uppgifter. I och för sig är detta inte så märkvärdigt. Jag tror att vi får acceptera detta, hur grundligt genomarbetade prognoser vi än gör för utvecklingen av vårt näringsliv. Vi måste nog försöka att också ge möjligheter till en ny utbildning efter några år, vilket medför att många kommer att genomgå flera utbildningskurser under sin livstid.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Statsrådet Johansson frågade folkpartiet vad vi syftar till, när vi talar om nödvändigheten av att KSA-utredningen snabbare lägger fram ett förslag om en allmän sysselsättningsförsäkring. Vi tycker, att regeringen borde ge KSA-utredningen tilläggsdirektiv och säga, att den med förtur bör undersöka hur man skall kunna åstadkomma en sådan allmän sysselsättningsförsäkring att inte minst de grupper som nu står utan skydd verkligen får det skydd som jag föreställer mig att vi alla är överens om att de bör ha. Regeringen har inte velat vara med om detta.

Jag noterar också med tillfredsställelse, att statsrådet påstår, att han inte kan ta ställning till alla detaljer i det fortsatta reformarbetet, utan utredningen måste komma med ett förslag. Det har även vi sagt. Vad vi är förvånade över är emellertid att statsrådet Johansson så envist vägrar att förklara, att den stora frågan skall tas upp med förtur. I detta fall har statsrådet tydligen inte ändrat uppfattning. Nu framhåller han, att det inte är säkert att det blir möjligt för 1969 års riksdag att ta ställning till en större reform på detta område. Då skulle jag vilja fråga statsrådet Johansson: Har statsrådet Johans-

son försäkrat sig om att KSA-utredningen har tillgång till den expertis och de resurser som är absolut nödvändiga för att utredningen skall kunna komma fram med ett förslag fortast möjligt? Eller, herr statsråd, finns det möjligen en chans för utredningen om den får fler experter att med större säkerhet säga att den kommer med ett förslag i så god tid att det kan vara möjligt för 1969 års riksdag att ta ställning till det? Jag tycker att statsrådet skulle kunna lämna ett besked på denna punkt.

Vi har förklarat, att det finns olika alternativ som man bör undersöka, då man går vidare med detta reformarbete. Ett alternativ bör givetvis vara att bygga vidare på de arbetslöshetskassor som nu finns. Dessa kassor utför — jag instämmer i vad statsrådet Johansson har sagt — ett mycket värdefullt arbete. Man har här verkligen anledning att undersöka om inte dessa kassors erfarenhet kan ligga till grund även för ett fortsatt reformarbete.

Fortfarande kvarstår dock den stora frågan: Varför är socialdemokratin så ointresserad av att med förtur ta upp det större problemet? Denna fråga tycker jag att statsrådet Johansson äntligen efter alla de frågor som han har fått skulle kunna ge ett svar på som är något mera begripligt än dem vi hittills har fått.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är på något sätt en märklig argumentation som herr Dahlén för. I remissdebatten ställdes herr Dahlén inför frågan: Hur vill ni bygga upp en sådan här arbetslöshetsförsäkring och var har ni tänkt er att skaffa pengarna? Herr Dahlén säger: Det kan vi inte klara. Jag kan inte svara på det. Problemet måste utredas.

Vi hade att överväga om det var utomordentligt angeläget att be utredningen att med förtur behandla vissa grupper, nämligen de äldre arbetstarna. I början av år 1967 begärde vi

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

att utredningen med skyndsamhet skulle behandla de äldres problem. Detta gjorde utredningen föredömligt snabbt. Efter sex å sju månader hade vi förslaget. Nu ligger det alltså på riksdagens bord. Vi frågade utredningen: När kan huvuddelen av betänkandet bli färdigt; det som återstår nu, alltså en allmän arbetslöshetsförsäkring? Jag frågade ordföranden: Kan utredningen få arbetet färdigt i så god tid att vi i sommar kan avisera ett förslag och få det diskuterat och redovisat om möjligt till vårriksdagen 1969? Utredningens ordförande svarade — jag förmodar att han har varit i kontakt med sitt sekretariat — att det är en omöjlig uppgift. Herr Dahln påstår då: Ni vill alltså inte ge utredningen besked om att den med förtur skall utreda det som nu är huvuduppgiften och den kvarstående uppgiften. Men, herr Dahln, vi kan inte pressa en utredning på det sättet. Då har vi alltså valt utvägen att söka få med de grupper som i dag måste anses ha det svårast och som det är angeläget att snabbt åstadkomma en lösning för, nämligen de äldre — även äldre som inte tillhör löntagarkategorierna. Det förslaget ligger nu på riksdagens bord. Då tycker herr Dahln att det är angeläget att gå upp och påstå att socialdemokraterna och regeringen inte vill påskynda en lösning av frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Det är ett slags konstruktion, som jag uppfattar på följande sätt.

I höstas satte ni i gång en kampanj kring ett förslag om allmän trygghetsförsäkring, och ni gav en föreställning om att ni hade klart för er hur en sådan allmän försäkring skulle byggas upp. Men när ni pressades på besked om hur ni hade tänkt er att lösa frågan, hade ni ingenting annat att säga än att allt detta måste utredas. Sedan det beskedet lämnats och ni stod alldeles avklädda i den här frågan, söker ni nu ändå göra gällande att socialdemokratin och regeringen inte vill göra något.

Nej, herr Dahln, säg om det är! Ni hade inte tillräckligt tänkt igenom detta. Ni hade inte klart för er att det var den pågående utredningens uppgift att undersöka den saken. Jag skulle vilja fråga de ledamöter av utredningen som finns här i kammaren om de inte har arbetat just med den förutsättningen att också grundligt utreda frågan om en allmän försäkring. Det är den uppgiften som utredningen för närvarande är sysselsatt med. Jag har haft tillfälle att medge denna utredning att åka till Norge för att studera hur en sådan allmän försäkring arbetar. Utredningen är, som sagt, fullt sysselsatt med just det arbete som herr Dahln efterlyser.

Herr BRUNDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet sade att man beträffande intagningen till olika utbildningskurser bygger dels på prognoser som arbetsmarknadsstyrelsen gör upp, dels naturligtvis på de olika individernas önskemål. Man måste väl ändå säga att om efter tre års tid från omskolningen endast en tredjedel — och vad gäller de yngre mindre än en tredjedel — är kvar i det yrke de omskolats till, så är det väl minst sagt tal om ett slöseri. Man har misslyckats med att leda människor rätt. Som jag ser det, är det inte i första hand en fråga om slöseri beträffande kostnaden för kurserna, utan det är ett slöseri för varje enskild individ, ett slöseri med vederbörandes liv, när någon letts in på en bana där han inte kunnat stanna. Jag är medveten om att vi aldrig når fram till att kunna till 100 procent leda människor rätt, men om vi åtminstone kunde vända på siffrorna så att inte något mindre än en tredjedel är kvar utan något mer än två tredjedelar är kvar, så vore det kanske rimligare.

När statsrådet säger att alla arbetstagare har precis samma möjlighet att skaffa sig arbetslöshetsförsäkring via bildande av arbetslöshetskassor, så låter det käckt och muntert, men det har

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

föga anknytning till de praktiska problem som vi möter i verkligheten. Just därför är det så angeläget att vi snart får fram ett förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Jag kan bara inte förstå hur statsrådet kan med att rikta frågan till oss om hur försäkringen skall vara konstruerad och hur den skall vara finansierad, när det pågår en utredning som arbetar med just den frågan.

Vi kan vara överens om att detta är en mycket komplicerad problematik som måste bli föremål för en ingående utredning — det är bara det att ett förslag har dröjt för länge, herr statsråd. Problemet är ju gammalt, det blev inte aktuellt 1965 eller 1966.

När statsrådet i sitt andra inlägg sade, att KSA-utredningens ordförande meddelat att utredningen inte kunde garantera att bli klar så pass tidigt att 1969 års riksdag skulle få ta ställning till frågan, knyter jag ändå rätt stora förhoppningar till det uttalandet under förutsättning att statsrådet medverkar till att utredningen förses med alla de experter, specialister och övriga medhjälpare som erfordras. I så fall kan det, som utredningen redan sagt, tänkas att 1969 års riksdag får ta ställning till frågan.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Egentligen borde oppositionen känna sig oerhört smickrad av det anförande som statsrådet Johansson höll nu senast — det innebär ju att han anser att vi i själva verket skulle ha större resurser än han själv. Vi skulle alltså på de väsentliga punkterna kunna lägga fram i detalj utarbetade förslag till hur denna stora reform skall genomföras. Han själv måste tillsätta en statlig kommitté, men vi skulle klara det helt på egen hand. — Nu menade han självfallet inte så, utan det var för att söka klara sig ur en debattsituation som han fällde sitt yttrande, och därför skall jag inte uppehålla mig vid det längre.

Herr Johansson försökte inte — och det hade ju varit rätt svårt — att förneka att KSA-utredningens direktiv icke innehåller att man *i första hand* skall undersöka hur vi kan få en allmän sysselsättningsförsäkring. Vi har pekat på detta förhållande och anser det mycket egendomligt.

Herr Johansson besvarade inte min fråga, som nu också herr Brundin varit inne på: Har statsrådet försäkrat sig om att utredningen förfogar över all den expertis, som skall göra det möjligt att utredningen eventuellt blir färdig i sådan tid att ett förslag kan föreläggas 1969 års riksdag? Herr Johansson sade ingenting på den punkten.

När det gäller stödet till den äldre arbetskraften tycker jag att det är väldigt bra att regeringen inte har följt KSA-utredningens majoritetsförslag om inget stöd åt äldre företagare utan följt det särskilda yttrandet av ledamöter i utredningen, som innebar att man även skulle undersöka hur denna kategori skall komma in under stödet åt medborgare som blir arbetslösa.

Också detta är ju ett bevis för oppositionens duglighet i sammanhanget, men herr Johansson har givetvis inte känt behov att tala om det här i kamraren. Därför kan det vara lämpligt att erinra om saken.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Det har ju varit en tvist här om historieskrivningen och denna frågas utveckling, och även jag skall be att få lämna ett litet bidrag på den punkten.

I vissa fall har man gått mycket långt tillbaka och pekat på enskilda och andra framstötter, och skall jag se på det längre perspektivet kan jag för vårt vidkommande nämna, att vid partistämman 1948 ställde von Heland ett sådant här yrkande, och stämman uttalade sig positivt om tanken. Men vi får väl vara ense om att på riksdagsnivå har de egentliga framstötarna kommit närmast

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

som en följd av 1960 års arbetslöshetsförsäkringsutredning. Jag hade tillfälle att delta i den utredningens arbete, vars direktiv var sådana att det inte fanns någon möjlighet att överväga konstruktionen av en allmän försäkring.

För egen del reserverade jag mig och framhöll, att den strukturomvandling som alla talade om och som vi redan hade börjat se vissa verkningar av rimligen måste komma att innebära att grupper, som dittills hade känt sig mycket trygga i sina anställningsförhållanden, skulle komma att beröras av strukturomvandlingen och därmed komma i farozonen. Även om den situationen då inte tedde sig så akut, framhöll jag att man inte borde låta någon tid gå förlorad utan omedelbart borde börja fundera över hur en konstruktion av det här slaget skulle se ut.

Saken är inte så enkel, att man bara kan säga till dem, som har de formella möjligheterna därtill, att bilda en försäkringskassa. Först och främst behövs det ett rätt stort kollektiv för varje kassagrupp för att få till stånd den riskspridning inom kassan, som är nödvändig om avgifterna skall bli rimliga. Det står väl klart för oss att det under perioder av låg arbetslöshet har varit möjligt för de etablerade kassorna att bygga upp icke oväsentliga fonder, som är värdefulla att kunna tillgripa i ett läge då arbetslösheten är hög. Problemet är då, att om kassor av denna typ startas när arbetslösheten är hög så får man ett genomslag i avgifterna som inte står i proportion till de egenavgifter som skulle utgå vid den riskspridning som en allmän försäkring innebär.

De funderingar som jag nu har gett uttryck åt innebär inte, att jag menar att vi skall ta ifrån de etablerade kassorna deras möjligheter att verka. Jag har i min reservation lämnat en skiss på hur detta problem skall kunna lösas. Jag anser att man i stort sett skall acceptera de grundläggande principer, som vi har inom vår sjukförsäkring, med en allmän och obligatorisk grund-

försäkring och ovanpå den en påbyggnad som är inkomstföljksam, den senare delen frivillig.

År 1963 lämnade utredningen sitt betänkande, och min reservation fick faktiskt stöd på sådana håll, att jag tycker att inrikesministern tidigare än som skedde borde ha tagit initiativ för att få i gång en ny utredning. Arbetsmarknadsstyrelsen i sin helhet, som i detta sammanhang väl får sägas vara ett mycket betydelsefullt remissorgan — jag deltog inte själv i sammanträdet den gången; jag var på den tiden ersättare i styrelsen — framhöll angelägenheten av att det nuvarande systemet sågs över och att ett arbete sattes i gång som ledde till en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Men det var först år 1966 som inrikesministern tillsatte utredningen. Enligt min mening gick tre värdefulla år förlorade. Vi skulle i dag ha varit en god bit på väg — det var ju inte nödvändigt att följa mina intentioner om detta tedde sig besvärande — om inrikesministern hade följt arbetsmarknadsstyrelsens intentioner.

Låt mig också komplettera en annan del av historieskrivningen. På senvintern eller våren 1967 gav inrikesministern utredningen tilläggsdirektiv, som innebar att den skulle undersöka hur man skulle kunna klara den äldre arbetskraftens situation. Då förelåg redan delar av det problem som i dag ter sig så besvärande, nämligen att det visar sig svårt att få en ny anställning i samband med rationaliseringar och företagsnedläggningar och friställningar. Detsamma gäller då man har kommit en bit upp i åldern, i synnerhet om man dessutom har något handikapp av ett eller annat slag. Detta gällde både rena löntagare, som i många fall gick arbetslösa så länge att de blev utförsäkrade, och andra grupper som inte var försäkrade där det enda kommunerna hade att tillgripa var kontantunderstödsverksamheten. Där är, om jag minns rätt, statsbidraget 20 procent och kom-

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

munens utgifter 80 procent. Därigenom drabbas numera kommunen mycket hårt, i synnerhet på enföretagsorter. Skatteunderlaget och därmed de ekonomiska förutsättningarna försvinner, men kommunen får höga kostnader.

De direktiv som lämnades 1967 var också begränsade. Det framgår klart att utredningen bara fick se till dem som var arbetstagare. Inte ens så sent som på våren 1967 hade man i inrikesdepartementet klart för sig vilka konsekvenser strukturomvandlingen hade också för andra än de direkt löneanställda!

Utredningen arbetade givetvis enligt sina direktiv, och man sade i ett särskilt yttrande från oppositionen — det är riktigt — att man inte var tillfreds med dessa förhållanden. Jag hade tillfälle att i ett remissammanhang ge uttryck åt den meningen, att den diskriminering som skulle bli en följd av den dåvarande konstruktionen inte vore rimlig. Jag är tacksam för att inrikesministern har velat lyssna på de funderingarna och nu har givit förslaget till riksdagen en sådan konstruktion, att det i princip inte dras några gränser i fråga om vad vederbörande arbetslöse har ägnat sig åt tidigare. Avgörande för betraktelsesättet skall vara, att han inte längre har tillgång till arbete men att han står till arbetsmarknadens förfogande.

Detta är inte minst en framgång för kommunerna. En del av konstruktionen anser jag vara principiellt riktig, nämligen att man har givit ersättningen ett bruttovärde men att man samtidigt har sagt att ersättningen skall vara skattepliktig inkomst. Vi transfererar pengar från staten till kommunerna, och där arbetslösheten drabbar hårt betyder det att man där bibehåller en del av sin skattekraft genom denna konstruktion. Jag vill passa på att fråga: Kan inrikesministern tänka sig att be den nu sittande utredningen att fundera över om man inte skulle använda denna konstruktion också för framtiden när det

gäller arbetslöshetsförsäkringen, dvs. räkna upp ersättningen till ett bruttovärde och i stället låta den som tar emot pengarna skatta för dem? Man skulle samtidigt, föreställer jag mig, kunna låta denna ersättning bli ATP-grundande. Man borde kanhända göra en sammankoppling med sjukförsäkringen i detta avseende.

Min bestämda mening är, att man i inrikesdepartementet väntade för länge. Man lät tre värdefulla år gå sig ur händerna innan man tillsatte utredningen.

Apropå diskussionen om vad oppositionen kan och inte kan vill jag säga, att det låter på statsrådet, när han står i talarstolen, som om han för sin del är så klar över hur konstruktionen skall vara och hur man skall lösa detta problem att jag egentligen inte begriper varför han har en utredning.

Nej, ingen av oss är riktigt säker på hur problemet rent tekniskt skall lösas, och man kan väl tänka sig olika vägar. Men det är en sak. En annan sak är, att man försöker få de olika politiska partierna att ge ett principiellt besked i frågan om partierna är beredda att acceptera att även arbetslöshetsförsäkringen skall ge ett skydd åt *alla* som inte kan få arbete när de så önskar.

Det är väl egentligen principiellt inte någon större skillnad mellan detta krav och vårt resonemang när vi sade, att sjukförsäkringen bör göras allmän och omfatta alla och därmed också åstadkomma en riskspridning.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Först vill jag säga, att rapporter från en pågående utredning enligt min uppfattning skall lämnas genom ordföranden eller sekretariatet.

När det sedan gäller min fråga om ungdomens situation på arbetsmarknaden vill jag understryka, att jag fäste det kanske största avseendet vid det långsiktiga perspektivet. Detta spänner över både vårt ordinarie utbildningssystem och arbetsmarknadspolitik.

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

Jag tror därför att man inte kommer till rätta med frågan genom dellösningar, som görs av den ena eller andra parten. De är bra i den situation som då råder, men de kan inte bli annat än temporära och begränsade.

Det är därför som jag reste frågan om en översyn, en samordning mellan utbildningsverksamheten och arbetsmarknadspolitiken. Jag tror inte att man på längre sikt kommer ifrån en sådan samordning, därför att situationen framöver ter sig oviss för många ungdomar. Efter slutad utbildning kommer de att upptäcka att det inte finns sysselsättning inom just det område som de har utbildat sig för.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Det lönar sig kanske inte att ägna sig åt en vidlyftig historieskrivning. Herr Fälldin har sagt att man år 1948 inom bondeförbundet — som det då hette — tog upp denna fråga på en stämma. Om jag inte minns alldeles fel var detta parti sedan representerat i regeringen från 1951 till 1957. Jag kan inte tänka mig att den socialdemokratiska delen av regeringen ställde sig alldeles kallsinnig och avvisande till ett resonemang i denna fråga, om bondeförbundet hade ansett frågan vara central.

År 1964 avgav regeringen en proposition till riksdagen om arbetslöshetskassorna, och i den propositionen togs också upp frågan om den obligatoriska försäkringen. Där framhöll dåvarande socialministern att man skulle få ett bättre underlag för att bedöma frågan om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, när arbetsmarknadsutredningens betänkande låg på bordet. Om denna bedömning var man enig i riksdagens utskott. På grundval av dessa uttalanden avstyrktes alla motioner i sammanhanget.

Så kom alltså arbetsmarknadsutredningen med sitt förslag om kontantstöd. Här gällde det närmast om man skulle

fortsätta med ett kommunalt kontantstöd. Skulle man ge ett större statsbidrag för att stimulera kommunerna till en ökad sådan kontantunderstödsverksamhet?

Det fann vi mycket tveksamt. När vi under förarbetena till arbetsmarknadspropositionen 1966 diskuterade detta kom vi närmast fram till den ståndpunkten, att det måste vara en allmän — dvs. statlig — angelägenhet att lösa frågan på ett annat sätt. Det krävdes därför en ny utredning.

Vad som är intressant i detta sammanhang är väl just den debatt som jag ville hänvisa till, nämligen den tidigare debatten mellan herr Arne Geijer och gruppledarna i denna kammare. Jag uppfattade herr Arne Geijer så att han hade anledning att ställa sina frågor mot bakgrunden av den offentliga diskussion som hade förts under hösten och vintern 1967. Därvid hade väl medborgarna i allmänhet bibringats den uppfattningen, att de borgerliga partierna slogs för en allmän arbetslöshetsförsäkring eller allmän trygghetsförsäkring av en helt annan karaktär än den som den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen hade. Det var därför ganska naturligt att LO-ordföranden frågade: Vad menar ni? Hur har ni tänkt er detta? Hur skall det finansieras? Därvid hade man anledning konstatera — och det kritiserar jag inte — att gruppledarna i denna kammare föll tillbaka på och hänvisade till den pågående utredningen.

Då har vi alltså det problem, som man nu vill göra så stort — frågan om förtur i arbetet inom denna utredning. Jag har sagt att vi våren 1967 med hänsyn till konjunkturutvecklingen och med hänsyn till strukturomvandlingen fann anledning att fråga utredningen: Kan ni bli färdiga med hela arbetet så att vi kan lägga fram förslag till 1968 års riksdag.

Vi fick beskedet att detta var uteslutet.

Då gav vi förtur åt utredningen om

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

äldrestödet. Ingen har kritiserat detta, och jag förmodar att man här inte menar att det var felaktigt att ge utredningen förtur på den punkten. Den framstår för oss som väsentlig. Det står vi för, och vi har lagt fram förslag om äldrestöd, grundat på utredningens resultat.

Då kommer nu frågan: Skall man ge en ytterligare förtur? Är det något som man kan bryta loss ur utredningen och säga, att man skall göra det med förtur?

Jag konstaterar bara att arbetet nu hänger samman. Nu är det alltså fråga om den framtida försäkringens utformning, och därvid har utredningen också i uppdrag att även ta ställning till problemet om en eventuell obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Då finns det alltså ingenting att bryta ut i detta sammanhang.

Slutligen kommer man då fram till frågan: Får då utredningen all den expertis, som den behöver? Till det svarar jag, att vad utredningen begär i fråga om expertis för att kunna genomföra sitt arbete så skyndsamt som möjligt kommer den att få, nota bene om den håller sig inom någorlunda rimliga gränser. Hittills har vi inte nekat utredningen något i detta avseende.

Vad är det då mer som ni begär? Nu har också folkpartiets ledare stigit fram och sagt, att konstruktionen av den nuvarande försäkringen är bra och att han inte har någonting emot att den tjänar som underlag vid bedömningen också av den framtida försäkringen.

Jag vet inte om tidningen Veckans affärer som publicerade en specialrapport i fråga om försäkringen påverkat partierna på något sätt. Jag noterar bara att det i denna specialrapport, som utkom den 18 januari i år, bl. a. står att en medlem i en svensk arbetslöshetskassa med högsta utbetalningsklass ges bland det bästa arbetslöshetsstöd som finns på jorden. Detta är ett direkt citat, det är inte jag som

uttalar mig utan det är Veckans affärer. Även utbetalningarna för de näst högsta klasserna är högre än det högsta skyddet i länder med obligatoriska system.

Utredningen har varit över i Norge och tittat på förhållandena där. Jag har i olika sammanhang sett att man hänvisat till den norska obligatoriska försäkringen. Jag har ännu inte fått rapporten från utredningen, men jag har fått underhandsbesked som visar att den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen, som i princip skall omfatta alla, omfattar ungefär 80 procent av löntagarna. Försäkringsbeloppen ligger mellan 6 och inte fullt 30 norska kronor.

Jag är inte säker på att de svenska frivilliga arbetslöshetskassorna skulle acceptera ett obligatorium av den modellen, överflyttat från Norge till vårt land, utan här krävs nog något helt annat. Det är väl detta som man också inom de borgerliga partierna har kommit fram till, och jag tycker att detta är bra, om man där säger, att de arbetslöshetskassor som finns är utomordentligt goda instrument och att vi också vill bygga den framtida arbetslöshetsförsäkringen på dem. Jag säger inte detta bara för att ge ett erkännande för det utomordentliga arbete, som lagts ned inom dessa kassor, utan jag vill också konstatera att konstruktionen är av ett mycket förnämligt värde.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Herr statsrådet tog upp det påpekande jag gjorde om herr von Helands yrkande vid partistämman 1948 och kom sedan tillbaka till koalitionsstiden och undrar varför det inte hänt någonting då.

Ja, det är en gammal känd sanning, att partiskiljande frågor lades åt sidan under koalitionsstiden! Denna fråga framstår ju inte som partiskiljande i dag. Och jag hälsar för egen del med tillfredsställelse, att inrikesministern i dag gör så klara deklarationer om en

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

anslutning till tanken att göra en sådan konstruktion av försäkringen, som vi här talat om, och låta utredningen arbeta med detta, utan att det innebär att man raserar någonting av vad de frivilliga kassorna har byggt upp. Det är den utgångspunkt som jag för min del hade i den reservation, som jag avgett, och jag behöver alltså i det avseendet bara hänvisa till vad som där skrevs.

Det förhåller sig på det sättet, att i varje fall inte jag har kritiserat inrikesministern för att han på våren 1967 gav förtur åt behandlingen av frågan om kontantstöd åt äldre. Vad jag har kritiserat — och i det avseendet står jag fast vid min kritik — är att man i inrikesdepartementet ännu så sent som år 1967 inte hade gjort klart för sig att den strukturomvandling, som då börjat göra sig märkbar, kom att innebära konsekvenser för den enskilde, oavsett om han hade varit sysselsatt som löntagare eller om han hade varit verksam inom handeln, inom kommunikationsväsendet eller hade haft ett eget litet företag. Det är på denna punkt jag har satt in min kritik, men jag har samtidigt uttalat min tacksamhet över att inrikesministern nu vid utformningen av propositionen har så att säga tagit hänsyn till det påpekande, som gjorts i detta avseende under remissbehandlingen.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Eftersom inrikesministern åberopade den diskussion, som i remissdebatten fördes mellan herr Geijer, herr Dahlén och mig, skulle det vara anledning för mig att ställa en fråga.

När vi i remissdebatten talade om arbetslöshetsförsäkringen, så talade herr Geijer så intensivt om alla de svårigheter som förelåg att över huvud taget ordna en försäkring av den typen, att jag fick den känslan att det var nära nog omöjligt att lösa problemet. Nu har inrikesministern flera gånger hänvisat till utredningen på samma sätt som oppositionsgruppsledarna gjorde vid detta

tillfälle, och det skulle vara intressant att få veta den principiella inställningen. Efter alla de uttalanden om dessa svårigheter som gjorts och efter all den sölighet som har förekommit i fråga om behandlingen av detta ärende kan man börja undra, om man verkligen skall behöva ställa den frågan, men det kanske behövs: Anser inrikesministern och regeringen att vi skall sträva efter att genomföra en allmän arbetslöshetsförsäkring?

Inrikesministern har betygat, att utredningen skall syssla med dessa saker. Man kan väl i alla fall ha en principiell åsikt om en sak, som föres fram, om man tycker att det är en trygghetsfråga av stor betydelse och att den bör lösas.

Från centerpartiets sida har vi under en mycket lång tid sagt, att vi anser att den fråga det här gäller är en av de tre stora trygghetsfrågorna. Det är alltså fråga om sjukförsäkringen, ålderdomstryggheten och om trygghet vid arbetslöshet. Trots de svårigheter som föreligger vill vi i princip ge uttryck åt den uppfattningen, att en sådan försäkring absolut bör genomföras och att svårigheterna på något sätt bör övervinnas.

Inrikesministern berörde inte herr Fälldins fråga om de tre åren, då ingenting hände. Det vittnar inte om något större intresse, när det inte händer någonting från år 1963 till år 1966. Det är klart att frågan blir starkare poängterad, när den aktualiseras mer genom de svårigheter vi för närvarande har med bl. a. en arbetslöshetssiffra i januari i år på 64 000. Någonting som också är svårt för oss är de många varslen om planerade inskränkningar som förekommit. Det kommer också att i varje fall betyda åtskilliga omställningsproblem, och därför vore det bra med en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Inom centerpartiet anser vi att detta är så angeläget att utredningen bör bedrivas med den allra största skyndsamhet. Även om förhållandet här inte är detsamma, så måste jag kanske ändå säga att regeringen ibland kan få en eloge

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

för sin oerhörda snabbhet att behandla saker och ting. När det gällde att åstadkomma 500 miljoner kronor till industrin, då tog det inte mer än tre månader, men när det gäller att åstadkomma en arbetslöshetsförsäkring, då vet jag inte hur många år det skall ta innan den blir genomförd. Alla dessa beredningar som nu finns inom departementen, som mycket snabbt kan få till stånd någonting och mycket snart kan lägga fram stora frågor, bevisar således att regeringen kan åstadkomma saker och ting med stor skyndsamhet.

Jag vill sluta, herr talman, med att säga, att vår önskan är att man bedriver både utredningsarbetet och de senare åtgärderna även på detta område med den allra största skyndsamhet för att lösa denna mycket stora fråga.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Bengtson talar om sölighet. Han tog upp ett allmänt resonemang om att regeringen inte vill någonting, och därför blir det ingenting. Han observerade tydligen inte att vi år 1967 begärde av KSA-utredningen att snabbt analysera problemet om hur ett stöd för de äldre skulle byggas upp. Jag har sagt att den utredningen arbetade på ett föredömligt sätt, var färdig efter ungefär fem månader, och dess resultat snabbremitterades. Nu ligger proposition på riksdagens bord — mindre än ett år efter det att vi begärde detta arbete av utredningen. Det är söligheten, herr Bengtson!

Nej, herr Bengtson hör på en del, men det han inte vill höra det bara släpper han förbi sig, det låter han vara. Han går framt upp i talarstolen och säger: Det var ju typiskt, inrikesministern svarade inte på herr Fälldins fråga varför det inte gjordes något åren 1963—1966! Jag ägnade en större del av mitt tidigare inlägg till att tala om det, men det bryr sig inte herr Bengtson om. Tydligen tror han att han är i TV alldeles ensam och att ingen kan bemöta honom. Nej, herr

Bengtson, nu är vi i riksdagens första kammare, och där är det inte bara jag som sitter och lyssnar, utan också en rad av gemensamma kamrater. De börjar känna herr Bengtson, och kanske särskilt uppmärksammar vad han säger och inte säger. Och det han underlåter att säga är en hel del.

Jag talade om varför vi år 1964 inte tog ställning till en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring utan ville avvakta arbetsmarknadsutredningen. Jo, det var därför att den innehöll besked om att de också skulle överväga kontantstödet. Så enkelt, som herr Bengtson gör det till, är det alltså inte!

Herr Bengtson säger vidare, att han vill ha en »principförklaring» från mig om den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen.

I direktiven står det: »Skulle utredningen finna att någon form av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring behövs, bör möjligheterna att samordna den med den nuvarande frivilliga försäkringen undersökas.» Det är utredningens uppdrag, och jag har sagt att den skall få all den expertis som behövs för att påskynda arbetet. Kan mer sägas? Herr Bengtson menar att inrikesministern inte ens vill uttala om han har en uppfattning om det behövs eller inte. Det låter han utredningen först ta ställning till.

Men är det inte ganska rimligt att göra så? Betyder det alltså, att herr Bengtson och centerpartiet har tagit ståndpunkt för en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, vare sig en sådan behövs eller inte?

Det förefaller så av herr Bengtsons resonemang nu, och det förefaller ofta som om herr Bengtson argumenterar från den utgångspunkten, att det spelar inte så stor roll om det behövs eller inte bara det för tillfället låter bra.

Herr GEIJER, ARNE, (s):

Herr talman! Eftersom jag vid olika tillfällen under denna debatt blivit åberopad, finns det anledning för mig att

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

säga några ord, inte minst efter herr Bengtsons anförande. Han har sagt att jag under den debatt som ägde rum tidigare — det var remissdebatten — skulle ha rest speciella hinder för ett realiserande av en sådan här försäkring.

Det har jag inte gjort! Hindren och svårigheterna finns redan. Tekniskt sett är det ingen svårighet att ordna en försäkring som täcker hela samhället. Det är emellertid vissa fundamentala principer, som man då måste komma till rätta med.

Det är för det första frågan vilka grupper en sådan obligatorisk försäkring skall omfatta. Skall den omfatta löneanställda eller skall den omfatta hela svenska folket? Jag förstår av en del yttranden som har fällts här, att försäkringen borde omfatta även sådana personer som icke är löneanställda — och det är helt möjligt att ordna försäkringen på det sättet.

Men då kommer naturligtvis i ännu högre grad också finansieringsproblemet in i bilden. Om försäkringen skall omfatta icke-löneanställda reses ju omedelbart också problemet, hur vi skall göra i fråga om de kvinnor som inte har löneanställning. Konsekvensen borde ju bjuda att kvinnorna, alltså även hemmafruor, skall omfattas av en sådan försäkring, ty det är tusentals, ja, många tusentals kvinnor runt om i landet, som står till arbetsmarknadens förfogande och som gärna ville ta ett arbete om de hade möjligheter därtill och om det funnes arbete. Och om kvinnorna befinner sig i den situationen, varför skulle inte de också omfattas av en försäkring uppbyggd på detta sätt?

Det är sådana här frågor som uppställer sig och som medför svåra avvägningsproblem, men jag vill klart utsäga, att det finns tekniska möjligheter att lösa problemet. De svårigheterna är lätta att överkomma.

Däremot blir finansieringsfrågan naturligtvis mer betydelsefull, och ju större kollektivet görs desto svårare blir

finansieringsfrågan. Om man kan lägga hela finansieringen på staten, blir det ju en enkel matematik. Men jag förmodar att det inte är möjligt att renodlat gå den vägen, utan man får försöka finna kombinationer av något slag.

Jag skall inte inveckla mig vidare i dessa frågor. Jag vill bara påpeka att det inte är någon enkel problematik att komma fram till lösningar. Inom fackföreningsrörelsen sysselsätter vi oss rätt mycket med överläggningar om hur en fråga av denna art skulle kunna lösas på ett annat sätt än den nu är löst — alltså så, att man finge en försäkring som på något sätt är ett komplement till de frivilliga kassor som har byggts upp under tiden.

I detta sammanhang vill jag säga en sak till herr Fälldin. Han har anført att de kassor som finns har kunnat byggas upp under goda tider och därför också kunnat skaffa sig en rätt god ekonomisk grund att stå på. Nästan alla kassor byggdes upp under en ekonomisk period som var ganska besvärlig. Kassorna kom nämligen till i mitten av 1930-talet, och då förelåg det sannerligen inga gynnsamma förutsättningar jämförbara med det sysselsättningsläge som har existerat t. ex. under 1950-talet. De kassorna har alltså kämpat sig fram under ganska stora svårigheter, men de har ändå stabiliserat sig till vad de för närvarande är.

Jag tror inte man bör låta alltför mycket känslotänkande gå i frågeställningen då det gäller en teknisk utformning. Jag är övertygad om att vill vi ha en understödsverksamhet, som vilar på en bredare bas, så är det möjligt att även ordna på det sättet, men då måste vi också vara beredda att ta de ekonomiska konsekvenserna. Dessa måste bli ganska stora för samhället, men även för de försäkrade. Jag vet att de som nu är oförsäkrade i stor utsträckning inte vill vara försäkrade, om de skall göra någon egen prestation, vilket de får göra som nu är försäkrade i befintliga kassor.

Om allmän arbetslöshetsförsäkring, m. m.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Den som oförvållat blir arbetslös och inte kan erbjudas arbete, bör i princip få ersättning i försäkringsens form. Där, herrar inrikesminister och Arne Geijer, är deklarationen ifrån centerns sida, men det tycks vara svårt att säga något liknande från regeringens sida. Där talar man ständigt om att man måste avvakta och invänta.

Vi vet att det inte är säkert, att en sådan här försäkring kan bli fulländad med en gång. Vi har ATP, som verkat så länge och fortfarande lider av stora brister. Vi har säkerligen brister inom sjukförsäkringen också. Men vi brukar besluta i princip, så långt vi kan se på det lämpligaste sättet, och sedan får vi med hjälp av olika erfarenheter korrigera de felaktigheter, som eventuellt uppkommit. Jag har velat framhålla att det tycks vara väldigt svårt att från regeringen få fram, att man verkligen syftar till att i försäkringens form få skydd också för arbetslöshet.

Jag är helt medveten om de problem och svårigheter herr Geijer talade om. När det gäller kvinnornas eventuella möjligheter att ta arbete får man också räkna med den konsekvensen, att om en kvinna anmäler sig till arbetslöshetsförsäkring och får denna, blir hon också uppsatt som arbetssökande, och i och med att arbete kan erbjudas dem är ju problemet löst. Över hela fältet blir det på samma sätt.

Man får, herr talman, inte någon känsla av skyndsamhet i detta fall. Vi har en rik flora av utredningar, och det går alltid att hänvisa till pågående utredningar, om man inte vill skynda på arbetet. Vi hoppas dock, att dessa debatter skall leda till att arbetet verkligen blir bedrivet med största skyndsamhet.

Jag får tacka för de mera personliga saker, som inrikesministern sade om mig. Jag vill bara göra kommentaren, att vi vanliga riksdagsmän inte har så lätt för att bli ensamma i TV. Däremot

har statsråden ganska lätt för att bli ensamma i TV — det sker mycket ofta.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! För att det inte skall bli något missförstånd mellan herr Geijer och mig vill jag gärna betyga, att det är alldeles riktigt att de flesta av de nuvarande arbetslöshetskassorna byggdes upp under en period som präglades av mycket stor arbetslöshet. Vad jag försökte säga var, att i dag så har de flesta av dem den buffertfaktor i form av fonder, som en period av relativt låg arbetslöshet har givit dem.

När man nu skall starta en arbetslöshetskassa, behöver man ett rätt stort kollektiv, och man har nu inte den utjämningsfaktor som tillgången till en fond innebär. Det är därför inte så enkelt att med en gång ens på den frivilliga vägen få fram separata kassor. Det var vad jag försökte säga.

Herr BRUNDIN (h):

Herr talman! I dag liksom i remissdebatten har herr Geijer en smula flyktigt berört finansieringsfrågan.

Om det problemet vill jag bara säga, att det verkligen inte är avgörande för om man skall inrätta en allmän arbetslöshetsförsäkring eller ej. Kostnaden för att försörja de arbetslösa under den tid deras arbetslöshet varar har vi under alla omständigheter. Frågan är bara i vilken form vi skall betala den kostnaden, och då föredrar jag en allmän försäkring, som möjliggör att vi systematiskt skapar de resurser som behövs i tider sådana som dem vi nu upplever.

Med anledning av vad statsrådet sade om utskottets enhälliga ställningstagande år 1964 vill jag framhålla att den enigheten byggde på att 1960 års arbetsmarknadsutredning det året väntades framlägga sitt betänkande. Därför ansåg utskottet att någon ny utredning inte borde tillsättas. Utskottet poängterade

emellertid att frågan borde övervägas på nytt, sedan resultatet av arbetsmarknadsutredningens arbete framlagts. Då utgick man som sagt ifrån att utredningens resultat skulle föreligga 1964. Detta finns att läsa i utskottets utlåtande nr 48 år 1964.

Nu är det dagens problem vi i första hand måste ägna oss åt, och jag vill än en gång vädja till statsrådet att inte bara ge utredningen vad den begär av specialister och experter utan också rikta krav mot utredningen på resultat vid en viss tidpunkt, så att behovet av resurser får bedömas därefter.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 770—773.

Vid föredragning av motionen nr 774 hänvisades densamma, såvitt den avsåge omställningsbidrag, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 775 och 776 till lagutskott samt motionerna nr 777—779 till jordbruksutskottet.

Om offentlig auktorisation av länssmeder

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om offentlig auktorisation av länssmeder.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 269 i första kammaren av herrar *Stefanson*

Om offentlig auktorisation av länssmeder och *Tistad* samt nr 337 i andra kammaren av herr *Andersson* i Örebro och herr *Nordgren*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av frågan om offentlig auktorisation av verksamheten inom länssmedsbranschen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 269 och II: 337 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Det motionspar som behandlas i tredje lagutskottets utlåtande nr 12 har enhälligt avstyrkts av utskottet. I föl väcktes i båda kamrarna motioner med i huvudsak samma innehåll. De behandlades i första lagutskottet, som också avstyrkte dem. Skillnaden är att den gången åtta ledamöter — eller halva utskottet — reserverade sig till förmån för motionärernas utredningsyrkande. Denna olikformighet i utskottsbehandlingen kan kanske tjäna som ursäkt för att jag såsom en av motionärerna tar kammarens tid i anspråk med ett inlägg i denna fråga.

I motionerna föreslås en utredning av frågan om offentlig auktorisation av länssmeder. Det är ju så, som alla vet, att länssmeder genom sin yrkeskunskap har särskilda möjligheter att skaffa sig tillträde till lokaler av olika slag. Ja, man kan väl med en travestering säga, att länssmeder kan man inte stänga ute. Lyckligtvis är det så, att länssmeder i regel är utomordentligt hederliga och ansvarskännande människor, som inte missbrukar sin yrkesskicklighet. Men man kan inte inom något yrke hundra procentigt skydda sig mot opålitliga personer. Det finns t. ex. människor som begår inbrott och stölder, och det är naturligtvis inte bra om sådana får anställning i ett länssmedsföretag. Man kan ha en aldrig så frigjord inställning till frågan om straffade personers återin-

Om offentlig auktorisation av låssmeder
passning i samhälle och arbetsliv men ändå erkänna, att de som har varit straffade för sådana brott som jag nyss nämnde inte är lämpliga som låssmeder.

Inom låssmedsbranschen är man helt medveten om de krav som yrket ställer, och det finns en sammanslutning, Sveriges låssmedsmästares riksförbund, som har till syfte att verka för att upprätthålla en yrkesskicklig kår av låssmeder, på vilken allmänheten skall kunna ställa berättigade krav på redbarhet och pålitlighet. Den som ville bli medlem i sammanslutningen måste tidigare styrka sin redbarhet genom s. k. vandelsintyg från polisen.

Enligt den nya lagstiftning om kriminalregister och polisregister som infördes för några år sedan kan en enskild person inte få utdrag ur något sådant register — som motsvarar vandelsintyg — utan att Kungl. Maj:t har givit sitt tillstånd till det för visst ändamål. Sveriges hantverks- och industriorganisation ansökte i slutet av 1966 om Kungl. Maj:ts tillstånd för utövare av låssmedsyrket att få ut sådana utdrag. Det blev emellertid avslag.

När Kungl. Maj:t på detta sätt satt definitivt stopp för branschorganisationens möjligheter att själv lösa auktorisationsfrågan, är det viktigt att få till stånd en utredning om offentlig auktorisation så som föreslås i motionerna. Utskottet anser visserligen att en auktorisation är obehövlig, men den uppfattningen delas inte av de myndigheter och organisationer som yttrade sig till första lagutskottet i fjol. Kriminalvårdsstyrelsen, rikspolisstyrelsen, överståthållarämbetet, Sveriges hantverks- och industriorganisation och Stockholms handelskammare uttalade sig alla för att det skulle ordnas någon form av auktorisation för yrkesutövare inom låssmedsbranschen.

Herr talman! Med detta stöd från sakkunskapen tillåter jag mig att yrka bifall till motionerna I: 269 och II: 337.

Herr KRISTIANSSON, SVANTE, (s):

Herr talman! Jag hade knappast väntat att det här skulle yrkas bifall till motionerna med hänsyn till att de blivit avstyrkta av ett enhälligt utskott.

Jag kan ju förstå motionären herr Tistads besvikelse över att det inte föreligger någon reservation i anslutning till tredje lagutskottets utlåtande. Det är riktigt, som herr Tistad erinrade om, att liknande motioner behandlades av förra årets höstriksdag och att motionerna då föranledde en reservation, undertecknad av åtta ledamöter, till det utlåtande som den gången avgavs av första lagutskottet.

När ärendet behandlades i år, ställdes i tredje lagutskottet frågan, varför företag inom låssmedsbranschen borde genomgå kontroll och auktorisation. Det finns nämligen en rad andra yrkesutövare, som har till uppgift att utföra arbeten och inspektioner såväl i lägenheter som på arbetsplatser och som har precis lika stor möjlighet som låssmederna att skaffa dubblettnycklar.

Vidare frågar sig utskottet vad man på detta område vinner med att auktorisera företag och företagare — det är ju ändå inte företagarna utan deras anställda som utför arbetet, och på vilket sätt skall man kunna skaffa sig en godtagbar kontroll av att det inte förekommer opålitligt folk bland dem som utför arbetet?

Ja, herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motioner angående en statlig propagandakampanj för bättre förebyggande hälsovård;

nr 7, i anledning av motion om åtgärder för att tillgodose de hemlösas hjälpbehov; och

nr 8, i anledning av motioner om skyldighet att inlösa engångsglas.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam.

I en i första kammaren av herr *Werner* väckt motion, nr 52, och en i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* väckt likalydande motion, nr 49, vilka båda motioner hade hänvisats till utrikesutskottet, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle begära initiativ för att upprätta diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 52 och II: 49 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **WERNER** (vpk):

Herr talman! När vi i vår motion begär att Sverige diplomatiskt skall erkänna Demokratiska Republiken Vietnam har vi anledning tro att denna begäran stöds av en mycket stor del av den svenska opinionen. Inte minst i dessa dagar, när borgerliga partiledare i samband med den amerikanske am-

bassadörens hemkallande går till våldsam angrepp mot regeringen och ett enskilt statsråd, kan man inte ta miste på var den överväldigande delen av Sveriges folk befinner sig i vietnamfrågan och ställningstagandet till de amerikanska truppernas brutala krig i Vietnam. Känslan av sympati med det angripna landet och ställningstagandet mot de brutala krigshandlingar, som det vietnamesiska folket utsätts för, står i stark motsättning till det faktum att vårt land inte diplomatiskt erkänner Demokratiska Republiken Vietnam men väl har formella förbindelser med regimen i Sydvietnam, som endast existerar med hjälp av amerikanska trupper.

Utskottet erinrar i sitt utlåtande om att den svenska regeringen vid flera tillfällen givit uttryck för sin oro över kriget i Vietnam, hävdad att bombardemangen av och andra krigshandlingar mot Nordvietnam måste upphöra och väddat till Förenta staterna att ta första steget i en process som skulle kunna leda till förhandlingar, vid vilka FNL måste erkännas som likaberättigad partner.

Utskottet anför vidare att sedan förra årets riksdag när motioner med samma yrkande behandlades har inte blott ackrediteringen av Sveriges bangkokambassadör upphört och de informella kontakterna via vår pekingambassadör med regeringen i Hanoi fortsatt. Utöver detta har nyligen Nordvietnams Moskvaambassadör Tho Chan besökt Stockholm för överläggningar med den svenska regeringen, överläggningar som har resulterat i uttalanden från regeringens sida att kontakterna genom den svenske pekingambassadörens upprepade resor till Hanoi och genom nordvietnamesiska besök i Stockholm skall utvecklas till »nära nog rutin».

Denna utveckling är självfallet mycket glädjande och är också ett steg i den riktning som vi har motionerat om. Över huvud taget är utskottets skrivning i långa stycken mycket positiv,

Om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam

även om man enligt vår uppfattning inte dragit de konsekvenser av sina resonemang som vi anser skulle vara de naturliga, nämligen att man formellt erkänner Demokratiska Republiken Vietnam.

I utskottets utlåtande för ett år sedan när samma fråga diskuterades anfördes att med hänsyn till vietnamfrågans ömtåliga läge risker fanns för att upprättandet av diplomatiska förbindelser med Nordvietnam kunde misstolkas och vålla svårigheter. Bakom det resonemanget låg tankegången att ett erkännande skulle försvåra för vårt land att göra en insats som medlare i vietnamkonflikten. Vi delar inte uppfattningen att ett erkännande skulle försvåra dessa möjligheter. Vi anser i stället att minimikravet borde vara att en stat som skall kunna tänkas uppträda som medlare i något sammanhang måste vara att man upprätthåller likvärdiga förbindelser med de stater som man eventuellt skall medla mellan. Vi har här en annan bedömning än regeringen och utrikesministern när det gäller frågan om de olika förutsättningar för vårt land att spela den roll som vi inte betvivlar att regeringen är beredd att spela i detta sammanhang om man skulle bli anmodad och tillfrågad. Vi ser frågan så, att ett erkännande av Nordvietnam skulle bidra till bättre politisk balans och inte minst ha betydelse som en solidaritetsyttring med den angripne och en protest mot angriparen.

Efter de senaste dagarnas händelser i samband med Förenta staternas beslut att kalla hem sin stockholmsambassadör står det helt klart var de borgerliga partiledarna befinner sig i den svenska vietnamdebatten. Den ene, herr Wedén, finner anledning att rikta våldsamt kritik mot regeringen först fjorton dagar efter det att statsrådet Palme hållit ett tal som misshagat den stormakt som är den angripande parten i kriget. Herr Holmberg har för två dagar sedan krävt samma statsråds avgång för att

denne enligt högerledaren misshagat regeringen i USA genom att bl. a. delta i en demonstration tillsammans med den nordvietnamesiske moskvaambassadören.

Jag hävdar att herrar Wedéns och Holmbergs agerande inte står i överensstämmelse med vad den överväldigande opinionen anser om det amerikanska kriget i Vietnam. Deras uttalanden dessa dagar är ytterligt betecknande och understryker enligt min mening det berättigade i vad statsministern sade till herr Holmberg i remissdebatten då han manade herr Holmberg till försiktighet, eftersom herr Holmberg sitter som ledare för ett parti »som genom sina egendomliga ställningstaganden ganska nyligen utsatt den svenska neutralitetspolitiken för betydande risker för missuppfattningar i utlandet».

Jag ber, herr talman, att med vad jag har anfört få yrka bifall till motionsparet I: 52 och II: 49.

Herr GEIJER, ARNE, (s):

Herr talman! Jag avser inte att här gå in i polemik med herr Werner och inte heller att ge någon längre redogörelse för utskottets behandling av dessa motioner. Anledningen är att det har ansetts lämpligt att eventuell debatt i vietnamfrågan får ingå i den utrikespolitiska debatt som kommer i kamrarna om cirka en vecka. Med det skulle jag kunna nöja mig.

Låt mig bara tillägga att jag har noterat att herr Werner har observerat att utskottets utlåtande är hållet i positiv anda med hänsyn till motionernas innehåll, och det är alldeles riktigt. I utskottets utlåtande på sid. 3 ges ju klart uttryck för vad utskottet anser. Därtill kan läggas att utskottet är enhälligt i sin tillstyrkan av det utlåtande som nu föreläggs riksdagen.

Med detta korta inlägg vill jag yrka avslag på motionerna och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken
Vietnam

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Även om partiledarna har kommit överens om att för sitt vidkommande spara den mera ingående vietnamdebatten till nästa vecka, tycker jag att det av särskilda skäl nu finns anledning att göra en kommentar, inte minst därför att denna fråga genom de senaste dagarnas händelser har fått en rykande aktualitet.

Som utskottets ordförande herr Geijer nyligen har påpekat innehåller motionen samma krav som i fjol, och utskottsutlåtandet är också i väsentlig grad en repris på argumentering och motivering. Utskottet förordar också samma beslut som i fjol, dvs. att vi bevarar status quo i de diplomatiska relationerna med Nordvietnam. Utskottet finner att det inte är lämpligt att nu erkänna Nordvietnams regering då detta inte skulle gagna freden och öka förutsättningarna för förhandlingar. De facto har också parallellitet uppnåtts i våra relationer till Syd- och Nordvietnam.

Om ett erkännande av Nordvietnam på minsta sätt skulle bidra till att öka möjligheterna till fred och fredsförhandlingar borde vi inte tveka ett ögonblick utan erkänna Nordvietnam. Men inte ens motionärerna kan tro att så skulle bli fallet, dvs. att ett erkännande skulle öka möjligheterna till och påskynda förhandlingar. I detta känsliga läge är det lämpligt, anser utskottet, att behålla status quo. Annars kunde en åtgärd vålla missförstånd och vantolkas till nackdel för vår neutralitetspolitik.

Hur lätt sådana vantolkningar kan uppstå visar sig just i dessa dagar då man både inom vårt land och i grannländer talar och skriver som om svensk neutralitetspolitik hade fått slagsida och blivit obalanserad.

Detta tal måste med kraft tillbakavisas såsom grundlöst. Upphovet till den nya kritiken och talet om bristande balans i neutralitetspolitiken är den aktuella episoden med hemkallandet av

den amerikanske stockholmsambassadören. Det har givits en mycket vidlyftig tolkning på sina håll i den svenska oppositionen och i grannländers press. Jag tror att det finns anledning att ta denna händelse med fattning och inte överbetona innebörden — annars skulle man kunna bidra till att ge intryck just av obalans i neutralitetspolitiken.

Jag tycker för min del att hemkallandet av USA-ambassadören är en ledsam händelse. Man måste beklaga den och kan finna den onödigt brysk. Den ger intryck av att USA önskar påverka svensk utrikespolitik och dämpa kritiken i vietnamfrågan. Ambassadören har sagt att han skall komma tillbaka, men episoden visar ändå irritation på officiell amerikansk sida över den svenska kritiken mot USA:s vietnampolitik.

Denna kritik har stor räckvidd i svensk opinion, från regeringen och riksdagen, till praktiskt taget hela Organisations-Sverige. Kritiken vänder sig mot kriget och krigspolitiken, manar de krigförande till nedtrappning och förhandling. Det ligger i sakens natur att kritiken har skärpts år efter år i takt med utvidgningen av kriget, i takt med det ökade hot som kriget i Vietnam skapar mot världsfreden.

Vi är i denna kritik i god samklang med en utbredd opinion i världen, från Förenta Nationernas generalsekreterare U Thant, till en stark opinion inom USA, i senaten inte minst. Det är naturligt att maningarna särskilt riktas till Förenta staterna, den mäktigaste parten i kriget, en part som för ett krig långt borta från västra hemisfären, ett krig vars karaktär av inbördes väpnad konflikt inom Vietnam, med stark nationalistisk och social bakgrund, blir allt mer påfallande.

Sverige önskar ha traditionellt goda förbindelser med USA, vars stora förtjänster på många områden vi prisar och vars insatser med generöst stöd av typen Marshall-hjälpen etc. vi också uppskattar.

Om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam

Men dessa relationer kan inte köpas till priset av tystnad med vår kritik av krigspolitiken i Vietnam. Om ett folk som det vietnamesiska sedan ett kvarts sekel utsätts för krig och destruktion, oändliga lidanden och ett mördande som tycks utan slut, om världsfreden hotas och när det sker en ständig upptrappning, ja, även kärnvapen börjar nämnas i debatten — då är det vår rätt och vår plikt att tala och kritisera och göra det så högt att det hörs i den internationella debatten och opinionsbildningen. Svensk neutralitet kan inte få betyda passivitet och tystnad inför ett krig som allt mer framstår som ett av den nyare tidens mest meningslösa.

I denna huvudfråga — och just detta är kärnfrågan i den debatt som blossat upp de senaste dagarna med ny skärpa — bör rimligen partierna stå samlade. Allra minst kan socialdemokratin ge avkall på denna ståndpunkt.

Mot denna bakgrund är det uppseendeväckande att högerledaren herr Holmberg begärt att statsrådet Palme skall lämna regeringen för sitt tal på Sergels torg härom veckan. Denna reaktion från herr Holmberg kommer först sedan den amerikanske ambassadören meddelat att han kallats hem för konsultation. Under de veckor som har gått mellan demonstrationen och ambassadör Heaths meddelande teg herr Holmberg. Han framställde inget krav på herr Palmes avgång. Han gör det signifikativt nog just som han officiellt öppnar sitt partis valrörelse i Skåne.

Om regeringen skulle falla undan för herr Holmbergs krav, då skulle den i sanning göra vår neutralitetspolitik en verklig björntjänst. Det skulle då framstå som en åtgärd för att behaga och blidka den amerikanska regeringen, som om vi föll undan för vad som i vårt land och runt om i världen måste uppfattas som en amerikansk påtryckning. Då kunde vi börja tala om slagsida i neutralitetspolitiken, då kunde vi riskera den allmänna tilltron till vår självstän-

diga utrikespolitik. Ett sådant steg skulle inte bara skada Sverige utan också skada Amerikas politiska ställning. Det skulle ge ett intryck av att vi i vårt land hade en allvarlig kris när det gäller vår neutralitetspolitik och vår ståndpunkt i vietnamkriget, när det i själva verket i dessa frågor de facto råder bred samlings.

Att inrikta uppmärksamheten på en detalj i neutralitetspolitiken och vietnamdebatten — nämligen statsrådet Palmes deltagande i demonstrationståget och tal på Sergels torg — är att förvrida perspektivet i huvudfrågan. Statsrådet Palme sade i sitt tal vad statsråd och andra framstående politiker sagt före honom, i vårt land och i omvärlden. Det skulle vara skändligt att kasta ut honom ur regeringen fördenskull, att låta en enda person, om än minister, bära skulden. Det är ett barockt förslag. I bästa fall kan det förklaras av att högerledaren varit i affekt eller också hemfallit åt en stämning som kan uppstå vid ett folkmöte under en begynnande valrörelse.

Jag antar att kravet på ett statsråds avgång på grund av vietnamkritiken icke kommer att upprepas i riksdagen, långt mindre vinna anslutning från annat ledande håll i partierna eller i vår allmänna opinionsbildning.

När kommunistledaren Hermansson och hans partiledning har rest ett krav som innebär att Sverige bör svara USA med samma mynt, som det heter — nämligen att vi skulle kalla hem vår ambassadör i Washington — så tycker jag att herr Hermansson och herr Holmberg kan ta varandra i hand. De företrädare med sina förslag var på sitt sätt en ytterlighetspolitik som icke kan gagna vår neutralitetspolitik men väl skada den.

Jag hoppas att man, inför torsdag i nästa vecka, skall under eftertankens respit tona ner denna debatt och att varken herr Holmberg eller herr Hermansson skall vidhålla sina förslag.

Jag vägar hävda att statsrådet Palme

Om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam

åtnjuter orubbat förtroende i den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

Jag ber att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få anknyta till vad utrikesutskottets ärade ordförande herr Geijer nyss sade från denna talarstol. Vi har mellan partierna — inte mellan partiledarna, herr Möller — i dag på morgonen träffat en överenskommelse att av praktiska skäl i den debatt om utrikespolitiken som vi ju skall hålla i nästa vecka då också ta vietnamfrågan.

För min del tänker jag, herr talman, inte bryta denna överenskommelse. Det står givetvis var och en fritt att inte följa en överenskommelse, och jag riktar ingen anklagelse mot herr Möller. Var och en har rättighet att säga vad han vill. Jag bara vill korrigera hans påstående att det rör sig om en uppgörelse som träffats mellan partiledarna. Så är det icke. Hos herr Erlander bekräftades i dag kl. 9.30 att vi av praktiska skäl skulle ta debatten på en gång, i alla partiernas intresse.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Självfallet har inte heller jag någon anledning att bryta den överenskommelse som träffats om att frågan om Vietnam och frågan om vad som sammanhänger med den amerikanske ambassadörens hemkallande för konsultationer skall tas upp först i samband med utrikesdebatten den 21 mars.

Jag tvingas emellertid göra två mycket korta korrigeringar när det gäller herr Möllers inlägg. Herr Möller framhöll att jag i min kritik mot framför allt herr Palme hade kommit en vecka eller två veckor för sent och att jag borde ha framfört vår och min egen uppfattning tidigare. Jag vill erinra om att högerpartiets förste vice ordförande så gott

som omedelbart efter herr Palmes remarkabla uppträdande och uttalanden deltog i en radiodebatt med herr Palme, där man mycket kritiskt gick igenom herr Palmes hela anförande och på olika sätt analyserade det, och herr Bohman framförde där en mycket ämper kritik av herr Palmes inlägg. Dessutom föranledde ju dessa inlägg interpellationer i andra kammaren av högermannen herr Turesson.

Mitt ståndpunktstagande, som bl. a. innefattar ett krav på att man ser till att herr Palme i fortsättningen inte gör dessa oförsiktiga och starkt aggressiva uttalanden och som också logiskt leder till att den enda möjligheten att få stopp på detta tycks vara att herr Palme avgår ur regeringen, är alltså en direkt uppföljning av den tidigare kritiken. Jag vidhåller självfallet detta, men jag kommer närmare att utveckla hela den problematik som har lett fram till denna ståndpunkt i samband med den stora utrikespolitiska debatten.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Först ett par ord med anledning av herr Dahléns uttalande att det har träffats en överenskommelse om att inte behandla vietnamfrågan i dag. Det är ju märkligt att en del enskilda ledamöter träffar överenskommelse om vad som skall få sägas och inte få sägas här i kammaren. Jag känner mig ingalunda bunden av den överenskommelsen, eftersom varken jag eller någon annan från vårt parti har deltagit i någon sådan överenskommelse.

Herr Möller säger, att om ett erkännande av Demokratiska Republiken Vietnam skulle bidra till en framgång att nå en lösning av konflikten i Vietnam, skulle vi inte tveka. Herr Möller, det är på denna punkt som vi har en annan bedömning än vad regeringen och utrikesministern har. Vi har den bedömningen, att det inte på något sätt skulle förvärra saken, om vi i kon-

Om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam

sekvensens namn också erkände republiken Vietnam.

När herr Möller säger att USA som den mäktigaste parten skulle kunna ta det första initiativet, borde han också ha tillagt att USA är den anfallande parten i sammanhanget. Herr Möller menar väl ändå inte att kriget i Vietnam skulle förvärras, om ett neutralt land som Sverige skulle diplomatiskt erkänna Demokratiska Republiken Vietnam. Jag hyser å andra sidan inga förhoppningar om att detta på ett avgörande sätt skulle bidra till att få slut på kriget, men jag anser att det bör bli bättre balans, om vi har likvärdiga förbindelser med alla de länder där vi eventuellt skulle kunna spela rollen som medlare.

Jag vill sedan beröra herr Holmbergs agerande i denna fråga. Relationerna mellan Sverige och USA skulle väl uppenbart bli bättre, om USA:s bombningar av Nordvietnam upphörde och de amerikanska trupperna drogs bort från Sydvietnam. Detta skulle självfallet inte bara förbättra relationerna mellan de båda länderna, utan det skulle också vara det verksammaste bidraget till fred för det vietnamesiska folket — något som ju är en huvudfråga i sammanhanget. Vad som skiljer herr Holmberg från majoriteten av det svenska folket är, att denna majoritet känner sympati för och solidaritet med det vietnamesiska folket, under det att herr Holmbergs sympatier, solidaritet och omsorger finns på ett helt annat håll, vilket han också klart och tydligt har gett uttryck åt under de senaste dagarna.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara rätta till ett litet missförstånd som herr Werner gjorde sig skyldig till. Jag har inte varit med om att träffa en överenskommelse om att herr Werner inte skulle få säga vad han vill här. Det skulle vara

fullständigt otänkbart med den inställning jag har till ledamöternas rätt att yttra sig i de frågor som förekommer. Det var helt klart att kommunisten herr Werner givetvis skulle tala om sin motion, och vem kan förbjuda honom att göra det? Det är alltså en fullständig orimlighet, som herr Werner försöker göra gällande, att någon skulle ha varit av annan mening.

Det var också alldeles uppenbart, när vi nu har ett enigt utrikesutskott i denna fråga, att socialdemokraterna ansåg att det inte fanns anledning att någon annan än utrikesutskottets ordförande skulle föra vår gemensamma talan. Herr Möller har inte ansett det, och det är hans ensak.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Debatten i dag om utrikesutskottets utlåtande nr 1 gäller upprättandet av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam. Det föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, som både herr Möller och jag står bakom. Vi brukar inte ta till orda i frågor där utskottet är enhälligt, utan anser det vara fullt tillräckligt med vad utskottets ordförande har sagt. Det blir en utrikesdebatt om en vecka. Jag skall därför inte säga mer om detta nu utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Den överenskommelse som partiernas ledningar har träffat känner jag inte till innebörden av. Oavsett det kan den ju inte haft till innebörd att utskottets ledamöter eller övriga riksdagsledamöter inte skulle kunna ta till orda i denna fråga, alldeles särskilt som det är en så speciell aktualitet kring hela debatten och där det finns stark anledning att omedelbart reagera mot högerledarens aktion.

Jag skall inte fördjupa debatten kring

Ang. skatteutjämningsbidrag till kommunerna

detta. Men jag konstaterar att när jag påpekade att herr Holmberg inte har tagit upp frågan om herr Palmes avgång eller begärt detta förrän veckor efter det bekanta mötet, så hänvisar herr Holmberg till herr Bohmans tal. Veterligen har herr Bohman inte krävt herr Palmes avgång! Det var först på valmötet i Skåne i förrgår som herr Holmberg framförde denna tanke — veckor efter den aktuella anledningen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Först några ord till herr Werner. Det är nog alldeles riktigt som han sade, att ett tillbakadragande av de amerikanska trupperna från Syd-vietnam kunde bidra till en fredligare värld. Tror inte herr Werner att också ett tillbakadragande av de nordvietnamesiska trupperna från Sydvietnam i någon mån skulle bidra till att det blev fredligare där?

Sedan sägs det att det är en mycket dålig demokrati som utvecklats i Syd-vietnam. Jag har ingen anledning att hysa någon annan uppfattning. Det är väl fråga om en av dessa varianter av militärdiktatur som det finns så gott om inom Förenta Nationerna. Jag har inte heller hört att det inom Nordvietnam finns något annat än en vanlig variant på det kommunistiska styrelsesättet. Därför kan det kanske vara hugget som stucket.

Till sist några ord till herr Holmberg. Han har i sin valrörelse framfört vissa synpunkter, som enligt min mening hade en smula otillräcklig räckvidd. Han har i kammaren vidhållit sin uppfattning att ett enskilt statsråd borde avgå. Regeringsformen ger herr Holmberg en anvisning om hur ett sådant krav kan framföras, men han har icke utnyttjat den möjligheten.

Jag tycker herr Holmberg är för blyg. Varför säger han ingenting om statsminister Erlander, som har solidariserat sig med herr Palme i denna angelägenhet? Varför säger han ingenting

om hela regeringen, som står solidarisk med herr Palme? Skall vi inte klara upp *hela* den där saken till hösten?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 11***Ang. skatteutjämningsbidrag till kommunerna**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 1 380 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 117, av herr *Johan Olsson*, samt II: 161, av herr *Eriksson* i Bäckmora och herr *Westberg*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av förordningen om skatteutjämningsbidrag, att hela Gävleborgs län hänfördes till skattekraftsområde 2, vad avsåge såväl landstingskommun som annan kommun, och att området i fråga om tillskott av skattekraft i dess helhet erhöles 110 procent av medelskattekraften,

Ang. skatteutjämningsbidrag till kommunerna

dels ock de likalydande motionerna I: 172, av herrar *Nils Nilsson* och *Ove Karlsson*, samt II: 227, av herr *Jonsson m. fl.*, vari föreslagits, att Mora köping samt Orsa, Ore och Sollerö landskommuner skulle överflyttas till skattekraftsområde 2 från och med bidragsåret 1969.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 117 och II: 161 samt I: 172 och II: 227,

2. att riksdagen till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 1 380 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Tureson* (h), *Westberg* (fp) och *Sjönell* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemtälla, att riksdagen måtte giva Kongl. Maj:t till kännna vad reservanterna anfört i anledning av motionerna I: 117 och II: 161 samt I: 172 och II: 227.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Den år 1965 beslutade skatteutjämningsreformen var ett stort framsteg i en strävan att utjämna de kommunala kostnaderna mellan kommuner av olika struktur och bärkraft. Genom reformen har det varit möjligt för kommuner med lågt skatteunderlag och höga kostnader för skolor, socialvård och annan kommunal verksamhet att ge sina innevånare en i förhållande till bättre lottade kommuner jämförbar service. Även om denna reform för staten innebär en stor och tung kostnad är den dock nödvändig. Utgiften skulle i annat fall ha drabbat skattebetalarna via kommunalskatten, och den skulle då slå ojämnt och orättvist. En fortsatt utjämning av de kommunala kostnaderna torde vara nödvändig och det torde all-

så finnas anledning att återkomma på den punkten.

Den fråga som riksdagen i dag har att behandla gäller inte reformen som sådan utan motionsledes framförda förslag om justeringar av gränsdragningen mellan de olika skattekraftsområdena. Systemet bygger ju på en uppdelning av landet i tre olika skattekraftsområden, där ingående kommuner enligt förordningen tillförsäkras ett visst skatteunderlag med olika procenttal av medelskatteunderlaget i landet.

Det är givet att det i gränsområden uppstår frågor om avvägningen är riktigt genomförd med hänsyn till respektive områdets allmänna förutsättningar och om inte vissa områden borde uppflyttas till närmast högre skattekraftsområde. Den frågan har ställts i en motion av representanter för Gävleborgs län. Man anser att främst landstingsområdet borde tillhöra samma skattekraftsområde som södra Norrland i övrigt, eftersom t. ex. skatteunderlaget i Gävleborgs län är lägre per innevånare än i Norrland i övrigt. Samma fråga har väckts i motioner av riksdagsmän från Dalarna, där skattekraftsområdena skär igenom även vissa kommunblock.

Utskottet föreslår att motionerna avslås. Den reservation som avlämnats i ärendet går inte heller ut på bifall till motionerna, utan man vill ha en riksdagsskrivelse vari aktualiseras frågan om översyn och justering av nu gällande skattekraftsområdesgränser, där sådan visat sig vara skälig och påkallad.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! Under denna punkt i huvudtiteln begär departementschefen ett förslagsanslag på 1 380 miljoner kronor till skatteutjämningsbidrag för kommuner m. m. I anslutning härtill kanske det kan vara på sin plats att notera att bidrag har beviljats under åren 1966—1968 med totalt för respektive år 1 052

Ang. Sveriges geologiska undersöknings malmprospektering

miljoner, 1 157 miljoner och 1 307 miljoner kronor. Det har alltså varit en stadig stigande kurva under de år som har förflutit.

Vid denna punkt föreligger två motionspar, vari framställs yrkande om överförande från skattekraftsområde 1 till skattekraftsområde 2.

Motionsparet I: 117 och II: 161 yrkar att hela Gävleborgs län hänföres till skattekraftsområde 2, och i motionerna I: 172 och II: 227 föreslår man att Mora köping, Orsa, Ore och Sollerö landskommuner överförs till skattekraftsområde 2.

I sitt utlåtande över motionerna erinrar utskottet om att i det ursprungliga förslaget vid 1965 års riksdag hade Kungl. Maj:t föreslagit, att hela Kopparbergs och Gävleborgs län skulle hänföras till skattekraftsområde 1. Vid riksdagsbehandlingen av frågan träffades emellertid en kompromiss, som innebar att hela landskapet Hälsingland i Gävleborgs län och åtta landskommuner i Kopparbergs län överfördes till skattekraftsområde 2.

I anslutning till behandlingen av dessa motioner erinrar utskottet jämväl om att i förordningen om skatteutjämningsbidrag har intagits en bestämmelse som ger Kungl. Maj:t möjlighet att när särskilda skäl föreligger förordna om avsteg från den föreskrivna områdesindelningen. Utskottet har vid behandlingen av motionerna ej funnit att sådana särskilda skäl föreligger att man skulle förordna en ändring, varför motionerna avstyrkes.

Med det anförda får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. 1 förekomna yrkandena proposi-

tioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Punkterna 12—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16**Ang. Sveriges geologiska undersöknings malmprospektering**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 363, av herr Hedström m. fl., och II: 452, av herr Hammarsten m. fl., till Sveriges geologiska undersökning: Prospektering för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 11 700 000 kronor.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag har under ett flertal år anfört mina kritiska synpunkter till denna punkt av statens geologiska undersöknings verksamhet. Det förhållandet att jag inte som tidigare har en blank reservation fogad till punkten beror inte på att jag frångått min mening utan på att jag tyvärr inte haft tillfälle deltaga i utskottets behandling av ärendet.

Min kritik är att jag inte förstår meningen med att år efter år prospektera bort ett tiotal miljoner kronor utan att lönsamt utbyte av malm tillföres folkhushållet, vilket ju sker när privata gruvföretag prospekterar. Inget privatföretag skulle för övrigt ha råd att driva sin prospekteringsverksamhet på det sätt som SGU kan göra i egenskap av en statlig institution.

Vi lider brist på en lång rad metaller

Ang. inköp av fastigheter för förvaltningsändamål

som finns i vår jord, t. ex. koppar och silver, för att nämna ett par av de mest aktuella. Därför är det för mig mycket svårförståeligt att SGU prospekterar på det sätt som sker. Emellertid har jag, herr talman, inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 17—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 26***Ang. inköp av fastigheter för förvaltningsändamål**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 621, av herr *Strandberg*, och II: 779, av herr *Nordgren m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m. för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 5 000 000 kronor minskat investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 621 och II: 779 till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m. för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajser* (h), *Nyman* (fp) och *Ottosson* (h), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Westberg* (fp) och *Sjönell* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del er-

hålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 621 och II: 779 till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m. för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Den reservation som vid punkten 26 har fogats till statsutskottets utlåtande nr 7 rör medelsanvisningen för inköp av fastigheter för förvaltningsändamål.

I motionerna I: 621 och II: 779 har uttalats att det är angeläget att behovet av lokaler för statsförvaltningen tillgodoses, och här har utskottet också haft en med reservanternas gemensam uppfattning. När det gäller medelsanvisningen har emellertid reservanternas ansett att ett investeringsanslag på 5 miljoner kronor borde vara tillräckligt.

Byggnadsstyrelsen har i sina petita till finansdepartementet uttalat att medelsbehovet om samtliga planerade fastighetsköp skulle komma till stånd beräknas till cirka 48 miljoner kronor. Man räknar där upp bl. a. 14 städer, där förhandlingar om förvärv pågår. Byggnadsstyrelsen tillägger dock i sin skrivning att styrelsen på grund av ovissheten om den framtida länsindelningen i väsentliga avseenden saknar underlag för såväl planering som erforderliga fastighetsförvärv. Med hänsyn härtill anser styrelsen att fastighetsförvärven bör begränsas på vissa orter.

Under sjuårsperioden 1961/62—1967/68 har för fastighetsköp, främst för länsförvaltningarna, anvisats 43,7 miljoner kronor, d. v. s. i genomsnitt 6,3 miljoner per år. För innevarande budgetår står 32,7 miljoner kronor till byggnadsstyrelsens disposition, och jag har mig bekant att endast en bråkdel av denna summa har disponerats. Då beslutsunderlag i väsentliga avseenden saknas för ytterligare förvärv av fastig-

Ang. inköp av fastigheter för förvaltningsändamål

heter för förvaltningsändamål, torde med all sannolikhet till disposition redan stående medel täcka behovet under kommande budgetår.

Herr talman! Med hänsyn härtill har reservanterna ansett en ytterligare prutning med 5 miljoner kronor vara väl motiverad utöver de 5 miljoner kronor som departementschefen har ansett sig kunna nedsätta byggnadsstyrelsens begäran med, och jag yrkar bifall till den vid punkten fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Olsson, Johan*, (cp) och herr *Nyman* (fp).

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! Som herr *Ottosson* nyss upplyste oss om, disponerar byggnadsstyrelsen för närvarande 32,7 miljoner kronor för inköp av fastigheter. De planerade inköpen uppgår till ett värde av cirka 48 miljoner kronor, och därför har styrelsen begärt ytterligare 15 miljoner. Departementschefen har emellertid ansett sig kunna pruta 5 miljoner på denna framställning och begär alltså för det angivna ändamålet 10 miljoner kronor i nästa års budget.

Att man då skulle pruta ytterligare 5 miljoner har i varje fall utskottsmajoriteten inte kunnat gå med på. Utskottet tillstyrker därför departementschefens framställning om ett anslag på 10 miljoner kronor, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för jappropositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 60.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 27—32

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motiver.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Anslag till handelssekreterare

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Handelssekreterare för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 722 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 8, av herrar *Ottosson* och *Gösta Jacobsson*, samt II: 15, av herr *Thylén m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta 1) att till Handelssekreterare för budgetåret 1968/69 anvisa ett med 275 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 3 997 000 kronor samt 2) att förordnande för handelssekreterare skulle, utöver ordinarie tjänstgöringstid om 3 år, kunna förlängas med upp till 4 år,

dels ock de likalydande motionerna I: 364, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 447, av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, vari yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen under Handelssekreterare skulle anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 550 000 kronor till 4 272 000 kronor förhöjt anslag för finansiering av ytterligare två handelssekreterare utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen med bifall til Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 8 och II: 15 samt I: 364 och II: 447, samtliga motioner i vad de avsåge anvisande av medel till flera handelssekreterare än Kungl. Maj:t föreslagit, till Handelssekreterare för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 3 722 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 8 och II: 15 i vad de avsåge tjänstgöringstiden för handelssekreterare.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajser* (h), *Nyman* (fp) och *Ottosson* (h),

fru *Elvg Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Westberg* (fp) och *Sjönell* (cp), vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka i motionerna I: 8 och II: 15 framställt yrkande om anvisande av medel till en handelssekreterare utöver Kungl. Maj:ts förslag och att därför utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 364 och II: 447 samt med bifall till motionerna I: 8 och II: 15, samtliga motioner i vad de avsåge anvisande av medel till flera handelssekreterare än Kungl. Maj:t föreslagit, till Handelssekreterare för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 3 997 000 kronor.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Till denna punkt har utskottets borgerliga ledamöter fogat en reservation, som avser anvisande av medel till en handelssekreterartjänst utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Vårt lands välstånd beror i hög grad på våra industriernas möjlighet att hävda sig på världsmarknaden. Självfallet är den kommersiella bearbetningen av utlandsmarknaderna i första hand en näringslivets egen angelägenhet. Vår traditionella exportindustri har också i stor utsträckning en väl utbyggd exportorganisation. Men inför de perspektiv som en ökad marknad bjuder är det angeläget att även ge våra mindre och medelstora industrier bättre möjligheter att skapa kontakter på världsmarknaden. Det är här som handelssekreterarna framför allt utgör ett viktigt komplement. Jag kan av egen erfarenhet från min bygd bekräfta inte bara att handelssekreterarna utgjort en värdefull tillgång som representanter för Sverige i de länder där de är stationerade, utan även att de blir i tillfälle att lämna värdefull information om marknadsfrågor vid sina kontaktresor i hemlandet.

Utskottet har uttalat att det är ett allmänt intresse, att kontakterna med för vår land viktiga marknader kan stärkas och utvidgas. Man har också i utskottet varit ense om den betydelsefulla insats som handelssekreterarna utför. Men när det gäller att besluta om utökning av antalet handelssekreterare har enigheten spruckit.

Exportföreningen har framfört önskemål om tre nya handelssekreterare med placering i respektive Östeuropa (Prag), Fjärran Östern (Bangkok) och sydöstra delen av Amerikas förenta stater (Atlanta). Önskemålen har bl. a. motiverats med att de möjligheter till ökad öst-västhandel, som särskilt under senare tid yppat sig, gör det angeläget att den kommersiella bevakningen av Östeuropa intensifieras. Det är vidare önskvärt att en handelssekreterare i Fjärran Östern bevakar de av internationella och nationella organ finansierade utvecklingsprojekten i dessa länder. Vidare har Exportföreningen framhållit att marknadsområdet i sydöstra delarna av Amerika utvecklas snabbt och kan väntas fortsätta att expandera och därigenom motivera en starkare kommersiell bevakning från vår sida.

Reservanterna som haft att ta ställning till två motionspar, i vilka yrkats på en respektive två nya handelssekreterare utöver Kungl. Maj:ts förslag, har förordat en ny befattning utöver vad Kungl. Maj:t har anvisat medel till och yrkat att medel skall beviljas för två nya handelssekreterare med placering i Prag och Bangkok.

Reservanterna instämmer med Exportföreningens motivering och är angelägna att framhålla att när det gäller kontakterna med Östeuropa vårt land bör söka så snabbt som möjligt få bättre kontaktmöjligheter och därigenom ett utvidgat handelsutbyte.

När det gäller placeringen av en handelssekreterare i Bangkok vill reservanterna bl. a. peka på att förutom att FN och Världsbanken från Bangkok dirigerar en stor del av projekten för u-lands-

Anslag till handelssekreterare
insatser på olika områden så har Asia-tiska utvecklingsbanken sitt säte där. En handelssekreterare torde där ha stora möjligheter att spåra upp projekt som har intresse för svensk företagsamhet och kan därför bli en kontaktman av betydande värde.

I förhållande till kostnaden torde bevakningen av nya utlandsmarknader genom tillsättandet av handelssekreterare vara en synnerligen god investering. Tillsättandet av handelssekreterare bör enligt reservanternas mening inte vara beroende av en traditionell utbyggnadstakt, utan bör i första hand göras beroende av angelägenhetsgraden.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

I herr Ottossons yttrande instämde herr *Olsson, Johan*, (cp) och herr *Nyman* (fp).

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att från budgetåret 1962/63 t. o. m. 1967/68 har antalet handelssekreterare ökat från 7 till 13. I den utredning som gjordes i frågan räknade man med att det totalt skulle inrättas 10 dylika kontor. Vi har alltså redan överskridit det antalet, och för nästa budgetår torde vi av allt att döma få 14 handelssekreterare. Detta vittnar väl om något om det positiva intresse som visas för denna organisation. Man kan konstatera att differenserna mellan majoriteten i utskottet och reservanterna är lindrigt sagt härfina.

Den fråga där vi har olika uppfattningar gäller, som herr Ottosson har påpekat, hur många handelssekreterare som skall utses för nästa budgetår. Vid utskottsbehandlingen, där vi ju har haft särskilda föredragningar i ärendet från departementet, har vi inom utskotts-majoriteten kommit till slutsatsen, att den avvägning som departementschefen har gjort är väl grundad, varför vi tillstyrkt departementschefens förslag.

Anslag till småindustrins exportråd m. m.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. 1, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 2 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 62.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets i mom. 2 gjorda hemställan.

Punkterna 3—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8**Anslag till småindustrins exportråd m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 7 262 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat ett anslag av 431 000 kronor till småindustrins exportråd och småindustrins exportbyrå.

I de likalydande motionerna I: 364, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 447, av herr *Andersson* i Örebro m. fl., hade yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen under småindustrins exportråd och småindustrins exportbyrå skulle anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 61 000 kronor till 492 000 kronor förhöjt anslag.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 364 och II: 447, såvitt nu vore i fråga, till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 7 262 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajser* (h), *Nyman* (fp) och *Ottosson* (h), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Jo-*

han Olsson (cp), Bohman (h), Eliasson i Sundborn (cp), Nihlfors (fp), Turesson (h), Gustafsson i Skellefteå (fp), Westberg (fp) och Sjönell (cp), vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka hemställan i motionerna I: 364 och II: 447 om medelsanvisning till småindustrins exportråd och småindustrins exportbyrå och att därför utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 364 och II: 447, såvitt nu vore i fråga, till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 7 323 000 kronor.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Vid punkt 8, där frågor om främjande av utrikeshandeln förekommer, föreslår Kungl. Maj:t att småindustrins exportråd och småindustrins exportbyrå tilldelas ett anslag av 431 000 kronor. I motioner från mittenpartierna har yrkats en höjning av anslaget till 492 000 kronor. Detta belopp överensstämmer med vad småindustrins exportråd har yrkat i ett alternativ 2, som siktar till en utbyggnad av verksamheten utöver nuvarande nivå. Utskottet, som tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, säger att motionärerna inte anfört några skäl för en höjning. Jag vill därför framföra några synpunkter på denna fråga.

Rent allmänt anser jag att det finns mycket stor anledning att möjliggöra en ökning av verksamheten för att främja utrikeshandeln. Vårt land är mycket beroende av en livlig utrikeshandel. Vår begränsade hemmamarknad gör det inte möjligt att utnyttja fördelarna med långa serier enbart genom försäljning på hemmamarknaden. En förutsättning för att vi skall kunna tillgodogöra oss det höga tekniska kunnande och den kvalitetsproduktion som finns i Sverige är att vi har en stor utlandsförsäljning. Den kraftiga rationaliseringen inom vår

Anslag till småindustrins exportråd m. m.

industri gör att vi kontinuerligt ökar produktionen per arbetare. Vi flyttar dessutom över ny arbetskraft från jord- och skogsbruk, och vi för in mera kvinnlig arbetskraft i produktionen. Resultatet av detta blir en starkt ökande industriproduktion, som det inte är tänkbart att konsumera inom landet. Det krävs därför inte endast att vi uppehåller en jämn och god exportnivå, utan också att denna nivå ständigt ökar, om vi skall kunna behålla vår höga levnadsstandard.

I dagens konjunkturläge, där det råder brist på sysselsättningsmöjligheter, är det alldeles särskilt angeläget att öka exportförsäljningen. Om vi gör en jämförelse med de belopp vi i dag satsar på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, är det anmärkningsvärt att man inte lägger större vikt vid en förebyggande arbetsmarknadspolitik, vilket en stimulans av exportförsäljningen innebär.

I vårt land svarar mindre och medelstora företag för en mycket betydande andel av produktionen. Företag med upp till 50 anställda svarar för ungefär en tredjedel av industriproduktionen. För mindre och medelstora orter är denna företagsform oundgänglig, och man har anledning anta att dess betydelse kommer att växa i den mån vi bygger ut vår lokaliseringspolitik. De mindre företagens styrka ligger framför allt på den tekniska sidan. En mycket stor andel av de nya idéer som ligger till grund för nya produkter och tillverkningsobjekt kommer från denna del av industrin. Svagheten ligger framför allt på försäljningssidan, på den marknadsmässiga sidan.

Men man har mer och mer anammat samverkanstanken, att gemensamt söka vinna de fördelar som stordrift och storföretag har. Småindustrins exportråd och småindustrins exportbyrå är uttryck för denna vilja att söka kompensera de handikapp som mindre företag har, främst på marknadsföringens område. De medel som anslås för att stimulera den verksamhet som här be-

Anslag till småindustrins exportråd m. m.

drivs måste anses vara väl använda medel, och man har anledning förvänta att de kommer att leda till en ökning av utrikeshandeln och alltså bli mycket lönsamma investeringar.

Småindustrins exportbyrå har visat sig kunna göra goda insatser på detta område. Man har ett omfattande program för att stödja och underlätta exportansträngningarna från den mindre industrin. I årets petita har man särskilt framhållit avsikten att bygga ut marknadsföringen. Man vill ha en ny tjänst för handläggning av sådana ärenden. Byrån räknar med att dessa insatser skall bli självbärande på sikt genom avgifter från företag inom näringslivet som anlitar byrån. Men i initialskedet anser man sig behöva stöd för att snabbt få i gång verksamheten. Det höjda anslag som begäres skulle närmast möjliggöra denna ökade insats på marknadsföringens område.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad herr Johan Olsson i sitt anförande anfört om skälen för en uppräkningsanslag till småindustrins exportbyrå. Jag vill emellertid tillägga några synpunkter.

Resurserna för småindustrins exportbyrå har sedan byråns tillkomst på 1940-talet ökat kontinuerligt, men anspråken har ökat än kraftigare. Det har blivit ett större antal uppdrag från nya exportföretag som sökt sig ut på skilda marknader. Förklaringen kan ligga i att även den mindre industrin kraftigt rationaliserat och utökat sin produktion genom större serier etc. och därmed fått större möjligheter att gå utanför sitt eget land.

De introduktionsansträngningar på nya marknader som exportbyrån medverkat i har överlag varit framgångsrika. Det har visat sig att de mindre före-

tagen, som herr Olsson framhöll, mycket väl kunnat hävda sig på utlandsmarknaderna. Detta är ju mycket glädjande. Det växande antal småföretag som nu arbetar på export har föranlett exportbyrån att försöka ge service även i form av marknadsundersökningar. Denna service är nu under intensiv uppbyggnad. Den ökning på 61 000 kronor som vi föreslagit i reservationen är ämnad att användas just för detta ändamål. Med tanke på vilka värden det här rör sig om tycker vi reservanter att det inte borde finnas någon tvekan om att bifalla förslaget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Den reservation som herrarna här pläderat för innebär en uppräkningsanslag till småindustrins exportråd med 61 000 kronor, alltså till totalt de 99 000 kronor som vederbörande hade begärt.

I anslutning till detta yrkande vill jag erinra om att departementschefen under denna punkt som har titeln »Främjande av utrikeshandeln, m. m.» föreslår väsentliga ökningar. Sålunda uppräknas anslaget för kommersiell information i utlandet med en miljon kronor, det vill säga med inte mindre än 25 procent. Anslaget till utrikeshandelsstipendier räknas upp med 35 000 kronor, och utrikeshandelskamrarna får ytterligare 17 000 kronor.

När det gäller småindustrins exportbyrå hade den i sin anslagsframställning två alternativ, dels ett med oförändrad ambitionsnivå på 33 000 kronor, dels ett, innebärande en uppräkningsanslag, med 66 000 kronor. Departementschefen har stannat för ett anslag på 38 000 kronor, d. v. s. en uppräkningsanslag med 5 000 kronor från 33 000 kronor.

Bl. a. mot bakgrund av den kraftiga uppräkningsanslag under punkten i övrigt, vilket väl inte kan vara helt oväsentligt för småindustrins exportaktiviteter, till-

styrker utskottet departementschefens förslag.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Det är riktigt som herr Petersson säger att småindustrins exportråd lagt fram två alternativ, vilket jag också omnämnde — ett med oförändrad ambitionsnivå och ett högre alternativ, där man satsar ytterligare på marknadsföring. Jag tycker att konjunkturläget och situationen i fråga om sysselsättningen mer än väl talar för att man borde välja det högre alternativet. Kommerskollegium har också tillstyrkt förslaget i den delen. Det är ju väsentligt att man i ett konjunkturläge som betecknas av att det råder brist på sysselsättning verkligen söker öka möjligheterna till försäljning av de produkter, som tillverkas här i landet, och att man alltså satsar mera på den verksamhet som småindustrins exportråd bedriver.

Det är också riktigt, som här har sagts, att anslagen under denna punkt totalt innebär en viss ökning, men jag vill erinra om vad som står i statsverkspropositionen, att anslagsbeloppet här varit oförändrat sedan budgetåret 1965/66 — och detta förändrar ju bilden en del.

Jag tycker att detta anslag verkligen bör höjas för att stimulera den verksamhet, som här är i gång och som alldeles säkert på sikt bör vara till fördel för såväl näringslivet som samhället.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag hade inte tänkt blanda mig i denna debatt, men jag vill göra det för att korrigera den uppgift som senast här lämnats.

Det förhåller sig inte på det sättet att det anslag som utgått till småindustrins exportbyrå varit oförändrat sedan budgetåret 1965/66. Under detta budgetår uppgick anslaget till 219 000 kronor —

Anslag till småindustrins exportråd m. m.

om jag är rätt underrättad — medan det nu enligt det förslag som framläggs i propositionen skall utgå med 431 000 kronor.

När man här lyssnar till debatten, herr talman, får man — om den reflexionen när jag ändå tagit till orda må tillåtas mig — nästan intryck av att ingenting har skett på detta område. Då bör man komma ihåg, att även småindustrin drar nytta av den allmänna ökning som ägt rum av dessa anslag i övrigt för främjande av utrikeshandeln, bl. a. genom att möjligheter öppnats för deltagande i internationella mässor osv. i större utsträckning än tidigare.

Därtill vill jag, herr talman, foga, att småindustrins exportbyrå nu prövar frågan om möjligheterna att genom avgiftsfinansiering utvidga sin verksamhet — det gäller i första hand marknadsundersökningar med ensamrätt för de företag som betalar för sådana undersökningar. Det kan ju hända att ytterligare resurser även denna väg kan komma att ställas till exportbyråns förfogande redan under det kommande budgetåret.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! I anledning av vad statsrådet nu anfört vill jag säga att min uppgift lämnades som en replik på herr Bertil Peterssons yttrande. Herr Bertil Petersson erinrade om de höjningar som skett på detta område och nämnde därvid också anslaget till *kommersiell information* i utlandet. Om vi läser på sid. 5 i statsverkspropositionen rörande tionde huvudtiteln, kan vi finna att man har räknat med en kraftig höjning för denna informationsverksamhet samt att där står följande: »Detta innebär en ökning av tionde huvudtitelns anslag — som varit oförändrat sedan budgetåret 1965/66 — med 1 miljon kronor.» Detta är alltså fråga om hela anslaget. Att småindustrins exportbyrå fått en viss anslagshöjning är riktigt, och jag vill inte på något sätt be-

Anslag till statens pris- och kartellnämnd

strida att här har skett en hel del. Men jag tycker att disproportionen är stor mellan det arbetsmarknadsläge som råder i dag och de insatser som måste vidtagas för att lindra arbetslösheten å ena sidan och, å andra sidan, den sparsamhet med medelstilldelningen som man visar på det område vi nu diskuterar. En ökad insats här skulle ju ändå på sikt ge möjligheter att bättre klara sådana avsättnings- och sysselsättningsfrågor och skulle också därmed innebära, att det behövdes mindre bidrag till arbetsmarknadspolitiken.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu vo-

tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 64.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 9 och 10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11**Anslag till statens pris- och kartellnämnd**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 5 492 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 611, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 777, av herr *Nihlfors m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels ock de likalydande motionerna I: 615, av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*, samt II: 778, av herr *Nilsson* i Tvärålund och herr *Svensson* i Vä.

I motionerna I: 611 och II: 777 hade, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar måtte anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 150 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 5 642 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 611 och II: 777, såvitt nu vore i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 5 492 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 615 och II: 778.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angivnen del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 611 och II: 777, såvitt nu vore i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 5 642 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Stramheten i årets statsverksproposition återspeglar sig också i den tionde huvudtiteln, som berör så väsentliga verksamhetsområden för utrikeshandeln som sysselsättningen. Där meningarna har varit delade inom avdelningen eller utskottet har det mestadels gällt om icke en ökad satsning skulle vara till gagn för näringslivet. Ofta har det gällt antalet tjänster, där divergensen mellan vad respektive organ tänkt sig och vad som beviljats bedöms vara alltför stor.

Trycket har under de senaste åren varit mycket hårt på förvaltningarna att hålla igen, därtill uppmanade av finansministern. Utskottet har enhälligt godkänt departementschefens återhållsamhet, på endast några få undantag när. Detta gäller bl. a. punkten 11 i statsutskottets utlåtande nr 10, vari behandlas anslaget till statens pris- och kartellnämnd. Nämnden har begärt fyra nya tjänster men inte beviljats någon. På en annan punkt skall vi behandla statens institut för konsumentfrågor, som har begärt åtta tjänster och fått en.

Nu gäller frågan statens pris- och kartellnämnd. I Kungl. Maj:ts proposition nr 75 år 1967 föreslogs åtgärder i syfte att effektivisera den statliga övervakningen av pris- och konkurrensförhållanden samt prisupplysningen, i första hand genom förstärkning av per-

Anslag till statens pris- och kartellnämnd
sonalresurserna, bl. a. vid statens pris- och kartellnämnd. Det gjordes också en förstärkning förra året.

Åsikten att konkurrensprincipen är överlägsen regleringsprincipen som underlag för en aktiv pris- och konkurrenspolitik slogs fast i ovannämnda proposition och godkändes av riksdagen. En sund prisutveckling bör därför främjas genom åtgärder mot konkurrensbegränsningar jämte prisövervakning och konsumentupplysning. Detta innebär bl. a. en god samverkan mellan statens pris- och kartellnämnd och konsumentinstitutet och andra organ som behandlas i föreliggande utlåtande.

Personalförstärkningen vid statens pris- och kartellnämnd genomfördes som sagt i fjol på grundval av nämnda proposition men har enligt nämnden själv visat sig klart otillräcklig för att nämnden skall kunna genomföra sina successivt vidgade arbetsuppgifter.

I den reservation som är fogad till denna punkt i utlåtandet har därför en uppräknig av anslaget med ytterligare 150 000 kronor för fyra nya tjänster förordats. Denna uppräknig motiveras bl. a. av att samarbetet med konsumentinstitutet behöver intensifieras.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Att återupprepa kravet på större resurser för konsumentupplysningen i skilda former innebär inte ett envetet fasthållande vid en ståndpunkt, även om den aldrig omfattas av majoriteten här i kammaren och fått någon större framgång.

Varje år växer nämligen kravet på bättre och mer omfattande konsumentupplysning enormt. Vår höjda standard medger allt fler att anskaffa inte bara nödvändighetsvaror utan också att lägga ned betydande belopp på kapitalvaror. Men det finns små möjligheter för en enskild konsument att på egen

Anslag till statens pris- och kartellnämnd

hand värdera de olika kapitalvarorna. Därför köper tyvärr alltför många av oss grisen i säcken och blir besvikna när vi knyter upp den.

Även många andra faktorer försämrar konsumenternas möjligheter att orientera sig i djungeln av varor. En skicklig reklam påverkar dem. Även om denna blivit mer objektiv och mer upplysande än den har varit, så är den ändå främst ett medel för säljaren att få ut de egna varorna på marknaden. Den minskade service som bjuds konsumenterna i det relativt nya självbetjäningssystemet, som breder ut sig alltmer, ger också sämre vägledning vid köp av varor.

Alla dessa faktorer ställer för varje år konsumenterna i besvärliga situationer. De blir alltså för varje år mer och mer i behov av upplysning. Detta har vi motionärer framhållit i den motion som föranlett den reservation som herr Nyman yrkade bifall till.

I statsverkspropositionen har för pris- och konkurrensövervakning samt för konsumentupplysning anslagits 16,8 miljoner kronor. Detta är endast cirka en procent av den totala reklaminvestering som sker i samhället, en mycket mäktig faktor, som vi alla vet. Jag tror att snålheten bedrar visheten på detta område.

Det enda som regeringen och riksdagsmajoriteten varit generös med under senare år är utredningar. Det har tillsatts den ena efter den andra, och jag vill visst inte förneka att många av dem har kommit med bra förslag. Man skulle dock gärna vilja veta vad alla dessa utredningar egentligen har kostat. Säkert hade det varit betydligt bättre att i stället ta en kartläggning av hela detta ämnesområde och för tio år sedan sätta till den stora konsumentupplysningsutredning, som tillsattes förra året, om jag inte missminner mig.

Utredningar är bra att skylla på, när man inte vill gå händelserna i förväg, som det heter. Det går dock knappast när det gäller detta anslagskrav, ty i di-

rektiven till den nya utredningen sägs mycket ordentligt ifrån, att den inte får vara ett hinder för att förbättra eller utöka konsumentupplysningen efter vad som kan vara erforderligt under tiden tills utredningen blir färdig med sina förslag. Man kan alltså förbättra och utöka utan hinder av utredningens arbete.

Vi har i vår motion inriktat oss på tre olika organisationer, pris- och kartellnämnden, konsumentinstitutet och varudeklarationsnämnden.

Pris- och kartellnämnden har fått betydligt ökade arbetsuppgifter och mycket större betydelse inom pris- och konkurrensövervakningens område. Inte minst har de prisundersökningar, som pris- och kartellnämnden startat under senare år, varit av nytta för konsumenterna. Även om den kritik, som riktats emot de första prisundersökningarna, enligt min uppfattning i viss utsträckning varit riktig, tror jag att de undersökningar som görs i framtiden skall få den allra största betydelse för konsumenterna. Att misstag kan göras, innan tillräckliga erfarenheter vunnits av dessa prisundersökningar, är väl en mycket naturligt sak.

I vår kommer man att starta en ny upplysningskampanj kring nya prisundersökningar, och man ämnar också i framtiden fortsätta med liknande undersökningar.

Det är klart att då fordras det både pengar och personal. Pris- och kartellnämnden har också i sina petita begärt medel till fyra tjänster utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit i statsverkspropositionen. Vi tycker att pris- och kartellnämnden i detta fall har mycket moderata krav, och därför har vi i vår motion tagit upp dessa tjänster.

Utskottet har avstyrkt vårt förslag. Man frågar sig med vilken motivering, och jag kan inte finna någon motivering alls. Man bara avstyrker på ett par rader. Utskottet gitter inte ge någon motivering för sin ståndpunkt, men vi kanske kan få höra den efter detta anförande.

Anslag till statens institut för konsumentfrågor

Vi ämnar i alla fall inte avstå från vårt krav. Jag ber herr talman att få instämna i herr Nymans bifallsyrkande till reservationen vid punkt 11.

Herr PETERSSON, BERTIL (s):

Herr talman! Jag har ingen som helst anledning att gå in i en sakdiskussion i den här frågan, då vi är helt överens i det väsentliga. Vad som skiljer utskottsmajoriteten från reservanterna är ett belopp på 150 000 kronor till fyra nya tjänster som pris- och kartellnämnden begärt i sina petita. Detta är alltså, om vi renodlar problemet, enbart en budgetfråga.

Mot bakgrunden av det kärva budgetläget med krav på återhållsamhet har utskottsmajoriteten godtagit departementschefens förslag. Därvid har utskottet bl. a. haft med i bilden att nämnden för innevarande budgetår fått en avsevärd personalförstärkning, inte mindre än tio nya tjänster.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talman, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 11 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Punkten 12

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13**Anslag till statens institut för konsumentfrågor**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 960 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 250, av herrar *Palm* och *Arne Pettersson*, samt II: 458, av fru *Lewén-Eliasson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att konsumentutredningen finge i uppdrag att lämna förslag till ett sådant administrativt och organisatoriskt system för konsumentpolitiken som hade i motionerna angiven inriktning,

Anslag till statens institut för konsumentfrågor

dels ock de likalydande motionerna I: 611, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 777, av herr *Nihlfors m. fl.*, vari yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen a) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar skulle anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 261 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 3 221 000 kronor och b) i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utredning och förslag om inrättande av konsumentupplysningscentraler i Göteborg, Malmö och Umeå från och med budgetåret 1969/70.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 611 och II: 777, i vad de avsåge medelsanvisning till avlöningar vid statens konsumentinstitut, till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 960 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 611 och II: 777 i vad de avsåge konsumentupplysningscentraler,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 250 och II: 458.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 611 och II: 777, i vad de avsåge medelsanvisning till avlöningar vid statens konsumentinstitut, till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 221 000 kronor; samt

b) av fru *Lewén-Eliasson* (s), utan angiven mening.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! Konsumenterna är i dag ganska vilsna när de skall välja varor, och det är helt naturligt. Det finns numera så många produkter att välja emellan att det för den enskilde konsumenten är mycket svårt att hitta rätt i det stora varuöverflödet. Den individuella rådgivning som handlaren förr i tiden gav sina kunder direkt över affärsdisken har helt försvunnit i nutidens självbetjäningsbutiker. Nu frestas konsumenterna till impulsköp av varor som de inte känner och som kanske inte blir till den nytta som de räknat med. Särskilt förödande för ekonomin blir det om felinvesteringar sker vid anskaffning av kapitalvaror. Ett stort antal kapitalvaror är tekniskt komplicerade, och när det gäller sådana varor är det ofta särskilt svårt för konsumenterna att avgöra deras kvalitet och användningsområde.

För att hjälpa konsumenterna att hitta rätt bland varorna krävs en betydligt utbyggd konsumentupplysning och konsumentvaruforskning. Upprustningen bör påbörjas just på varuforskningssidan för att man över huvud taget skall ha något att föra ut i konsumentupplysningen. Konsumentinstitutet svarar till stor del för den konsumentvaruforskning som nu bedrivs, och efterfrågan på forskning är långt större än kapaciteten. Därför är det utomordentligt viktigt att antalet forskningstjänster vid institutet utökas.

Den svenska konsumentupplysningen har inte alls de resurser som krävs för effektiv forskning och upplysning. Jag hoppas att den nu tillsatta konsumentutredningen skall lägga fram förslag till förbättringar och då inte glömma bort att konsumentupplysningen inte skall förbehållas enbart Stockholm, utan att upplysningscentraler även upprättas på andra platser i landet. Att vi nu har en utredning, som arbetar med konsumentupplysningsfrågor, anser jag inte på något sätt bör utgöra hinder för att vi i dag beslutar om en personalförstärk-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor

ning på forskningssidan. Behovet är, som jag sade förut, mycket stort, och för den, som jag hoppas, fortsatta utbyggnaden av verksamheten är det också utomordentligt nödvändigt med större kapacitet.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservation a.

Häri instämde fru *Hamrin-Thorell* (fp).

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad fru Olsson yttrat i denna fråga, men vill därutöver också anföra några synpunkter.

Det gäller ju en uppräknings anslaget med 261 000 kronor till fem nya tjänster. Utskottet anför i sin motivering för avslag, att konsumentinstitutet har möjligheter att disponera inkomster vid uppdragsprovningar för att anställa tillfällig personal, något som utskottet också lämnar sitt medgivande till. Dessutom hänvisar utskottet till pågående utredning; men jag vill erinra om vad fru Hamrin-Thorell tidigare sagt att departementschefen i ett sammanhang framhållit att utredningar inte skall få hindra utökning av personalen om en sådan kräves.

I sina petita har nu konsumentinstitutet räknat med att få åtta nya tjänster, men av dem har endast en beviljats. Förutsättningen för att en riktig och god konsumentupplysning skall kunna bedrivas är att det förekommer en mer betydande konsumentvaruforskning, såsom även fru Olsson framhållit. Enligt institutets uppfattning är efterfrågan på dess tjänster betydligt större än man har möjligheter att tillgodose. Det är stora krav som både konsumenter och producenter ställer på institutet. Ledningen anser att institutet nu saknar tillräckliga resurser för att tillmötesgå alla dessa krav.

Hur skall konsumentupplysningen utformas? Det är ju en fråga om vad samhället vill och kan satsa. Knappast nå-

gon är väl i dag helt nöjd med utformningen av den konsumentupplysning vi har. Att vi skulle kunna bli helt rationella — att var och en i vårt konsumtionsval blir en »economic man» — är naturligtvis en orealistisk tanke. Men vi kan mer eller mindre närma oss det idealet, om konsumentupplysningen görs så bra som möjligt. Inom parentes kan nämnas att man har ifrågasatt om inte datamaskinen skulle kunna utnyttjas också i detta sammanhang. Om vi i ett automatiskt minne lagrade alla data som går att uttrycka och som är av värde för konsumenten i köpsituationen, och om man vidare såg till att denna information kom till konsumentens kännedom just när han behöver den, då skulle vi ju bli välinformerade som konsumenter. Det är kanske en framtidsdröm att man i alla större varuhus och på andra håll skulle ha något slags dataterminal med konsumentupplysning för var och en som ville utnyttja terminalen. Tanken är djärv, men kanske är detta ändå vägen till en effektivare konsumentupplysning.

Ja, herr talman, jag har i detta sammanhang bara velat peka på några frågor som diskuteras i samband med konsumentvaruforskning och konsumentupplysning, för att visa att frågan om fem tjänstemän mer eller mindre är en liten detalj i det komplex som hänger ihop med konsumentvaruupplysningen och dess framtida utveckling, men ändå en väsentlig fråga. Det är vår uppfattning att statens institut för konsumentfrågor verkligen behöver dessa ytterligare tjänstemän.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation a.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Under förevarande punkt har departementschefen med hänsyn till pågående utredningar ej funnit sig kunna förorda några mera väsentliga utökningar i organisationen. Han föreslår emellertid, att institutet får dis-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor

ponera inkomster vid uppdragsprovingar för att anställa extra personal och därmed skapa förutsättningar för ökad uppdragsverksamhet.

I anslagsökningen på sammanlagt 172 000 kronor har inräknats medel för en ny konsulenttjänst, och man kan i sammanhanget även erinra om att institutet innevarande budgetår fått fyra nya tjänster på chefsnivå.

Mot denna bakgrund kan inte utskottsmajoriteten tillstyrka yrkandena i de motioner som har väckts under denna punkt. Motionerna I: 250 och II: 458 berör frågor som är av sådan natur att de rymms inom ramen för det till konsumentutredningen givna uppdraget.

Med de anförda synpunkterna ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PALM (s):

Herr talman! Som en av motionärerna i en fråga som anknyter till denna punkt på dagordningen vill jag säga några ord.

I motionerna I: 250 och II: 458, som har föranlett en blank reservation av fru Lewén-Eliasson i medkammaren, har vi hemställt om åtgärder som skulle innebära ett närmande mellan konsumenterna och näringslivet så att man tillförsäkrar konsumenterna ett mera reellt inflytande beträffande saluförande och produktutveckling.

Vi har sagt i motionen att dessa strävanden borde kunna få en mycket konkretare utformning, om ett administrativt och organisatoriskt system skapades för konsumentpolitiken i vidaste mening.

Nu säger utskottet i sin skrivning att de frågor som har aktualiserats i vår motion rymms inom konsumentutredningens uppdrag. Det noterar vi med tillfredsställelse, speciellt som motionen enligt min mening onekligen talar ett ännu tydligare språk än vad utredningsdirektiven gör i denna fråga.

Trots det positiva mottagande som

utskottet ger uttryck för finns det ändå skäl att motivera de erfarenheter och önskemål som bär upp tankarna i vår motion. Vi har understrukit nödvändigheten av fasthet i den framtida konsumentpolitiken och vi har noterat att i utredningsdirektiven understrykes i en passus vikten av att man undersöker möjligheten av att skapa lokala och regionala organ för denna verksamhet. Det sägs ordagrant: »Härvid bör utredningen hålla sig underrättad om erfarenheter av verksamheten inom de lokala konsumentkommittéerna som bildades av löntagarorganisationerna.»

Vad som här avses är den försöksverksamhet som för närvarande bedrivs i de priskommittéer som tillkommit på initiativ av den arbetsgrupp som det socialdemokratiska partiet och LO tillsatte våren 1966 — den s. k. Skoglundsgruppen. Detta arbete har förts fram så långt att i dag sitter representanter från de lokala LO- och TCO-organisationerna sida vid sida med Husmoderförbundets, Kooperativa kvinnogillesrörelsens, ABF:s och TBV:s lokala avdelningar. Denna verksamhet följs med uppmärksamhet av pris- och kartellnämnden, konsumentinstitutet, varudeklarationsnämnden, hemkonsulentutredningen och hemkonsulentorganisationen.

Även om inte kampen mot prisstegringarna är ett förstahandsintresse på samma sätt som den var när Skoglundsgruppen tillsattes våren 1966 är det utomordentligt angeläget att detta arbete bedrivs med kraft. Läget var år 1966 ett annat än det är i dag, och redan vid höstriksdagen det året började borgerliga talesmän i mer eller mindre raljanta ordalag att efterlysa resultatet av denna arbetsgrupps verksamhet.

Ärade kammarledamöter vi måste er känna att svaret av naturliga skäl inte kunde ges omedelbart, och det kanske inte heller var meningen, men för dem som *nu* är intresserade kan jag hänvisa till Skoglundsgruppens slutrapport som har avlämnats helt nyligen. Där finns

Anslag till statens institut för konsumentfrågor

åtskilligt att hämta för dem som på ett radikalt sätt vill ge sig på frågor i anslutning till den framtida konsumentpolitiken. De som inte har besvärande intressebindningar som leder åt annat håll är säkerligen också mycket välkomna i detta mycket väsentliga arbete.

I utredningsdirektiven för den nu tillsatta konsumentutredningen erinras om den mycket omfattande strukturrationaliseringen inom handelns område och att reklamutgifterna, som 1961 uppgick till omkring 900 miljoner kronor, år 1967 hade stigit till 1,8 miljard. Stora förändringar håller på att ske, och vad som kan komma att hända även i vårt svenska samhälle har vi fått en vision av i den amerikanske nationalekonomen John Kenneth Galbraiths nyutkomna bok »Den nya industristaten», där han talar om teknokratins och reklamens allt mer dominerande makt i det väldiga USA. Vi har också i andra sammanhang fått signaler om det underläge som den enskilde konsumenten riskerar att hamna i när de starkt växande svenska och utländska företagen med enorma reklamresurser sätter in »operation övertalning» gentemot en ofta bristfälligt informerad allmänhet — med hjälp av neonljuset och annonsspalterna.

I vår motion har vi erinrat om hur vissa produkter släpps ut i marknaden, vilka förorsakar köparna direkta obehag och skador. Det har nyligen gällt bl. a. en sorts tandkräm, och det finns exempel på hur mer eller mindre nogräknade fabrikanter, som stötts av en lika mer eller mindre nogräknad reklamverksamhet, kan åstadkomma en kraftig ökning av allergiskt betingade hudåkommor. Samhället-medborgarna får bekosta läkarräkningarna och andra vårdutgifter.

Det är mot bakgrunden av sådana erfarenheter — och de kan snabbt bli fler — som vi vill slå fast att producenternas vinstintresse under inga förhållanden får sättas före konsumenternas hälsa och välbefinnande.

Ärade kammarledamöter! Om vi stillatigande accepterar att inga ingrepp får göras, innebär detta en flathet inför de privata vinstintressena, vilken kan bli av mycket allvarligt slag. Det måste också kännas kränkande att man i ett upplyst samhälle skulle acceptera att konsumenterna skulle bli behandlade som försökskaniner. Om inte näringslivet kan stå för produkternas höga kvalitet och deras ofarlighet för konsumenterna, måste samhällets insatser på detta område ovillkorligen ökas för att korrigera dessa intressen. Korrigeringarna bör helst ske innan produkterna släpps ut i marknaden.

Jag har redan erinrat om den s. k. Skoglunds-gruppens roll, och eftersom jag tillhörde den vill jag erinra om vad som sägs i dess slutrapport, vilken går betydligt längre än de borgerliga reserverna gör i detta utlåtande. Här är några frågor som vi vill få aktualisera:

En fast samhällelig konsumentpolitik med ökade resurser för pris- och konkurrensövervakning samt konsumentupplysningen.

En samordning av befintliga organ för att skapa en effektiv ram för konsumentpolitiken.

Regionala och lokala konsumentorgan.

Grundläggande konsumentinformation i grundskolan om behovsanalys, ekonomisk planering etc.

Varudeklarationsnämnden inordnas i den samhälleliga ramen för konsumentupplysningen.

Plikt för företagen att motivera varför inte framställda varudeklarationsnormer tillämpas.

Kraftig satsning på konsumentinriktad verksamhet på produktionsidan — en sak som vi har nämnt i vår motion.

Ökad objektiv konsumentupplysning i massmedia.

En samhällsplanering som också tar hänsyn till långsiktiga konsumentkrav.

Lagstiftning beträffande viss konsumentinformation.

Ang. bidrag till varudeklarationsnämnden

En översyn av konkurrenslagstiftningen, speciellt prövning av frågan om omvänd bevisbörda vid fall av skadlig konkurrensbegränsning och vitesförelägganden också i andra fall av leveransvägran.

En ny varudistributionsutredning.

Herr talman! Det är dessa ting som den omtalade Skoglunds-gruppen har anfört i sina förslag. Vi motionärer har med tillfredsställelse noterat att handelsministrarnas direktiv för den nu sittande konsumentutredningen är mycket vidsträckta, men vi har ändå en stilla önskan om att utredningen kommer att ägna dessa förslag en ingående prövning. Detta är desto angelägnare som gruppens förslag framförts efter det att utredningsarbetet redan satts i gång.

Sker detta, kan jag efter utskottets försäkran i anslutning till vår motion yrka bifall till utskottsmajoritetens utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 samt därefter särskilt rörande mom. 2 och 3.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 13 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 34.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. 2 och 3 hemställt.

Punkten 14

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15**Ang. bidrag till varudeklarationsnämnden**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till varudeklarationsnämnden för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 800 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 611, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 777, av herr *Nihlfors m. fl.*, hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen till Bidrag till varudeklarationsnämnden måtte anvisa ett i förhållande till Kungl.

Maj:ts förslag med 185 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 985 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 611 och II: 777, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till varudeklarationsnämnden för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 800 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 611 och II: 777, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till varudeklarationsnämnden för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 985 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! På denna punkt, nr 15, gäller det omkostnader för varudeklarationsnämnden. Denna gång har varudeklarationsnämnden i sina petita begärt ökade anslag med 60 000 kronor för internationellt arbete och 125 000 kronor för utredningar och information. Dessa önskemål har avslagits av departementschefen, men i motionerna I: 611 och II: 777 har de tagits upp av motionärer inom folkpartiet samt i utskottet föranlett en reservation.

Motionärerna framhåller att det är synnerligen angeläget att varudeklarationsnämnden får ökade resurser för att kunna utveckla utprovningmetoder på nya områden, kunna revidera gamla normer efter de nya material- och tillverkningsmetoder, som kommer fram efter hand, och även sedan en del nya normer och provningsmetoder utvecklas.

Vi menar att det är synnerligen viktigt att varudeklarationsnämnden också

Ang. bidrag till varudeklarationsnämnden

kan utveckla sitt internationella samarbete. En sådan internationell samverkan vid utarbetandet av t. ex. provningsnormer kan betyda enorma rationaliseringsvinster därigenom att varudeklarationsinstituterna i de olika länderna kan specialisera sin verksamhet. Varor som säljs i många länder skulle således bara behöva provas i varje land för sig om normerna inte är internationella eller varorna inte provats i annat land efter internationella normer.

Herr talman! Det är mycket som återstår innan vi får en varudeklaration som förmår täcka alla väsentliga produktslag och som kan hålla takten med den snabba utvecklingen. Vi behöver bara nämna sådana uppgifter som att prova och deklarerat de olika bilmärkena. Det synes därför oss reservanter att det finns mycket starka skäl för att motionernas yrkande om uppräkningsanslaget med 185 000 kronor blir tillgodosett.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Tillåt mig anse att herr Petersson gör det litet för lätt för sig när han skall försvara utskottets inställning till konsumentupplysningen. Ett positivt intresse bör väl ändå ta sig några andra uttryck än ord och ord och ord, som inte förpliktar till så förfärligt mycket.

Herr Palms anförande var intressant. Han sade bl. a. att om det inte föreligger några besvärande bindningar åt andra håll, var flera än socialdemokrater — LO, TCO och till och med husmödrar — välkomna till de nya konsumentkontaktgrupperna.

För min del känner jag mig ha starka bindningar till dessa konsumentgrupper, men de är inte besvärande. Om jag inte missminner mig, tillät jag mig redan 1964 i en motion och i ett riksdagsanförande bära fram idén om att

Ang. bidrag till varudeklarationsnämnden

man skulle ha kontaktgrupper, regionala och lokala, för att bättre tillgodose konsumenternas intressen och i större utsträckning möjliggöra för dem att göra sina åsikter gällande. Jag tror att det var bara namnet som skilde, vi kallade dem för konsumentgrupper, och nu kallas det för konsumentkommittéer. Men då hördes inte ett pip från herr Palm, om jag minns rätt.

Jag önskar verkligen lycka till i fortsättningen. Det finns nog också andra möjligheter att skapa goda kontaktorgan. Jag väntar med spänning på hemkonsulentutredningen, som lär vara färdig snart. Också den kan kanske skapa ett kontaktorgan, som det inte vore så dumt för konsumenterna att haka på. I övrigt måste jag säga att jag beundrar herr Palms tålmodiga väntan på regeringsingripande på detta område.

Jag har dock, herr talman, närmast begärt ordet för att med några ord motivera att vi i vår motion tagit upp varudeklarationsnämnden som ett speciellt organ, som bör få ökade anslag. Herr Nyman har redan motiverat detta, så jag vill bara understryka, att det framför allt vore angeläget att varudeklarationsnämnden fick anslag för att bygga ut det internationella samarbetet. Det kan inte under några omständigheter vara vettigt, att olika länder skall bearbeta samma produkter utan att ha den kontakt med varandra som skulle förhindra dubbelarbete. En sådan kontakt skulle spara mycket pengar, och pengar tycks i alla fall behöva sparas i vårt nuvarande statsfinansiella läge.

Varudeklarationsnämnden har en synnerligen betydelsefull men samtidigt mycket svår uppgift, nämligen att försöka att genom att meddela objektiva fakta öka konsumenternas möjligheter att göra ett vettigt val. Här är det inte fråga om kvalitetsbedömning, utan uteslutande om att lägga fram fakta beträffande de olika varorna. Men det är mycket svårt att göra detta så, att det blir begripligt för konsumenterna samtidigt som de olika fabrikanterna verk-

ligen blir intresserade av att begagna sig av de resultat varudeklarationsnämnden kommit fram till.

Delvis finansierar varudeklarationsnämnden sin verksamhet med kontrollavgifter, men de räcker inte långt. Nämnden måste lita till statsbidrag. Vi har i den motion som nu under en längre stund diskuterats begärt ökat anslag till varudeklarationsnämnden i enlighet med de önskemål som nämnden själv har framfört och som vi anser vara mycket berättigade.

Jag ber att få instämma i herr Nymans yrkande om bifall till reservationen vid punkten 15.

Herr PALM (s):

Herr talman! När fru Hamrin-Thorell erinrar om att frågan om de lokala konsumentkommittéerna togs upp 1964, vill jag säga att vi har märkt att folkpartiet har pratat mycket men att socialdemokratien har handlat i denna fråga — det är skillnaden! Vi har i samverkan med löntagarorganisationerna, bl. a. med LO, inspirerat övriga organisationer att tillsätta representanter i de lokala konsumentkommittéer, som bedriver en försöksverksamhet på sex olika platser här i landet, innan man är beredd att — som folkpartiet tidigare föreslog — genomföra någon form av lagstiftning på detta område.

Det är en komplicerad fråga det här gäller, och därför har detta initiativ tagits. Det skall för övrigt bli mycket intressant att se, hur långt oppositionen är beredd att följa med, när det blir fråga om den verkliga realbehandlingen av de olika frågorna på detta område.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell säger, att jag gör det alldeles för lätt för mig. Jag tror att det är hon som gör det lätt för mig att här argumentera ur den synpunkten, att hon i sitt motionsyr-

kande tar upp petitaframställningar, som redan har, när de kommer hit för behandling, varit prövade i Kungl. Maj:ts kansli. Så är exempelvis fallet med den reservation, som är knuten till utlåtandet vid denna punkt.

Den uppräknade av bidraget, som föreslås i reservationen med 185 000 kronor, bygger i allt väsentligt på varudeklarationsnämndens petitaframställning. Den har vid den totala avvägning av anslag till olika ändamål, som har skett vid budgetbehandlingen i Kungl. Maj:ts kansli, inte kunnat bifallas. Det har uppenbarligen inom den begränsade ram, som står till buds, funnits angelägnare ändamål att använda pengarna till. Detta har utskottsmajoriteten för sin del accepterat, och den har alltså ingenting att erinra mot departementschefens förslag i denna del.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det är tydligt, att prövningen i Kungl. Maj:ts kansli är det allena vägledande för såväl herr Bertil Petersson som herr Palm. Man frågar sig, om inte herrarna kan tänka någonting själva i dessa frågor.

Till herr Palm vill jag säga, att jag tror inte att vi från folkpartiets sida har begärt en lagstiftning i fråga om konsumentgrupperna. Har vi begärt någonting är det en försöksverksamhet, och det är ju vad som nu har satts i gång. Eftersom socialdemokraterna med LO bakom sig har betydligt större resurser och kan kommendera fram pengar och folk, är det inte underligt, att de har kunnat sätta i gång denna försöksverksamhet tidigare än vi som politiskt parti kunnat göra.

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! Jag har inte på något sätt behövt lägga tvång på mitt tän-

Ang. bidrag till varudeklarationsnämnden

kande eller handlande i denna fråga. Jag är helt på det klara med att man här haft begränsade resurser, men man har otvivelaktigt också haft andra och mer angelägna områden att satsa pengarna på. Det är exempelvis de arbetsmarknadspolitiska problemen, som är så högaktuella och som i årets budget har fått en särskild prioritet.

Mot den bakgrunden har det inte på något som helst sätt varit svårt för mig att godta departementschefens framställning på denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

Anslag till patent- och registreringsverket

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 30.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Punkten 16***Anslag till patent- och registreringsverket**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att a) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst vid patent- och registreringsverket som patenträttsråd i Ce 1, b) till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 18 474 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 368, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 459, av herr *Löfgren m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att under tionde huvudtiteln till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 18 928 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst vid patent- och registreringsverket som patenträttsråd i Ce 1,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 368 och II: 459 till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 18 474 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Bohman* (h), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att

riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 368 och II: 459 till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 18 928 000 kronor.

Herr *NYMAN* (fp):

Herr talman! Vid denna punkt angående löneanslaget till patent- och registreringsverket är fogad en reservation av höger- och folkpartiledamöter, vari tillstyrks yrkandena i motionerna I: 368 och II: 459 om tillsättande av ytterligare tjänster inom patent- och registreringsverket till en kostnad av 454 000 kronor.

I propositionen har patentverkets resurser visserligen föreslagits ökade med åtta nya tjänster samt med biträdespersonal. Denna ökning skall dock vägas mot verkets uppgivna behov av 59 nya tjänster.

Varifrån skall medel här tagas, undrar kanske någon. I detta speciella fall tycker jag att frågan är ganska lätt att besvara: från avgiftsmedel. Patentverket finansieras nämligen, om man bortser från namnsektionen, helt genom avgifter. Och det blir mycket pengar över inte minst sedan avgifterna i fjol fördubblades. Det har varit en liten diskussion inom avdelningen om hur stort det beräknade överskottet kommer att bli under nästa budgetår. Jag har fått bekräftat att det blir minst 4 miljoner. Två miljoner kronor uttages på patent under åren 1—4, då inte en enda patentansökan slutgiltigt kan avgöras.

Hur länge får kunder vänta på besked att patenten är klara? I genomsnitt tar det för närvarande närmare fem år att få ett patent. Under den tiden kan man naturligtvis utveckla patentet och förbereda en eventuell tillverkning, men man kan inte gärna med förtjänst sälja ett icke godkänt patent, inte gärna låta andra företag utnyttja det på licens.

Hur är dagsläget i fråga om oavgjorda patentärenden? Balansen utgör för

närvarande omkring 62 000 oavgjorda ärenden, om jag inte är felorienterad. En sådan balans är inte typisk enbart för det svenska patentverket utan är en internationell företeelse. Om effektiva åtgärder inte vidtas, kan man befara kaos för hela det nuvarande patentsystemet, med de konsekvenser detta kan få för innovationsverksamheten och den tekniska utvecklingen i övrigt.

För att möta svårigheterna för vårt eget patentverk har en långtidsprognos uppgjorts och vissa rationaliseringar krävts. De petita som verket nu lagt fram bygger just på denna långtidsprognos och tar hänsyn till vissa rationaliseringar.

Vi har full förståelse för att stor återhållsamhet måste iakttagas i arbetet med årets statsverksproposition och att därför inte alla nya tjänster som begärts kan beviljas, men, herr talman, med hänsyn till den stora eftersläpning i behandlingen av patentansökningar, som föreligger trots vissa rationaliseringssträvanden och den förstärkning som tidigare ägt rum, och framför allt med hänsyn till att patentverket är självfinansierat och nu tycks gå med relativt stor vinst samt till att en snabbare utredning av patenten för näringslivet skulle innebära en hjälp till utveckling och ökad sysselsättning, anser vi att den föreslagna ökningen av löneanslaget är synnerligen välmotiverad. Ett avslag med hänvisning till pågående rationaliseringsarbete kan inte tillmätas någon tyngd.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! Med anledning av de yrkanden som ställs i reservationen vid denna punkt erinrar utskottet om att i propositionen föreslagits en inte oväsentlig förstärkning; förutom 260 000 kronor för anställande av biträdespersonal m. m. har medel beräknats för åtta nya tjänster. Läger man till detta,

Anslag till patent- och registreringsverket

att verket för innevarande år fått 15 nya tjänster för ett reellt nettotillskott av 525 000 kronor, måste man väl ändå erkänna, att det har gjorts avsevärda insatser för att genom personalförstärningar komma till rätta med arbetsbalansen.

Vid sidan av sådana insatser pågår inom verket ett avsevärt rationaliseringsarbete, som man räknar med under hand skall ge resultat. Jag har här framför mig ur verkets petitaframställning en prognos, där man beräknar produktiviteten räknad på man-år från 1967 fram till 1973. Om man utgår ifrån att man 1967 fick 86 patentansökningar avgjorda per man-år, räknar prognosen med att man 1973 har kommit upp till 103 ansökningar per man-år, en avsevärd ökning i effektivitet.

Mot bakgrunden av dessa olika förstärkningar, som här har ägt rum, och i medvetandet om att verket jämväl kan anställa extra personal, har utskottet inte ansett sig kunna biträda motionerna utan yrkar avslag och biträder departementschefens förslag.

Jag ber att med det anförda, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Innan kammaren går till beslut i denna fråga, kanske jag bör foga ett par upplysningar som tillägg till vad utskottets talesman redan framfört.

Man skall observera, att patentverket självt för närvarande räknar med att balansen av oavgjorda patentärenden kommer att gå ned temporärt när systemet med nordiska patent blir genomfört. Därefter kommer, enligt den prognos som patentverket gjort, balansen kanske att stiga något på grund av den fortgående ökningen av antalet ansökningar. I avvaktan på detta har jag för min del inte velat förordna en ökning av antalet tekniska granskare eller fasta tjänster. Först när tendensen till ök-

Anslag till patent- och registreringsverket

ning åter blir märkbar anser jag att den frågan kan komma till förnyad prövning.

Jag vill också tillägga, att Kungl. Maj:t bemyndigat patentverket att med patentverket i USA och Västtyskland träffa avtal om utbyte av granskningsresultat. De härav berörda patentansökningarna beräknas motsvara 20 procent av alla ärenden på patentavdelningen. För något eller några år framöver torde således en icke oväsentlig avlastning komma att bli möjlig på grund av detta utbyte och på grund av det nordiska samarbetet.

Det tror jag man bör ha i åtanke när man tar ställning till de föreliggande förslagen.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag känner också till prognosen när det gäller balansen, men har tyvärr inte petitan till hands. Jag vill dock minnas att till att börja med går faktiskt antalet ärenden ned, för att så småningom stiga igen.

Hur det än är får man dock säga, att det är mycket otillfredsställande med en så stor eftersläpning. Detta kan inte vara riktigt gentemot ett näringsliv, som betalar ordentligt för sina ansökningar och som ligger ute med flera miljoner kronor under de år som dessa ansökningar behandlas. Näringslivet får inte något utbyte av sina investeringar, om man så får säga, på detta område. Jag tycker att det vore justare att statsmakterna gör allt vad de kan i fråga om detta verk, som ger ett så pass kraftigt överskott på avgifterna. Näringslivet borde få en sådan service att det snabbare får fram sina patent.

Det är riktigt, som det har sagts här, att utskottet gått med på ytterligare 15 tjänster, men verket har ändock ansett sig behöva 59. Även om förhållandena kanske kommer att bli något bättre i framtiden, så tycker jag ändå att anspråken på ytterligare fem tjänster är mycket väl motiverade.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Därpå gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande mom. 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 16 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 47.

Ang. bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 17—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 21***Ang. bidrag till Svenska turisttrafikförbundet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 3 665 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 369, av fröken *Stenberg m. fl.*, och II: 464, av herr *Thylén m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att till Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 4 165 000 kronor samt att av detta anslag 650 000 kronor skulle utgå till förbundets inrikesavdelning.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 369 och II: 464 till Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 3 665 000 kronor.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! Det är med anledning av motionsparet I: 369 och II: 464 som jag har begärt ordet. Vi motionärer har pekat på nödvändigheten av att den inrikesavdelning inom Svenska turisttrafikförbundet snarast möjligt inrättas, som har föreslagits av 1964 års turisttrafikutredning, vars betänkande framlades i oktober 1966.

Avdelningen i fråga skulle handlägga ärenden rörande samordning, utbildning, information och försäljning. Hela det integrerade svenska turistväsendet har i egenskap av remissinstanser tillstyrkt förslaget om ett centralt samordningsorgan.

Sedan 1964 har också den kommunala och regionala verksamheten på turismens område kraftigt expanderat. År 1964 uppgick kommunernas administrativa kostnader till 4,2 miljoner kronor. För landstingen var siffran 0,75 miljon. I år betalar vi enbart i Västerbottens län enligt uppgift 1,5 miljon kronor i löner och administrationskostnader för den turistiska verksamheten. Det är alltså i bara ett län, men på statligt håll föreslås en fortsatt försöksverksamhet för *hela* riket på ett anslag av 150 000 kronor! Det förefaller mig icke minst i egenskap av turistnämndsordförande på det kommunala planet, där man verkligen möter de praktiska problemen, vara en alltför blygsam statlig insats.

Marknadsföringen av svensk turism och av allt vad den har att ge landets egen befolkning borde i högre grad än som nu är fallet prioriteras och beaktas av de anslagsgivande myndigheterna. Försöksverksamheten behöver personalförstärkning. Det måste vara en svår, för att inte säga hart när omöjlig, uppgift för den person som ensam — jag måste upprepa ordet *ensam* — skall tjänstgöra som centralt samordningsorgan på turismens område och svara för handläggningen av utbildnings-, informations- och försäljningsfrågor för centrala turistorganisationer, kommuner och landsting.

Utskottet har tydligen haft förståelse för dessa svårigheter och räknar nu med att särskilda fondmedel skall ställas till förfogande. Enligt uppgift skulle det då röra sig om ett belopp på 100 000 kronor, som skulle tas ur handels- och sjöfartsfonden. Det är visserligen ett steg framåt, bl. a. beträffande möjligheten att ordna utbildnings- och informationskurser för den personal som kommunalt och regionalt arbetar inom turistbranschen. Men skall den tänkta försöksverksamheten under kommande år kunna ge utslag t. ex. i form av ett ökat turistresande inom Sverige och ett ökat tillvaratagande av våra egna turistiska

Ang. tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt

tillgångar — det borde ju ur ekonomisk synvinkel vara en god målsättning — fordras nog att försöksverksamheten snarast möjligt blir den inrikesavdelning och får de arbetsmöjligheter, som utredningen har föreslagit.

Det finns, herr talman, på denna punkt inte någon reservation, och jag har inte heller något yrkande.

Häri instämde herr Nilsson, *Ferdinand*, (cp).

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! När vi hade denna fråga uppe till behandling inom avdelningen, var vi på det klara med att 150 000 kronor kanske var ett för litet belopp. När vi sedan fann, att det är möjligt att av särskilda fondmedel få ytterligare pengar till denna försöksverksamhet, och med hänsyn till att man inte kan tillmötesgå alla motioner med krav på ökade bidrag, tyckte vi emellertid att vi i år kunde stanna vid 150 000 kronor. Ni får väl komma igen!

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 22—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 8, med anledning av motioner om skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 9, med anledning av mo-

tioner angående tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt.

I de likalydande motionerna I: 389, av herrar *Tistad* och *Skårman*, samt II: 490, av herr *Werbros* m. fl., hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till ändring av taxeringsförordningen, varigenom tidpunkten för anförande av kommuns besvär jämlikt 76 § förordningen utsträcktes till utgången av oktober månad under taxeringsåret.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 389 och II: 490.

Reservation hade anmälts av herrar *Tistad* och *Enskog*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Detta ärende gäller ett förslag till ändring av taxeringsförordningen, framfört i de likalydande motionerna nr I: 389 och II: 490. Det berör en detaljfråga, som emellertid ingalunda är oviktig.

Besvär över taxeringar som åsatts av taxeringsnämnd kan anföras dels av de skattskyldiga, dels av taxeringsintendent. Dessutom har vederbörande kommun besvär rätt, men bara i vad som gäller taxering till kommunal inkomstskatt. När det gäller vanliga taxeringar saknar kommunernas besvär rätt någon nämnvärd betydelse eftersom statens och kommunernas intressen sammanfaller i fråga om dem. Här bevakar taxeringsintendenten genom sin besvär rätt också kommunernas intressen. När det däremot gäller rörelser som bedrivs i flera kommuner och rörelseinkomsten vid taxering till kommunal inkomstskatt alltså skall uppdelas mellan dem har kommunerna självständiga intressen att bevaka. De kan också ha intresse att vaka över att ägare till rörelser och fastigheter i kommunen blir taxerade till kommunal inkomstskatt

Ang. tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt där, i de fall då ägarna är bosatta utom kommunen.

Kommunerna får kännedom om taxeringarna genom att den lokala skattemyndigheten översänder avskrifter av fastighets- och taxeringslängden. Detta skall ske senast den 31 juli samma år som taxeringen äger rum. Kommunens besvär skall sedan anföras före augusti månads utgång. Detta innebär att kommunen enligt taxeringsförordningen bara har augusti månad på sig för att undersöka om överklagande bör ske, för att i kommunalnämnden eller drätselkammaren fatta beslut om överklagande och för att utforma klagoskrifterna. Uppgiften blir inte lättare genom att augusti är semester månad för både tjänstemän och förtroendemän. I praktiken blir emellertid den tid som står till förfogande ännu kortare. De lokala skattemyndigheterna hinner sällan färdigställa taxeringslängderna till den 31 juli, varför kommunerna oftast inte får dem förrän långt in i augusti. Kommunerna har alltså i praktiken avsevärt mindre än en månad på sig för sina besvär.

I motionerna föreslås att man skall utsträcka kommunernas besvärstid till den 31 oktober. Bevillningsutskottet avstyrker och åberopar som skäl bl. a. att kommunernas intressen i fall då en taxeringsprocess blir aktuell kan tillvaratas av de kommunvalda ledamöterna i taxeringsnämnden. Alldeles bortsett från att de av kommunen valda ledamöterna inte sitter i nämnden för att tillvarata kommunens intressen, vet var och en som tagit del i arbetet i en taxeringsnämnd att möjligheterna i detta hänseende är ytterst begränsade, åtminstone när det gäller ett taxeringsdistrikt i en stad. De kommunvalda ledamöterna har bl. a. bara efter särskilt beslut av taxeringsnämnden rätt att under taxeringsarbetet ta del av deklarationerna. I de flesta fall bestämmer nämnden vid taxeringsperiodens början vilka av ledamöterna som skall ha denna rätt. Men även om kommu-

nens ledamöter i nämnderna skulle kunna göra iakttagelser som vore av värde för att bedöma huruvida kommunen skall besvära sig över en taxering eller inte, undrar man verkligen om det skulle vara förenligt med ledamotens tystnadsplikt att vidarebefordra dessa iakttagelser till kommunalnämnden eller drätselkammaren. Det skulle vara intressant att få veta hur utskottet har tänkt sig att det hela skall fungera.

Utskottet pekar vidare på kommunens möjligheter att hålla sin talan öppen genom reservationsbesvär och att — om den ordinarie besvärstiden har försuttits — intressera taxeringsintendenten att för kommunens räkning föra talan inom den längre besvärstid som gäller för honom. Tillvägagångssättet med reservationsbesvär skulle innebära att kommunerna, då de inte hinner granska längderna före besvärstidens utgång, skulle överklaga i alla fall då besvär är tänkbara och anhålla att senare få utveckla sin talan. När granskning skett skulle de alltefter omständigheterna antingen fullfölja och utveckla besvären eller återkalla dem. Detta är väl ändå inte någon ordning att rekommendera? Lika olämpligt synes det mig vara att kommunerna skulle vara beroende av taxeringsintendentens välvilja för att få sina intressen bevakade. Hur gör taxeringsintendenten om två kommuner i länet ber honom att föra deras talan rörande en och samma taxering där de båda kommunerna har rakt motsatta intressen?

De taxeringsärenden i vilka kommunerna numera har anledning att föra talan är sannolikt relativt få till antalet, säger utskottet, som också finner att ett bifall till motionärernas yrkande skulle vara ägnat att motverka önskvärd snabbhet och effektivitet i taxeringsprocessen. Även om så vore så måste ju olägenheterna bli mycket begränsade, om antalet besvär fall är litet. Det ena skälet går liksom inte ihop med det andra. Men en förlängning av kommunernas besvärstid till den 31 oktober

Ang. förvärvsavgiften vid beskattningen m. m.

skulle varken göra till eller från på snabbheten eller effektiviteten i taxeringsprocessen enligt vad jag har fått bekräftat av en förste taxeringsintendent i ett av våra större län, vilken dessutom hade bestämda åsikter på två andra punkter: han ansåg att man såvitt möjligt borde undvika reservationsbesvär, och han ville helst inte anföra besvär för kommunernas räkning i mål rörande kommunaltaxering.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat motivera den blanka reservation som jag har anmält. Jag har inte något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, med anledning av motion om överlåtelse av AB Tipstjänst till Sveriges riksidrottsförbund;

nr 16, med anledning av motioner angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst; och

nr 17, med anledning av motioner om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställts bifölls.

Ang. förvärvsavgiften vid beskattningen m. m.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18, med anledning av motioner rörande förvärvsavgiften vid beskattningen m. m.

Bevillningsutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 120, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 163, av herr *Bohman m. fl.*, med yrkande att

riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte efter företagen utredning med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna förelägga riksdagen förslag om komplettering av gällande förvärvsavgiften, innebärande dels att föräldrar med minderåriga barn skulle kunna erhålla avgift för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda barntillsynen, dels att personer, som hade vårdnaden om sjuk eller åldrig nära anhörig, skulle äga avgiftsrätt för nödiga tillsynskostnader;

2) de likalydande motionerna I: 127, av herr *Tistad*, och II: 171, av herr *Werbro*, vari föreslagits, dels att riksdagen skulle besluta, att hemskilda och särlevande gifta med hemmavarande barn under 18 år skulle jämföras med ogifta skattskyldiga med hemmavarande barn under 18 år såvitt gällde schablonavgift för kommunalskatt vid taxering till statlig inkomstskatt och avgift för försäkringspremier utöver sjukförsäkringsavgift vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

3) motionen II: 103 av herr *Lindberg* och herr *Johansson* i Skärstad, med yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om snar utredning i syfte att förbättra möjligheten till avgift för lejd arbetskraft vid fall av förvärvsarbete, sjukdom, svaghet eller för stor arbetsbörda för vårdnadshavare av hemmavarande minderåriga barn; samt

4) motionen II: 481, av fru *Kristensson* och herr *Nordgren*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta om sådana ändringar i skattelagstiftningen, att make som biträdde den andra maken i hans rörelse skulle äga rätt att deklarerat för värdet av sina arbetsinsatser.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen med anledning av motionerna I: 127 och II: 171 måtte antaga i betänkandet infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av

Ang. förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

B. att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 120 och II: 163,

2) motionerna I: 127 och II: 171, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i beänkandet anfört och hemställt,

3) motionen II: 103,

4) motionen II: 481.

Det av utskottet framlagda förordningsförslaget innebar, att särlevande gifta skulle jämföras med ogifta skattskyldiga såvitt gällde schablonavdrag för kommunalskatt.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h) och *Lothigius* (h), vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort under B 1 och B 3 hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 120 och II: 163 samt i anledning av motionen II: 103 — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag till riksdagen om komplettering av systemet med förvärvsavdrag enligt schablon, innebärande dels att föräldrar med minderåriga barn kunde erhålla avdrag för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda barn tillsynen, dels att personer, som hade vårdnaden om sjuk eller åldrig nära anhörig, finge äga avdragsrätt för nödiga tillsynskostnader;

2) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h) och *Lothigius* (h), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under B 4 hemställa, att riksdagen med anledning av motionen II: 481 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till 1968 års höstriksdag om sådan ändring i skattelagstiftningen, att make som biträdde den andre maken i hans förvärvsverksamhet skulle äga rätt att från och med 1969 års taxering deklarerat för värdet av sina arbetsinsatser; samt

3) av herrar *Stefanson* (fp), *Tistad* (fp), *Fälldin* (cp), *Gustafson* i Göteborg

(fp), *Vigelsbo* (cp), *Enskog* (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka dock ej antytt sin mening.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 18 behandlas problemen kring förvärvsavdraget. Frågan är långt ifrån ny. Senast behandlades den under förra riksdagen.

Jag vill ändå erinra om att för närvarande råder den bestämmelsen att en kvinna som har förvärvsarbete och har minderåriga barn kan få förvärvsavdrag upp till högst 3 000 kronor, däri inräknat schablonavdraget. Är hon däremot behjälplig maken i hans jordbruk eller rörelse kan hon erhålla sådant avdrag med högst 1 000 kronor.

Inom högerpartiet anser vi att detta system är ofullständigt och i många fall otillräckligt. Det är därför som vi kommer igen med våra förslag och på nytt aktualiserar kravet att rätt till avdrag av de verkliga kostnaderna för barnpassning skall möjliggöras. Vi menar således att utöver de bestämmelser som nu råder bör avdragsrätt för de faktiska kostnaderna för barn tillsyn medges för skattskyldig som har barn exempelvis under 12 år.

I motionen såväl som i reservationen har på nytt också aktualiserats frågan om avdragsrätt för de kostnader som uppkommer vid nödvändig tillsyn av sjuk eller åldrig anhörig. Vi anser att denna avdragsrätt bör ligga i linje med de principer som gäller för förvärvsavdragen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1, som utmynnar i begäran om en utredning.

Vi har också väckt en motion angående de problem som uppstår i beskattningshänseende för makar som har gemensam inkomst därigenom att de båda arbetar i det egna jordbruket eller den egna rörelsen. Det gäller alltså den mindre företagsamheten över huvud taget.

För närvarande beskattas sådana

Ang. förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

makars inkomst såsom en enhet, varför den nuvarande bestämmelsen medför att den grupp yrkesverksamma personer vi här åsyftar saknar den trygghet som tillförsäkras andra yrkesutövare genom ATP. Det är därför angeläget att förslag framlägges som rättar till detta missförhållande så att vederbörandes arbetsinkomst kan läggas till grund för bl. a. beräkning av ATP-poäng.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2, som utmynnar i att förslag snarast bör framläggas.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Utskottets centerparti- och folkpartiledamöter har till betänkandet nr 18 avgivit en blank reservation, som jag vill motivera med några ord.

Jag anser att det är angeläget att skattelagstiftningen underlättar för de gifta kvinnorna att ta förvärvsarbete och att också de merkostnader för vårdnaden av barnen, som förorsakas av arbete utanför hemmet, betraktas som utgifter för inkomstens förvärvande och därmed blir avdragsgilla.

I motionerna I: 120 och II: 163 anförs t. ex. att tillsynen av barn för en förvärvsarbete moder ofta drar väsentligt högre kostnader än vad som täcks av nuvarande schablonsystem. Motionärerna förordar därför införande av rätt till avdrag för styrkta och nödvändiga barntillsynskostnader. Så länge vi har nuvarande familjebeskattnings-system anser jag att dessa synpunkter har fog för sig.

Jag instämmer också i den uppfattning som uttrycks i motionen II: 481, att en make som biträder den andra maken i dennes förvärvsverksamhet skall ha rätt att deklarerar för värdet av sin arbetsinsats. Detta har speciell betydelse, anser jag, för att den make som hjälper till i verksamheten inte skall gå miste om ATP-poäng. Han eller hon

bör ha samma möjligheter som alla andra att genom sitt förvärvsarbete under sin aktiva tid försäkra sig för en tryggad ålderdom.

Nu är det väl att hoppas att familjeskatteberedningen skall föreslå lösningar på dessa problem, och i avvaktan på resultatet av denna utredning har folkparti- och centerpartiledamöterna inte biträtt dessa motioner, utan vi avvaktar utredningen och hoppas att frågorna får sin lösning i det förslag som beredningen lägger fram.

Jag vill med tillfredsställelse, herr talman, notera att ett par motioner som avlämnats med folkpartisterna Tistad och Werbro som första namn vunnit utskottets bevägenhet. I dessa motioner yrkas bl. a. att person som lever under hemskillnad eller eljest under separation från sin make och som har hemmavarande barn under 18 år skall få åtnjuta det schablonavdrag för kommunalskatt — alltså 4 500 kronor — som samlevande gifta eller ofullständiga familjer får göra. Därmed rättar man till en orättvisa i de nu gällande bestämmelserna, och det tycker jag är tillfredsställande.

Herr talman! Jag vill med detta motivera den blanka reservationen. Jag har inget yrkande.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag vet inte vilken gång i ordningen som vi nu här i riksdagen behandlar frågan om utformningen av förvärvsavdraget. Själv kom jag i kontakt med den vid min första riksdag, och det är nu över 20 år sedan. Frågan kan alltså inte betraktas som särskilt ny.

Under de år som gått har förvärvsavdragen också fått ändrad utformning, jag förmodar till det bättre, men motionerna och reservationerna vittnar ändå om att utformningen inte är löst på ett sådant sätt att framtida riksdagar kan bli befriade från aktiviteter när det gäller förvärvsavdraget.

Ang. förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

Utskottsmajoriteten nöjer sig med att redogöra för hur förvärvsavdraget är utformat och hänvisar sedan till att praktiskt taget alla de frågor som innefattas i motionerna och reservationerna är föremål för familjeskatteberedningens observans. Och eftersom beredningens resultat skall framläggas under innevarande år tycker jag, herrar Yngve Nilsson och Stefanson, att man kan ge sig till fåls ett tag så att vi får se till vilka resultat beredningen kommer. Det är ju inte alldeles säkert att man skall ge kompensation för familjers extra kostnader, t. ex. barn tillsynskostnaden, genom skatteavdrag, det finns andra metoder som ur skatterättsvisans synpunkt är bättre. Det är mycket möjligt att vi kan få förslag som går i den riktningen.

Det är riktigt som herr Stefanson säger att detta betänkande innehåller en liten överraskning i det att en motion blivit tillstyrkt. Det förekommer sällan. Men hela motionen är inte tillstyrkt — endast en bit av den men en mycket väsentlig bit. Utskottet har kunnat konstatera att det varit en påtaglig inadvertens att man undandragit en viss grupp — låt vara inte stor men i alla fall en grupp som tillfredsställer det kriterium som uppställts — det schabloniserade kommunalskatteavdraget. Detta har man nu rättat till, och därmed har man avlägsnat den lilla skönhetsfläcken. Däremot har utskottet inte kunnat tillstyrka de andra yrkandena i motionen, nämligen att samma grupp, de hemskilda och särlevande gifta, skall likställas med ogifta med barn när det gäller försäkringsavdraget.

Herr talman! Jag kan nöja mig med det sagda och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betän-

kande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt i fråga om punkten A, därefter särskilt angående punkterna B 1 och B 3 samt vidare särskilt rörande vardera punkten B 2 och B 4.

På gjord proposition bifölls utskottets i punkten A gjorda hemställan.

I vad gällde punkterna B 1 och B 3, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18 punkterna B 1 och B 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

befunnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 24.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkän-
nagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition ut-
skottets hemställan i punkten B 2.

Ytterligare gjorde herr förste vice tal-
mannen i enlighet med de avseende
punkten B 4 förekomna yrkandena pro-
positioner, först på bifall till utskottets
hemställan samt vidare på antagande av
det förslag, som innefattades i den av
herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkan-
det avgivna, med 2 betecknade reserva-
tionen; och förklarade herr förste vice
talmannen, efter att hava upprepat pro-
positionen på bifall till utskottets hem-
ställan, sig finna denna proposition va-
ra med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde vote-
ring, i anledning varav uppsattes samt
efter given varsel upplästes och god-
kändes en så lydande omröstningspro-
position:

Den, som bifaller vad bevillningsut-
skottet hemställt i sitt betänkande nr 18
punkten B 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Yngve Nilsson
m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2
betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo uppläst, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom upprensning. Herr
förste vice talmannen förklarade, att
enligt hans uppfattning flertalet röstat
för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve,
begärde rösträkning, verkställdes nu
votering medelst omröstningsapparat;
och befunnos vid omröstningens slut
rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 25.

Därjämte hade 22 ledamöter tillkän-
nagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. avskrivningsunderlaget för skogs-
vägar, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 20, med anledning av
motioner angående avskrivningsunder-
laget för skogsvägar, m. m.

Till behandling i ett sammanhang
hade utskottet upptagit följande motio-
ner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 173,
av herr *Karl-Erik Eriksson*, samt II:
229, av herrar *Antby* och *Berndtsson*;

2) de likalydande motionerna I: 254,
av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 324, av
herr *Hedlund m. fl.*, såvitt nu vore i
fråga;

3) de likalydande motionerna I: 259,
av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 325, av
herr *Jonasson m. fl.*;

4) de likalydande motionerna I: 380,
av herrar *Yngve Nilsson* och *Ebbe Ohls-
son*, samt II: 485, av herr *Nilsson* i Bäs-
tekille och herr *Lothigius*;

5) de likalydande motionerna I: 381,
av herrar *Yngve Nilsson* och *Ebbe Ohls-
son*, samt II: 486, av herr *Nilsson* i Bäs-
tekille och fru *Heurlin*;

6) de likalydande motionerna I: 637,
av herrar *Axel Kristiansson* och *Nils-
Eric Gustafsson*, samt II: 797, av herrar
Elmstedt och *Dahlgren*; ävensom

7) de likalydande motionerna I: 647,
av fröken *Stenberg*, samt II: 811, av
herrar *Lothigius* och *Petersson*.

I motionerna I: 173 och II: 229 hade
anhållits, att riksdagen i skrivelse till
Kungl. Maj:t måtte hemställa, att gällan-
de skattelagstiftning måtte ändras så,
att rätt till avdrag medgäves för investe-
ringar, som gjordes i form av skogsod-
ling på sämre jordbruksmark.

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) beträffande avdrag för skogsvägar, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 259 och II: 325,

2) motionerna I: 637 och II: 797;

B) beträffande avdrag för skogsplantering,

att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 173 och II: 229,

2) motionerna I: 254 och II: 324, i vad de behandlats i detta betänkande,

3) motionerna I: 380 och II: 485;

C) beträffande avdrag för landskapsvårdande åtgärder,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 647 och II: 811;

D) beträffande avdrag för omplantering av fruktträd,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 381 och II: 486.

Reservation hade anförts, utom av annan, av herrar *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Fälldin* (cp), *Vigelsbo* (cp), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Enskog* (fp) och *Öhvall* (fp), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det första av de ärenden som behandlas i det föreliggande utskottsbetänkandet gäller kostnaderna för skogsvägar. Detta ärende har ju varit uppe här i riksdagen — om jag inte är fel underrättad — redan 1962, och det har varit föremål för behandling vartenda år sedan dess. Folkpartiet och centerpartiet och — om jag inte minns fel — också högern har under de flesta av dessa år ansett att man bör vidga den avdragsmöjlighet som det här gäller — utom i fjol. Då beslöt utskottet enhälligt att vila på hanen ett år, ty utskottet fann att behandlingen av frågan var avhängig av ett par utredningar som pågick och som väntades bli färdiga under året. En av dessa utredningar är nu färdig, men den andra är det inte. Den blev försenad och beräknas

bli slutförd först under detta halvår — det gäller alltså skogsskattekommittén.

Beträffande ett av de andra ärendena är fallet ungefär likadant; ärendet bör alltså inte avgöras innan skogsskattekommittén är färdig med sitt betänkande. Detta har gjort att de utskottsledamöter, som har avgett den med 1 betecknade blanka reservationen vid detta betänkande, ansett att det vore ett slag i luften att under nuvarande förhållanden fastlägga en ståndpunkt beträffande föreliggande ärenden, och vi har därför för detta år förenat oss med majoriteten inom bevillningsutskottet när det gäller det yrkande som utskottet ställer. Däremot har vi inte haft anledning att ta ställning till motiveringen, som vi alltså lämnar öppen till det kommande året.

Jag noterar emellertid att bevillningsutskottet i sitt enhälliga betänkande är medvetet om att tiden rör sig och förhållandena förändras och att det därför inte är klart att saker och ting skall stå kvar vid de gamla reglerna. Därom är utskottet enigt, och det är en synpunkt som jag tycker att motionärerna har särskild anledning att notera med tacksamhet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! Bland de motioner som bevillningsutskottet behandlat i sitt betänkande nr 20 står jag för den som avser avdragsrätt för investering i form av skogsodling på sämre jordbruksmark.

Enligt de uppgifter som redovisas i statsverkspropositionen har mer än hälften av den mark som tagits ur produktionen under perioden 1956—1966 ännu inte planterats med skog. De senaste två åren har plantering skett i ännu mindre omfattning. Jag kan som ett exempel anföra att i mitt hemlän Värmland har av 5 000 hektar, som 1967 lades igen, endast 1 000 hektar

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

planterats, alltså cirka 20 procent. Dessa siffror beror givetvis på den lågkonjunktur som man nu är inne i när det gäller skogsprodukter. Orsaken till att en så liten del av den igenlagda jordbruksmarken blir skogsodlad är utan tvekan att markägarna anser det vara en olönsam investering med hänsyn till den långa omloppstiden.

Jag anser inte — det vill jag understrika — att man skall stimulera till att gå för långt när det gäller att plantera igen nedlagd åkermark. Skogsvårdsstyrelserna håller nu i de olika länen dock på att upprätta markanvändningsplaner och anger den mark, om vilken det står alldeles klart att den endast kan användas som skogsmark. Det måste vara ett allmänt intresse att denna mark utnyttjas och inte ligger helt oproduktiv. Det är min mening att möjligheten till avdrag för plantering av sådan mark skulle vara en starkt stimulerande faktor för markägaren, när han upprättar en lönsamhetskalkyl över eventuell skogsodling.

Utskottet anför att med hänsyn till den långa tid, som förflyter innan nyplanterad skog på en fastighet ger produktiv avkastning, kan en skattskyldig inte alltid erhålla kompensation för de av honom nedlagda kostnaderna för nyodling av skog. Utskottet anser därför att visst fog föreligger för en omprövning av frågan om avdrag för nyanlagd skogsplantering. Utskottet anför dock vidare att den tillsatta skogsskattekommittén uppmärksammar detta problem och att utskottet därför inte nu kan tillstyrka mitt motionsyrkande.

Jag har förståelse för dessa synpunkter och kommer därför inte, herr talman, att ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att denna fråga blir löst på ett tillfredsställande sätt rätt snart. Vi som på nära håll ser dessa outnyttjade marker, vilka på ett felaktigt sätt växer igen, bedömer denna fråga som ett stort och besvärligt problem.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Då vi nu behandlar detta betänkande, vill jag till kammarens protokoll anmäla att högerpartiets utskottsrepresentanter från denna kammare på grund av mellankommande hinder inte kunde närvara vid ärendets behandling i utskottet. Med anledning därav vill jag endast framhålla att med hänsyn till de pågående utredningarna är det väl riktigt, som utskottet framhåller, att avvakta utredningsresultatet, även om det som anförts i motionerna både vad det gäller skogsbilvägarna samt skogs- och fruktplanteringen är självklara ting som snarast måste genomföras.

Jag vill uttrycka förhoppningen att proposition i ärendet, efter utredningens avslämnande, snarast kommer att föreläggas riksdagen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Då jag begärde ordet hos talmannen hade jag inte gjort mig underrättad om hur många talare som var anmälda i detta ärende, utan jag trodde att debatten var slut efter herr Lundströms inlägg. Jag måste upprigtigt erkänna att jag är verkligt glad över att kunna konstatera att oppositionen för en gångs skull har böjt sig för de argument, som utskottet kan anföra, och säger att de eftersom det pågår utredningar som snart blir färdiga inte har något yrkande. Jag tycker det är föredömligt att handla på det sättet och jag hoppas att det skall bli en vana framöver att, när det pågår utredningar som väntas bli färdiga inom kort, inte ställa yrkande om ytterligare utredningar.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Om åtgärder för att meddela journalister uppllysning angående riksdagens arbetsformer

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motion om åtgärder för att meddela journalister uppllysning angående riksdagens arbetsformer.

I motionen II: 497, av fröken *Sandell*, hade yrkats, att riksdagen skulle uppdraga åt talmanskonferensen att inbjuda TV-reportrar och andra intresserade journalister för att på lämpligt sätt meddela dem uppllysning om riksdagens arbetsformer.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen II: 497 måtte anses besvarad med vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade anmälts av herr *Åkerlund* (h), som dock ej antytt sin mening.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Motiveringen till den blanka reservation som jag har fogat till föreliggande utlåtande från bankoutskottet skall jag be att få lämna vid behandlingen av nästa ärende.

Herr **STRANDBERG** (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga att jag hyser en hel del sympatier för fröken *Sandells* motion. Jag gör det av det skälet att jag redan i januari månad förra året i en skrivelse till talmanskonferensen hemställde att talmanskonferensen närmare måtte studera frågan om lämpligaste sättet att upplysa allmänheten om det vardagliga arbetet inom riksdagen. Talmanskonferensen har också behandlat denna min framställning, redan den 14 februari 1967, och kunde då lägga skrivelsen till handlingarna med uttalandet att man ville avvakta riksdagens ställningstagande rörande en föreslagen tjänst som riksdagens pressombudsman.

Vidare beslöt talmanskonferensen enligt sitt protokoll från den 14 februari 1967 att »låta undersöka i vilken utsträckning sammanträden av skilda slag ägde rum inom riksdagshuset samtidigt med plena i kamrarna, och skulle konferensen upptaga denna fråga till behandling vid ett senare tillfälle».

Herr talman! Jag vet inte hur långt talmanskonferensen kommit på den punkten, men vi kanske får besked om det så småningom. Jag angav i min skrivelse att det pågår ett ganska stort antal sammanträden av skilda slag i detta hus samtidigt med att vi har arbetsplena. Jag tror inte heller att man kan komma ifrån ett sådant förhållande. Det är inte därför som jag har tagit upp denna fråga. Jag har tagit upp den av det skälet att jag finner det beklämmande att allmänheten är så illa informerad om vårt verkliga arbete och om våra arbetsinsatser. Inte minst gjorde detta sig märkbart i samband med att riksdagsarvodet höjdes. Vad som därefter gång på gång resonemangsvis framkom ute i landet var inte behagligt att höra. Jag har inte heller efter min framställning till talmanskonferensen märkt någon förbättring i allmänhetens uppfattning i fråga om vårt arbete, men det är synnerligen önskvärt att man får större förståelse för det.

När bankoutskottet nu talar om att en kommitté har tillsatts i denna fråga, så vill jag uttala att denna kommitté självfallet kan räkna med ett brinnande intresse, åtminstone från min och säkerligen många andra riksdagsledamöters sida, för att svenska folket skall få klart för sig vilka arbetspremissers sida har här i huset. Det går, herr talman, kanske att med massmedias hjälp göra något för att belysa riksdagsmannens vardag. Det har gjorts någon gång, det vet jag om. Jag har sett en pjäs om riksdagsmannens vardag. Jag tar inte upp den för att vederbörande huvudrollsinnehavare skulle vara en riksdagsman, som råkade ha mitt namn, utan därför att den pjäsen inte precis belyste riksdagsmannens *vardag*, utan någonting

Om tillsättande av en riksdagens pressombudsman

helt annat. Har radion och televisionen tid till sådana pjäser, torde man också ha tid att visa svenska folket hur arbetet går till.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag ber att i korthet få hänvisa till utskottets utlåtande, som meddelar att frågor på detta område är föremål för talmanskonferensens uppmärksamhet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt.

Om tillsättande av en riksdagens pressombudsman

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner om tillsättande av en riksdagens pressombudsman.

I motionerna I: 267, av herr Åkerlund m. fl., och II: 336, av herr Söderström m. fl., hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta om inrättande av en tjänst som riksdagens pressombudsman samt uppdraga åt riksdagens förvaltningskontor att utarbeta närmare bestämmelser för pressombudsmannens verksamhet i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 267 och II: 336.

Reservation hade anförts av herrar Åkerlund (h), Lundberg (h), Mattsson (cp), Regnéll (h) och Antonsson (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 267 och II: 336 måtte uppdraga åt talmanskonferensen att föranstalta om en utredning rörande riksdagens utåtriktade informationsverksamhet i enlighet med vad reservanterna anförde.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! I fjol vår avvisade riksdagen ett par centerpartimotioner med begäran att förvaltningskontoret skulle pröva frågan om en pressombudsman i riksdagen. Jag tillhörde dem i bankoutskottet som då avstyrkte, därför att jag var tveksam om lämpligheten av förslaget och framför allt därför att jag trodde på massmediernas uttalade vilja i sina remissvar om motionerna att sköta informationskontakterna med riksdagen väl.

Vad jag sedan tycker mig ha erfarit är någonting helt annat. Det förefaller mig som om massmedia kom att känna sig säkrare i sadeln efter riksdagens avslag på motionerna. Kammen svälde helt enkelt på pressen, TV:s och i mindre mån radions representanter. Under hösten i fjol fick vi vara med om övertramp i sådan skala att en reaktion blev oundviklig. Jag tror inte jag felbedömde känslöstämningen i detta hus om jag säger att upprördheten var stor över dessa övertramp, en verklig indignation kom i dagen. Det blev också en masspetition till talmanskonferensen i början på denna riksdag att ta upp diskussioner med Sveriges Radio för att få till stånd en bättre tingens ordning. Petitionen skrevs på av socialdemokrater i stor omfattning, av högermän, centerpartister och folkpartister. Även motioner väcktes. I andra kammaren har fröken Sandell motionerat, och själv har jag en motion, som behandlas nu i dag, och där har jag fått anslutning av ett stort antal av mina egna partikamrater.

Fröken Sandell vill ha en bättre information, som herr Strandberg just berörde, åt reportrar från massmedia för att öka dessas insikter om riksdagsarbetet. Högermotionärerna har med i sak likartad motivering begärt att få en pressombudsman eller, om man så vill kalla det, en informationsombudsman — titeln spelar av självklara skäl ingen roll.

I reservationen har högerrepresen-

Om tillsättande av en riksdagens pressombudsman

tanterna i utskottet modifierat sitt krav till en begäran att talmanskonferensen måtte utreda frågan, och det är även centerpartirepresentanternas önskemål.

Orsaken till riksdagsledamöternas upprördhet bottnar i ett på sistone nyuppträdande och jag vill säga också aktualiserat problem i vårt samhälle. Den fråga jag tänker på är förhållandet massmedia—individ, och den rör individens integritet. Det är detta som i grund och botten är anledningen till att riksdagsledamöterna kunnat bli så upprörda som fallet var. Det nya som tillkommit och som massmedia tämligen ohämmat begagnar sig av är en ny teknisk apparatur, som ger möjligheter att krypa alldeles in på skinnet av individen, något som vi är ganska obehövande med i detta hus. Apparaturen ger möjlighet, naturligtvis, att uppnå en sann information, men också till en verklighetsförfalskning i stark förstoring. Småsaker kan oproportionerligt förstoras och leda till förvanskningar, som blir av betydelse för människornas uppfattning om vad som här pågår. Vetskapen om denna apparaturs möjligheter har bl. a. lett till att en kommitté tillsatts, som har till uppgift att undersöka möjligheten till ett bättre skydd för den personliga integriteten, alltså en integritetsskyddskommitté. Den har nu suttit i ungefär ett och ett halvt år. I direktiven till denna ingår till exempel att utreda former för att öka integritetsskyddet inte bara i hemmen utan även på arbetsplatserna, och riksdagens kamrar är ju vår arbetsplats. Mikrofoner, radiosändare, bandspelare och kameror nämns uttryckligen som sådan apparatur som kan missbrukas, och det är med dessas hjälp som i riksdagen verkande representanter för massmedia kunnat göra sina övertramp.

Utskottsmajoriteten har i sin kritik mot motionerna gjort sig skyldig till en viss missuppfattning. Utskottet tror att ökad publicitet är det för mig väsentliga. Nej, det är det inte. Jag tror inte heller att det är det väsentliga för mina

medreservanter, även om det naturligtvis finns ett önskemål att det blir publicitet kring riksdagens arbete. Det väsentliga är att publiciteten är sann, att den är väsentlig och att den är oförvanskad. Det är informationens kvalitet, inte dess kvantitet, som främst intresserar oss. Det intresserar oss också att få bättre möjligheter till rättelse av felaktigheter, vilka naturligtvis inte behöver vara begångna i illvilja utan som bara är en följd av okunnighet och andra faktorer.

Jag undrar om inte utskottsmajoriteten innerst inne har samma uppfattning som vi och reagerar mot osannfärdigheter precis på samma sätt som vi gör. Därför tycker jag att utskottsmajoriteten mycket väl bort kunna gå med på det önskemål som vi reservanter givit uttryck åt vid diskussionen i utskottet.

I den moderna informationstjänsten spelar bildmaterialet en stor och hittills växande roll. TV är ju i huvudsak bilder, naturligtvis kompletterade med tal, som alla vet. Men det är bilden som är det centrala. Beträffande pressen kan man säga att det skrivna ordet är det centrala, men fotot har fått en större och viktigare roll som ett medium att nå människorna.

I integritetsskyddskommitténs direktiv sägs att ett behov finns att kunna ingripa mot obehörig fotografering, när sådan kränker den personliga integriteten. I kamrarna är fotografering liksom TV-filmning tillåten, men det är föga sympatiska bilder man alltför ofta har förmedlat av riksdagen och dess ledamöter under senast förflutna år. Fri rätt att fotografera behöver inte nödvändigtvis uttolkas som frihet för fotografer att gå på kamerasafari, som om riksdagsmännen vore vilda djur. Jag tycker att vad som skett visar en ganska stor brist på något som åtminstone förr i tiden människor försökte visa, nämligen takt. Det är taktlöst att bildligt talar sticka in ett teleobjektiv i munnen på en trött riksdagsman. Bildmaterialet

Om tillsättande av en riksdagens pressombudsman

har också många gånger visat sig vara vilseledande, för att tala mildt. Jag tillåter mig därvid hänvisa till den utredning som gjorts av byrådirektör Asp-lund och som jag tycker att ledamöterna borde ta del av. Den lämnar oss i alla fall en vederhäftig och saklig upplysning och en mängd exempel på saker som varit skeva under det gångna året.

Jag skall nu också beröra anledningen till min blanka reservation till föregående utskottsutlåtande angående fröken Sandells motion. Fröken Sandell pekar enligt min mening på någonting väsentligt. Hon vill hjälpa till att ställa till rätta. Hon har en positiv inställning med sina förslag. Men det är ju också det som vi vill. Vi vill ha ett samarbete med massmedia. Vi vill inte utestänga massmedia, av självklara skäl. Vi är beroende av massmedia, och massmedia vill ha vårt material att föra ut till människorna. Människorna vill också ha upplysningar och informationer om vår verksamhet.

Vi vill alltså särskilt understryka att vi önskar ett samarbete med massmedia. Vi är inte mot massmedia som sådana, men vi är emot att det inträffar övertramp, och vi vill ha rättelse. De olika motionerna — fröken Sandells och högermotionerna — borde enligt min mening ha behandlats tillsammans för att man med positiv vilja skulle ha kunnat finna de bästa formerna för ett samarbete. Jag hade stor lust att yrka bifall till fröken Sandells motion, men jag stannade för en blank reservation, då jag förmodligen måste räkna med att jag skulle ha blivit ensam här i kammaren.

Reservanternas förslag för att skapa bättre förhållanden mellan riksdag, press och andra massmedia är enligt mitt sätt att se en mild form för korrigering av något som en vid och omfattande opinion i riksdagen, oberoende av parti, uppfattat som övertramp. En reaktion är starkt motiverad, och ett bifall till reservationen är därför enligt

min mening högst önskvärt. Med det yrkar jag bifall till reservationen.

Herr PALM (s):

Herr talman! Vi som företräder utskottets majoritet kan i långa stycken ge herr Åkerlund rätt. Allt har inte varit bra och det har funnits skäl för kritik vid flera tillfällen. Vi har väl allmänt reagerat mot dem som använt dessa mäktiga medel för att beskriva riksdagsarbetet på ett sätt som är väl bekant här i huset. Men när motionärerna denna gång, och i en motion med samma kläm för något år sedan, vill lösa dessa problem genom att tillsätta en riksdagens pressombudsman, måste nog vi som företräder utskottets klara majoritet säga, att vi finner den vägen helt enkelt omöjlig att gå. En sådan lösning skulle säkerligen inte ge den effekt som motionärerna tänker sig.

Jag hyser stor förståelse för vad herr Åkerlund anför, inte minst mot bakgrunden av vad jag själv anförde i remissdebatten beträffande tanken på en allmän publicitetsombudsman, som kunde bli det svenska folkets klagomur när det gällde att skydda den enskildes integritet. *Det skulle då gälla alla massmedia, som i så fall skulle behandlas likartat.* Att vi inte har fört denna fråga vidare motionsvägen beror på att Publicistklubben gång efter annan har erinrat om att den arbetar med de pressetiska frågorna. Vi har väl allmänt varit överens om att den bästa utvägen vore, om problemet kunde lösas på detta sätt inom och på initiativ av denna organisation. Den nu aktuella motionen lämnades i januari. Sedan dess har talman konferensen tagit initiativ. Den 14 februari uppdrog man åt en kommitté att ägna dessa frågor uppmärksamhet. Den skulle överlägga med Sveriges Radio angående radios och televisionens bevakning av riksdagsarbetet.

När förslaget om en fastare form för skötsel av dessa uppgifter lades fram,

Om tillsättande av en riksdagens pressombudsman

inställde sig den reflexionen: Hur skulle en sådan här pressombudsman egentligen kunna arbeta? Jag har några års erfarenhet från tidningsarbete. Jag har där mött två sorters pressombudsmän. Pressombudsmännen på den privata sektorn vill sälja vissa produkter, idéer eller en viss verksamhet. De vill komma ut genom tidningarna och tala om vad de sysslar med, och de behandlar vederbörande tidningar mycket högaktningsfullt. En annan typ av pressombudsmän kan vi möta hos de offentliga myndigheterna, där de närmast har uppgiften att förklara, upplysa och tillrättlägga en hel del ting. Det förekommer ju alltså en del organ som inte har någon egentlig pressbevakning. Här pågår t. ex. KRUM-kampanjen, som tyvärr måste mötas utan pressombudsmän men där vi avvaktar vad den statliga utredningen om den statliga informationsverksamheten skall ge för resultat. Statens järnvägars pressavdelning har fått hålla tidningarna med fakta, i de fall där rykten vid olycksfall tidigare har kunnat ställa till med en förskräcklig massa trassel och oro bland allmänheten. Det är också en pressavdelning som arbetar mycket effektivt. Arbetsmarknadsverkets pressavdelning är ju känd för sin effektivitet när det gäller att ge upplysningar i en hel del centrala frågor på arbetsmarknadsområdet såsom bl. a. företagsnedläggningar. Man får alltså möta två typer av pressombudsmän på detta område.

En tredje typ skulle man antagligen möta, om riksdagen skulle utse en pressombudsman. Jag har väldigt svårt att tänka mig hur han egentligen skulle kunna arbeta. Här tycks nämligen en del vara intresserade av ökad publicitet, medan andra tycks vara intresserade av minskad publicitet. Vi är ju inte så särskilt tysta och försagda någon av oss här i huset, och det torde vara en alldeles hopplös uppgift att begränsa vad som sägs härifrån; dessutom vore ju

någonting sådant helt oriktigt med tanke på parlamentarismen — det som sägs och sker här i huset är och måste ju i högsta grad förbli offentliga angelägenheter.

Jag kan hålla med om att vi väl allsammans är irriterade när det sker övertramp och att det är svårt att få de korrigeringar som man gärna skulle vilja ha mera resolut presenterade. Men vi är övertygade om att den kommitté, som får talmanskonferensens uppdrag att ta itu med dessa problem, skall åstadkomma någonting bättre än vi får om man väljer den väg som reservanterna föreslår och framför allt motionärerna från högern varit inne på, alltså att tillskapa en riksdagens egen pressombudsman.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Mitt allmänna intryck av herr Palms inlägg är att han rör sig som katten kring en het gröt — väl så het till och med.

I sak vill jag bara fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på den omständigheten att i reservationen sägs inte att vi önskar en pressombudsman-tjänst inrättad, vilket står i motionerna. Anledningen är helt enkelt att vi under behandlingen av detta ärende kom till slutsatsen att det kanske vore klokare att talmanskonferensen föreställtade om en utredning rörande riksdagens utåtriktade verksamhet i dess helhet utan att vara bunden vid en bestämd pressombudsman-tjänst, som jag hade i tankarna när jag skrev på motionen.

Det bör kanske understrykas att en kommitté är tillsatt men att den, om jag får tro herr Palm, framför allt har uppgiften när det gäller TV och radio, inte när det gäller pressen. Den kommittén kunde väl då också få det uppdrag som finns antytt i reservationens kläm.

Om tillsättande av en riksdagens pressombudsman

Herr PALM (s):

Herr talman! Med det initiativ som talmanskonferensen tagit tycker jag att vi kan avvakta och se vilket resultat det ger innan man går vidare med några beslut. Vi har ju mycket stor respekt för talmanskonferensens tyngd när den ger sig i kast med sådana här frågor och hyser full tilltro till att den skall kunna uppnå rättelse då det gäller vissa saker som blir uppenbart oriktigt behandlade.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Detta är en mycket väsentlig publicistisk fråga både för riksdagen och för den medborgerliga politiska opinionsbildningen. Det behöver inte understrykas hur väsentligt det är att massmedia lämnar fylliga och korrekta informationer om riksdagsarbetet och de politiska besluten.

Jag vill beklaga att det under senaste tiden uppstått något av en motsättning mellan riksdagen och i första hand Sveriges Radio, främst gällande TV. Den motsättningen har bl. a. kommit till uttryck i den masskrivelse ett stort antal riksdagsmän sänt till talmanskonferensen med kritik av TV-programmen från riksdagen. Ett annat uttryck för motsättningen är att Sveriges Radio beslutat slopa de speciella riksdagsprogrammen. Jag tycker att den åtgärden är beklaglig och hoppas att den kommitté, som på talmanskonferensens vägnar skall förhandla med Sveriges Radio, kommer att göra detta utifrån ståndpunkten att Sveriges Radio skall ha sin fulla frihet att komma hit och sända både i radio och i TV, och att inga omotiverade bindningar från riksdagens sida skapas. Gärna skulle man se att de särskilda TV-riksdagsprogrammen fick fortsätta.

När det gäller bevakningen från pressens sida skulle jag vilja säga att Tidningarnas Telegrambyrå, som utför huvudarbetet beträffande referaten från

riksdagens arbete, gör ett briljant arbete och är mönstergill när det gäller objektivitet och förmåga att få ut det väsentliga. Om jag som tidningsman ser på TT:s prestationer skulle jag vilja säga att det är ett mycket skickligt yrkesarbete att på så förnämligt sätt som sker kunna koncentrera det väsentliga i riksdagsarbetet.

Det finns ingen möjlighet vare sig för press, radio eller TV att på ett mera fylligt sätt kunna täcka de beslut som fattas i riksdagen. Dock måste sägas att det i huvudsak finns bra täckning av de politiskt sett viktigaste nyheterna när det gäller riksdagsbesluten, även om en mängd riksdagsbeslut är av rutinkaraktär och en återupprepning av tidigare års liknande beslut, utan större nyhetsvärde för den stora allmänheten.

Jag finner det något förvånande att bankoutskottet inte har kunnat samla sig kring en gemensam skrivning. Vad utskottsmajoriteten säger i näst sista stycket av utlåtandet och vad reservanterna förordar är relativt samstämmigt, och man tycker att majoritet och reservanter kunnat samlas på en gemensam positiv linje. Utskottsmajoriteten betonar det angelägna i att den redan inledda verksamheten i fråga om information fortsätter och räknar med att talmanskonferensen fortlöpande ägnar uppmärksamhet åt den närmare utformningen av denna information, medan reservanterna vill ha en särskild utredning rörande riksdagens utåtriktade informationsverksamhet. Såväl majoriteten som minoriteten uttalar alltså en positiv inställning och vill bekläda talmanskonferensen med ett särskilt uppdrag i detta syfte. Detta tycker jag är det väsentliga och det man skall ta sikte på. Jag antar också att talmanskonferensen kommer att se till innebörden i vad som skrivits, även om det inte görs en formell beställning av en utredning.

Utskottsmajoriteten har en del skrivelser som är litet svåra att acceptera

Om tillsättande av en riksdagens pressombudsman

och något hårdtagna, men jag skall inte gå närmare in i en analys därav. Jag tror inte att en pressombudsmannatjänst under några förhållanden skulle kunna störa relationerna mellan riksdagsledamöterna och massmedia. Den som befarar att så skulle bli fallet tror jag har missuppfattat pressombudsmannens verksamhet. Å andra sidan kan jag väl tänka mig att motionärerna haft en överdriven uppfattning om pressombudsmannens möjligheter att få så att säga välartad publicitet i massmedia.

Däremot är jag fullt ense med både reservanterna och majoriteten om att det är ett starkt önskemål att kvaliteten i publiciteten kring riksdagen skall höjas; kvalitetskravet måste ges prioritet. Det kan vara fråga om utbildning av massmedias representanter, och det kan också vara fråga om en bestämd viljeinriktning att korrekt skildra riksdagen. Här finns otvivelaktigt befogade önskemål från riksdagens sida. Men det finns också önskemål från massmedia att riksdagen på alla möjliga sätt underlättar för press, radio och TV att ta del av och utveckla information om riksdagsarbetet. Riksdagen har verkligen inte särskilt underlättat för massmedia att ingående följa riksdagsarbetet och att skapa rimliga arbetsförhållanden. Även i det avseendet hoppas jag att talmanskonferensens arbete skall bära frukt.

Jag kommer att avstå från att rösta in fråga om bankoutskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Akerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 40.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 8 § och 54 kap. 9 § rättegångsbalken m. m.;

nr 16, i anledning av motion angående kungörande i kyrka; samt

nr 17, i anledning av motioner om medborgarvittnen vid demonstrationer m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 189, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, och herr *Wikberg*, samt II: 246, av herr *Gomér* och herr *Svensson* i Vä.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt prövning och förslag rörande ändrade grunder för socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare i syfte att åstadkomma ökade valmöjligheter i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 189 och II: 246, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag rörande ändrade grunder för socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare i syfte att åstadkomma ökade valmöjligheter.

Reservation hade avgivits av herr *Strand*, fru *Carlqvist*, herrar *Dahlberg*, *Odhe* och *Bengtsson* i Varberg, fröken *Sandell* samt herr *Fredriksson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, I: 189 och II: 246, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! I de motioner som behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 3 återkommer ärenden som vi ett flertal år haft att ta ställning till. Den enda förändring som har inträffat i sakfrågan innevarande år är att motionärerna i utskottet nu har fått majoritet

för sina önskemål. Det beror inte på att argumenten för deras önskemål har blivit starkare, utan på att en stol stod tom vid utskottsbordet när voteringen företogs. Det har gjort att jag för en gångs skull står bland reservanterna när jag nu hemställer om avslag på motionerna och följaktligen också avslag på utskottets utlåtande.

Jag tror nämligen att motionärerna är alltför självsäkra när de anser att det skulle vara en lycklig reform att företagare och fria yrkesutövare skulle ha rätten att välja att tillhöra endera av de båda försäkringar som är samordnade, sjukförsäkringen och pensionsförsäkringen. Motiveringen skulle vara att en företagare ofta har att besluta om han skall göra kostnadskrävande investeringar och som följd därav avstå från det skydd som alla andra är tillförsäkrade. Det skulle vara lättast om han fick välja att tillhöra sjukförsäkringen och avstå från pensionsförsäkringen med hänsyn till att han räknar med att det egna företaget skall ge en viss trygghet på ålderdomen.

Det har tidigare legat ganska mycket i ett sådant resonemang, framför allt för jordbrukaren som alltid hade företaget kvar. Men i den interpellationsdebatt som fördes tidigare i dag framhölls att det inte längre är så självklart att den egna företagaren hade resurser att klara korttidsskyddet eller — långt mindre — kunde vara säker på att han den dag han nådde den ålder då han behövde pensionsskyddet hade de resurser som skulle erfordras. Det stöter på ganska stora svårigheter att inom ett pensionssystem som är uppbyggt på det sätt som vårt är — som ett fördelningssystem med kollektiva avgifter från arbetsgivarparten — ta hänsyn till individuella önskemål utan att bryta sönder systemet. Men framför allt uppstår då administrationskostnader av en storlek som vi inte räknat med vid finansieringen.

Varje människa har i dag ett behov av framför allt långtidsskyddet. Ingen vet nämligen vilken ställning han har

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

inom produktionen 20 år framåt, 30 år framåt eller — för dem som är mycket unga — 40 å 50 år framåt i tiden. Det är därför inte alldeles säkert att motionärerna har rätt när de konstaterar att de egna företagen är gynnsammare ställda än alla andra när det gäller det skydd som de behöver, vare sig det nu är korttidsskydd i form av ersättning från sjukförsäkringen eller skydd på ålderns dagar i form av en någorlunda betryggande ålderspension.

Herr talman! Det som i huvudsak ligger bakom andra lagutskottets tidigare inställning och den mening reservanterna i dag företräder är att det i sak inte är möjligt att utan betydande svårigheter och olägenheter ordna en sådan valfrihet som motionärerna önskar.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Fru NILSSON (cp):

Herr talman! I centermotionerna nr I: 189 och II: 246 behandlas socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare. I lagen om allmän försäkring finns bestämmelser om möjlighet att bli undantagen från försäkringen för tilläggspension. Sådant undantagande får anmälas av försäkrad som har inkomst av annan förvärvsverksamhet än anställning. Detta undantagande innebär emellertid att vederbörande inte heller får vara försäkrad för tilläggsjukpenning i den mån denna grundas på inkomst av annan förvärvsverksamhet än anställning.

Sammankopplingen mellan sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen tillkom 1962 med lagen om allmän försäkring. Denna åtgärd har till sin verkan blivit mycket otillfredsställande, och det är i högsta grad önskvärt att förslag som har till syfte att möjliggöra för företagare och fria yrkesutövare att tillhöra försäkringen för tilläggsjukpenningen *enbart* snarast kommer till stånd.

Ett stort antal företagare har under

sin aktiva förvärvstid stora utgifter för investeringar och amorteringar som måste betalas med löpande inkomster. Till följd av detta minskas dessa företagares ekonomiska möjligheter att ansluta sig till försäkringarna i deras helhet. Samtidigt kan företagarnas behov av ålderspension vara mindre än de anställdas eftersom det i rörelsen nedlagda kapitalet i viss mån ger trygghet för äldre dagar. Så hoppas man åtminstone, även om det i dag kan se ovissare ut än förut.

Den ordning som gäller företagarnas anslutning till den allmänna försäkringen kan inte anses fullgod. Försäkringssystemet är avsett för alla i vårt land. Detta system ställer dock som det nu är vissa grupper i samhället inför valet att antingen anta en form för anslutningen som inte svarar mot deras faktiska behov eller också avstå från delar av systemet. Det måste vara angeläget även ur samhällets synpunkt att detta missförhållande rättas till.

När förslag av denna art behandlats i riksdagen — det har varit fallet många gånger — har man tidigare anfört att systemet skulle bli svåradministrerat, och det har vi också hört här i dag. Det viktigaste är väl ändå att största möjliga rättvisa tillämpas för samtliga medborgare. Enligt min och utskottets mening bör alltså företagare och fria yrkesutövare få gå med i försäkringen för tilläggsjukpenningen utan att samtidigt behöva tillhöra tilläggspensioneringen. Företagares situation inom tilläggspensioneringens ram bör också bli föremål för ökad uppmärksamhet.

Med det jag här har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Varje år har detta ärende diskuterats i riksdagen ända sedan 1962 då man sammankopplade utträdet från försäkringarna för tilläggspension

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

och tilläggssjukpenning. Denna sammankoppling kan naturligtvis som herr förste vice talmannen nyss gjort motiveras med att det blir mycket rationellare ur administrativ synpunkt. Men å andra sidan ställer den sammankopplingen vissa företagare och fria yrkesutövare inför valet att antingen acceptera en anslutningsform som är dyr för dem men som ändå inte motsvarar deras verkliga behov eller också att avstå från denna del av systemet. Från samhällssynpunkt och med hänsyn till att alla bör behandlas lika är det enligt min uppfattning angeläget att detta missförhållande på något sätt blir tillrättat.

Det är motiveringen till motionerna. Utskottets majoritet har med lottens hjälp blivit en god majoritet denna gång. Den har ansett att det är motiverat att titta litet närmare på dessa problem och söka finna en praktisk lösning. Socialdemokraterna har ju under åren motsatt sig detta med den motivering som vi nyss hört. Den är dock enligt min uppfattning inte helt hållbar utan ser rätt ensidigt på problemen och tar inte hänsyn till att det är skiftande individuella problem som det här gäller.

I övrigt vill jag hänvisa till utskottets utlåtande och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag har ett behov av att anföra ett par ord utöver vad jag tidigare sade.

Först och främst är jag inte riktigt säker på att det kan kopplas in några rättvisesynpunkter i en sådan angelägenhet som det här gäller. Ansluter man sig till en försäkring, får man ju finna sig i de villkor, som gäller för försäkringen. Är man missnöjd med den, kan man lämna den — den möjligheten har de egna företagarna.

Jag vill erinra om att när denna

verksamhet startades, konstaterades det i utredningen att de egna företagarna förmodligen hade ett mindre behov av ett fullt åldersskydd. De kunde därför vinna anslutning till försäkringen till endast två tredjedelar av inkomsten. På den tiden var de obligatoriskt sjukförsäkrade enbart för grundsjukpenningen. I samband med den allmänna försäkringens tillkomst — den genomfördes ju ett par år efter den allmänna tjänstepensioneringen — gjordes en undersökning hos organisationerna för de egna företagarna eller de fria yrkesutövarna av andra slag. Undersökningen utvisade att det fanns en allmän önskan dels om obligatorisk sjukpenningförsäkring, dels om en försäkring genom ATP för hela inkomstbeloppet. Detta var orsaken till att även de egna företagarna och de fria yrkesutövarna infördes under den obligatoriska försäkringen. Vi var fullt medvetna om att man, om man tillhörde den ena försäkringen måste tillhöra även den andra försäkringen, eftersom sjukförsäkringen numera i princip utgår för obegränsad tid och följaktligen den som blir långtidssjuk får sjukersättning till dess att han blir frisk eller till dess att hans arbetsinkomster på grund av sjukdomstillståndet kan ersättas av pensionen. Har man då en låg pensionsförsäkring men en hög sjukförsäkring, är det ett naturligt intresse hos den sjuke att få behålla sjukförsäkringen så länge som möjligt — ett avvägningsproblem som ju inte kan överlätas åt den enskilde utan som måste ligga i systemet.

Jag har tidigare i denna debatt sagt att om det finns en allmän önskan hos de försäkringstagare som det här är fråga om att få en valfrihet, kan en mycket radikal åtgärd vidtas: bryt sönder systemet i två delar — en försäkring för de anställda och en försäkring för dem som vill ha en större valfrihet än det obligatoriska system som nu finns lämnar möjlighet till! Det förslaget skall jag gärna rösta för, om de som det här gäller själva är överens om att

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

slå in på den vägen och alltså säger: Värdet av valfriheten för oss är så stor att vi måste ha en sådan, även om det sedermera visar sig att det inte är så många som kommer att göra ett sådant val utan i stället kommer att välja någonting som i stort sett är gemensamt för oss alla andra. Detta har vi hittills kunnat konstatera när det gäller den obligatoriska sjukförsäkringen. I denna har nämligen fria företagare rätt att välja en längre karenstid för att minska kostnaderna, men det stora flertalet även av dessa försäkringstagare har valt den kortare karenstiden, som numera inte är mer än själva insjuknandedagen — tidigare var det ju tre dagar. Det är möjligt att de hade velat behålla dessa tre dagar, och det hade de fått, om de hade velat det. Men det är ingen eller ytterst få som har valt den längsta karenstiden, nämligen 90 dagar.

Herr talman! Jag tror fortfarande, att motionärerna har bedömt saken fel.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga att rättvisesynpunkter väl alltid bör anläggas även då det gäller olika försäkringsformer. De obligatoriska försäkringsformerna är främst konstruerade för arbetstagare, och det uppstår alltid problem, när man skall anluta företagare och fria yrkesutövare till sådana försäkringssystem.

Att bryta sönder systemet — något som herr förste vice talmannen nyss var inne på — är enligt min mening näppeligen den bästa vägen. Men om det tillsättes en utredning — som vi önskar i detta ärende — är det naturligt att den även får undersöka denna fråga och om den kommer till ett sådant resultat, kan den ju framlägga ett förslag härom. Att över huvud taget helt och hållet motsätta sig att denna fråga undersökes och utredes, tycker jag är egendomligt. Även ur den synpunkten vill jag ansluta mig till det

yrkande jag tidigare ställt, nämligen om bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde fru Nilsson (cp).

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag skall bara ta upp en liten detalj.

Herr förste vice talmannen Strand och senare herr Edström berörde rättvisesynpunkterna i detta fall. Den förre menade att de synpunkterna spelade mindre roll och att det resonemanget för övrigt var felaktigt, därför att man redan från början utgick från att företagarna inte hade samma behov av ett ålderdomsskydd som de anställda, beroende på deras möjligheter till självpensionering och till sparande inom företaget.

Under den tid som ATP-systemet har verkat har mer och mer den situationen uppstått att företagssparandet sitter i kläm. Man säger sig nu också allmänt att möjligheterna till sådant sparande blir mindre och mindre. Företagen belastas allt hårdare med kostnader. Finansministern har understrukit — såvitt jag förstår alldeles riktigt — att under sådana förhållanden blir det kollektiva sparandet av större betydelse.

Därmed har man också erkänt att det har inträtt en lägesförvandling. Vad som inte var betydelsefullt innan ATP-systemet genomfördes, det är betydelsefullt i dag. Nu måste även många företagare resonera så, att möjligheterna att genom eget sparande och egen kapitalbildning åstadkomma trygghet för företaget och företagaren inte är lika stora. Under sådana förhållanden blir företagarens behov av ålderdomsskydd genom försäkring av större betydelse. Detta, herr förste vice talman, innebär att vi befinner oss i en situation där rättvisekravet inte låter sig avfärdas så där lätt, utan där man måste tänka sig att beakta det i högre grad än vad våra politiskt mycket starkt ställda löntagargrupper och deras förespråkare kanske anser.

Jag tror att större hänsyn måste tas till rättvisesynpunkterna och till företagarnas möjligheter till försäkringskydd, just på grund av den strukturförändring inom näringslivet som de stora ATP-fonderna mer och mer kommer att utveckla och leda till.

Det var bara det jag ville påpeka.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr förste vice talmannen *Strand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 69.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motioner angående förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft två till lagutskott hänvisade motioner, I: 684, av herr *Kristiansson, Axel, m. fl.*, samt II: 873, av herr *Jonasson m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt prövning samt förslag rörande en sådan reformering av berörda regler i ATP-systemet, att den nuvarande disproportionen mellan avgift och förmån för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade avlägsnades i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 684 och II: 873, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fru *Nilsson (cp)* samt herr *Gustavsson* i Alvesta (cp) och herr *Ringaby (h)*, vilka ansett, att utskottets yttrande i vissa avgivna delar bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 684 och II: 873, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i enlighet med vad reservanterna anförde.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av fru *Hamrin-Thorell (fp)* samt herrar *Edström (fp)*, *Jönsson* i Ingemarsgården (fp) och *Jonsson (fp)*.

Fru NILSSON (cp):

Herr talman! I motionerna I: 684 och II: 873 påtalar motionärerna de otillfredsställande förhållanden som i vissa fall råder inom den allmänna till-

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade

läggspensioneringen. Det är de korttids- och deltidsanställda, vilka ofta återfinns inom låginkomstgrupperna, men också andra låginkomsttagare som blir missgynnade enligt de nu utformade reglerna. I många fall erläggs avgift för anställda utan att dessa erhåller pensionsrätt. I andra fall erläggs avgift för anställda utan att dessa får rätt till så stor pension som avgiftens storlek skulle motivera.

Dessa förhållanden är som sagt otillfredsställande, särskilt med tanke på att olägenheterna till övervägande del drabbar personer med relativt små inkomster.

När detta problem tidigare diskuterats — och det har varit många gånger — har man hänvisat till att denna fråga har samband med finansieringssystemet i stort inom socialförsäkringarnas område och att detta system var föremål för utredning. Det material som har framkommit efter utredningsarbetets avslutande har emellertid inte givit upphov till förslag om åtgärder för att rätta till de påtalade missförhållandena, varför vi motionärer anser att separata åtgärder måste vidtagas för att komma till rätta med dem. Vi föreslår därför utredning i ämnet.

Vad sedan beträffar 30- och 15-års reglerna innebär dessa beaktansvärda fördelar för många försäkrade. Motionärerna vill givetvis inte föreslå någon försämring för dessa, men det finns vissa grupper, främst låginkomsttagare, som inte lika bra som andra kan dra nytta av dessa fördelar. Dessa inkomsttagare har relativt konstant årsinkomst på låg nivå. De har ofta också varit betydligt längre tid än 30 år i förvärvslivet. Vi anser det vara mycket angeläget att den berörda gruppen av försäkrade kan få pensionsrätt även för pensionsgrundande år överstigande 30. Även i denna fråga anser vi det vara befogat med en utredning.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är här fråga om kritik av det förhållandet att en del arbetstagare i deltids- och korttidsanställning, såsom i jordbruk eller hushållsarbete, inte får som pensionsgrundande tillgodoräkna sig den inkomst arbetsgivaren erlagt avgift för. Att så sker beror på att vi har ett fördelningssystem. Ett sådant har fördelar och nackdelar, och här är en nackdel. Man kan inte komma ifrån att detta är ett missförhållande, och det bör rättas till.

Emellertid bör det vara möjligt att komma till rätta med detta problem i samband med att man tar ställning till det material utredningen angående indirekta skatter och socialförsäkringsavgifter framlagt beträffande socialförsäkringens framtida finansiering. Det materialet har gått ut på remiss, och vi hoppas att det skall leda till resultat i form av en proposition i en inte alltför avlägsen framtid.

Därför har folkpartiets representanter i utskottet nöjt sig med ett särskilt yttrande. I konsekvens därmed avser jag att avstå i den kommande voteringen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Även det yrkande som här berörs i andra lagutskottets utlåtande nr 4 har vi behandlat vid upprepade tillfällen tidigare i riksdagen. Motionärerna är också här envisa med sin felaktiga uppfattning om verkningarna av detta system. Ingen kan nämligen redan i begynnelsen veta vilka som blir missgynnade eller gynnade. Det har man ingen uppfattning om, eftersom det är de 15 bästa åren som skall räknas av en intjänandetid på minst 30 år för att ge full pension. Visserligen är intjänandetiden övergångsvis begränsad till 20 år, men ändå vet man inte på förhand om man blir gynnad eller missgynnad.

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade

En sak är dock säker. Detta system ger bättre utdelning för alla än vilket annat system som helst. Alla får mer än de skulle få för samma kostnad om de blev tillgodogjorda varenda krona såsom individuella försäkringstagare med en premiereserv uteslutande för egen räkning.

Detta finansieringssystem ger bättre utdelning i en period där både inkomster och penningvärde undergår stora förändringar under en intjänandetid på 30 år. Man får ju fulla värdet av sina intjänade pensionspoäng vid den tidpunkt då man skall ha sin fastställda pensionsrätt. Det blir nackdel endast under förutsättning att jag under hela intjänandetiden är anställd som deltidssarbetare och har den andra halvan av arbetstiden i ett företag som inte ger mig full sysselsättning. Denna sysselsättningsform avvecklas undan för undan. Allt färre kommer att vara i den situationen att de under sin levnad skall intjäna en del på en egen gård och resten i skogen eller någon annan stans. Det kommer att bli färre inkomsttagare av den sorten, men de går inte miste om en pensionsrätt likvärdig med andras, om de regelbundet har inkomster överstigande basbeloppet. Skillnaden är bara att de själva får betala en del av pensionsavgiften, beroende på att bestämmelserna är sådana att basbeloppet i första hand skall avräknas på löneinkomsten.

Fru Nilsson sade att motionärerna inte vill angripa det nuvarande systemet på det sättet att de åstadkommer försämringar för dem som har fördel av 30-års- och 15-årsreglerna. Däremot skall de som har arbete under mer än 30 år kunna tillgodogöra sig en förhöjd pension. Men det måste ju finnas ett tak för den fulla pensionen! Skall taket vara placerat vid 40 år, så måste man arbeta 40 år för att få full pension. Jag har inte klart för mig vad motionärerna åsyftar med att vissa människor först skulle få tillgodoräkna sig förde-

len av 30 tjänsteår och av dem räkna de 15 bästa och dessutom ha möjlighet att intjäna ytterligare år i det här systemet. Detta slags påbröd kan knappast klaras lagstiftningsvägen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr förste vice talmanen sade att fördelningssystemet är fördelaktigare för alla. Det vill jag protestera emot. Fördelningssystemet är fördelaktigare för de flesta — det går jag med på — men inte för alla. Det är den minoritet för vilken det inte är fördelaktigt vars talan jag fört här. Även den gruppen bör man tänka på.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Det ligger alltid en fara i att komma igen med samma motion år efter år. Risken är att det blir något av slentrian vid behandlingen. Utskottet hänvisar till vad det sagt tidigare, och i kamrarna brukar man ofta — även om jag inte vill säga att så skett denna gång — bara hänvisa till den debatt som förts föregående år. Å andra sidan är det enda sättet att så småningom rätta till saker och ting som man anser vara felaktiga att än en gång ta upp saken i en motion, och detta har varit vägledande för oss motionärer, när vi nu åter motionerat i det här ärendet.

Utöver vad som redan sagts, främst av fru Nilsson, vill jag anföra ytterligare några synpunkter.

Historieskrivningen kring denna frågas behandling visar att utskottet först hänvisat till att det saknats erfarenhet på området, och det var kanske då i och för sig förklarligt. Sedan har det hänvisats till departementsöverväganden, till allmänna skatteberedningen osv. Med dessa hänvisningar har riksdagen alltid avslagit framställningarna.

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade

I dag är väl situationen den, såvitt jag kan förstå, när nu mervärdeskatten börjar ta form, att finansministern inte har för avsikt att följa upp det förslag som ursprungligen framlades av allmänna skatteberedningen, där en hel del oformligheter givetvis hade kommit bort. Det faktum att finansministern förelägger riksdagen förslag om en enprocentig arbetsgivaravgift får väl tolkas som ett alternativ. Troligtvis kommer riksdagen inte att få ta ställning till något både-och. Den av motionärerna aktualiserade frågan kommer således inte att lösas i sådant sammanhang. I det läget anser jag att riksdagen borde beakta de krav på en utredning som framställs i motionen.

Man hänvisar i utskottsutlåtandet till att vi har ett fördelningssystem. Jag vill gärna instämma i att det är ett billigt och rationellt system. Man påstår vidare att det är omöjligt att ens i någon mån åstadkomma ett sådant hänsynstagande i ett dylikt system. Jag tror inte att det är alldeles omöjligt. För dem som betalar in avgifterna har man klarat av bekymret genom att när det gäller korttidsanställning ta hänsyn till hur lång tid vederbörande har arbetat. Man får då ett i förhållande till tiden reducerat basbeloppsavdrag, och premien blir sålunda rätt avvägd. Vad som här borde ske är att detta förfarande flyttades över till vederbörandes pensionspoängberäkning, där en delpoäng kunde ges. Det skulle inte alls vara omöjligt att införa en passus i de löntagaruppgifter som arbetsgivaren lämnar in och som sedan läggs in i vederbörande löntagares deklaration. Således skulle man med hjälp av dessa uppgifter kunna avgöra hur stor del av en poäng som vederbörande skulle ha. Jag tror att detta system vore genomförbart. Då skulle man få ut en pension, om än liten, som skulle vara rättvis i förhållande till den premie som har erlagts.

Beträffande 30- och 15-årsregeln har hävdats att den regeln infördes därför

att den användes vid statstjänstemännens pensionering. Jag måste för min del säga att det i och för sig inte är ett så starkt argument. Det är möjligt att man behövde ha regeln när det endast var en liten grupp av löntagarna i detta land som hade pensionsförmånen. Då fick man naturligtvis lov att ha dessa avgränsningar. Men när man nu har genomfört ett system som så att säga inrangerar samtliga efter i princip något så när likartade regler skulle man kunna ta bort denna regel och i stället låta inte bara tiden upp till 30 år utan också övrig inarbetad tid vara avgörande för pensionsberäkningen. Det förhållandet att vissa människor — och då framför allt de som har små inkomster — arbetar ett längre antal år med en lägre inkomst skulle kunna beaktas då det gäller pensionens storlek, så att dessa personer inte hamnar i det underläge som de faktiskt gör gentemot dem som arbetar ett mindre antal år men med en oftast mera brant inkomstkurva. Jag tror att det mycket väl skulle kunna gå att korrigera detta.

Om jag fattade herr förste vice talmannen rätt när han påstod att 15-årsregeln, alltså det faktum att man tar de 15 bästa åren, i och för sig ger bättre pension åt alla, måste han ha fel. Det går ju ändå inte att betala ut mer pension än vad som tas in i avgifter. Det är ett faktum att detta system måste leda till att de som har den brantaste kurvan tjänar mest, och detta måste betalas av dem som har en flack inkomstkurva och som oftast arbetar i många år.

Här förekommer alltså orättvisor, som det skulle vara möjligt att med god vilja rätta till. Tekniken har ju också ändrat sig under de tio år som vi har tillämpat detta system. Inte minst detta är ett faktum att beakta när det gäller möjligheterna att rätta till dessa förhållanden.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlig-

Om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer

het med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru Nilsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru Nilsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 22.

Därjämte hade 22 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos änyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av motioner om vårdbidrag till handikappade barn under 16 år; och

nr 9, i anledning av motioner angående ersättning enligt lagen om allmän

försäkring i samband med transplantation.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer

Föredrogs änyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskottet hänvisade motioner, I: 136, av herr Blomquist, samt II: 180, av herr Carlshamre.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt utreda och föreslå införande av tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 136 och II: 180, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr Ringaby (h), vilken ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 136 och II: 180, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt utreda och föreslå införande av tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer.

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Som motionär har jag ett särskilt intresse av detta andra lagutskottets utlåtande nr 10. Jag finner där sådant som kan noteras såsom positivt, framför allt då utskottets förklaring att det är angeläget att man förbättrar den enskildes möjligheter att erhålla god tandvård till rimliga kostna-

Om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer

der och att detta självfallet gäller för pensionärer likaväl som för andra medborgare.

Frågan om en allmän tandvårdsförsäkring har av olika anledningar ännu inte på allvar förts fram i det politiska ljuset. Dock utföres tydligen ett visst fortsatt utredningsarbete inom Kungl. Maj:ts kansli.

I motionerna förs den tanken fram att införa denna försäkring successivt genom att efter hand öppna försäkring- en för olika kategorier av medborgare. Det är i detta sammanhang som vi föreslår att man börjar med folkpensionärerna.

Jag förstår när utskottet säger att det kan vara svårt med prioriteringsfrågan. Men om man verkligen vill börja med någon grupps försäkring tror jag just folkpensionärerna är lämpliga. Det är en klart avgränsad grupp, inte bara som samhällsmedlemmar utan även ur tandvårdssynpunkt.

Det har nämnts i resonemangen kring denna fråga att vi först och främst måste tänka på de ungas tandvård. Här behöver det väl inte vara fråga om någon motsatsställning. Ungdomens tandvård måste vidareutvecklas från den vård ungdomen redan har inom skoltandvården. Det är väl bl. a. detta som den fortsatta utredningen sysslar med.

Jag tycker, herr talman, att det vore väl värt att utreda och föreslå införandet av en tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer.

Jag yrkar därför bifall till den reservation av herr Ringaby som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Inom utskottet har vi den uppfattningen att det inte behöver begäras någon särskild utredning om tandvårdsförsäkring, eftersom det redan ligger ett förslag på Kungl. Maj:ts bord om en sådan försäkring. I departementet har man emellertid tydligen

inte ansett det möjligt att redan nu sätta i kraft ett beslut om en försäkring av detta slag med hänsyn till att folktandvården ännu inte är utbyggd i sådan utsträckning, att den har resurser för att ta hand om hela befolkningen i den angelägenhet som det här är fråga om.

Motionärerna har nu begränsat sitt yrkande och föreslagit att folkpensionärerna skulle prioriteras och att en tandvårdsförsäkring skall ordnas för deras del. Det tycker jag strider mot hela försäkringsidén. Det innebär att man ordnar en försäkring för personer som inte skall betala någonting för den. Meningen är väl att kostnaderna för tandvården skall utgå ur sjukvårdsförsäkringen och den är folkpensionärerna befriade från att betala avgifter till sedan de har lyft pensionen.

Följaktligen är det här inte fråga om att ordna en försäkring utan fråga om att tillförsäkra folkpensionärerna tandvård. Den saken får väl ordnas på annat sätt än i form av en försäkring, till dess man inom folkpensioneringen eller på annat sätt får en försäkringsform för alla som har fyllt 16 år. Intill 16 års ålder sköts ju tandvården genom skolorna, inte genom försäkringssystemet. Kostnaderna belastar i detta fall direkt skolstaten.

Vad jag nu anfört, herr talman, har varit anledningen till att vi inom utskottet inte har ansett det realistiskt att uttala oss till förmån för en utredning om en särskild tandvårdsförsäkring för folkpensionärerna, eftersom de ju inte kan ingå i en försäkring och betala avgifter — i varje fall inte det stora flertalet av dem.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets utlåtande.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag är ledsen över att behöva polemisera mot min gode vän herr Blomquist. Men när han säger att tanken på en tandvårdsförsäkring »inte har förts fram i det politiska livet» mås-

Om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer

te jag som ledamot av 1961 års sjukför-säkringsutredning på det allvarligaste protestera, då vi för två år sedan lade fram ett betänkande som innehöll förslag om en mycket omfattande tandvårdsförsäkring. Där klarlade vi också, att det blir mycket stora svårigheter om vi skall prioritera någon grupp och att det enda riktiga är att alla får denna försäkring.

Att vi inte kunde genomföra förslaget omedelbart utan att det måste utredas ytterligare beror, som förste vice talmannen nämnde, på personalproblem. Men vi skall hoppas att vi snart kan genomföra denna försäkring, ty den är verkligen behövlig.

Men skall vi över huvud taget prioritera någon grupp — vilket jag hoppas att vi inte skall behöva — är det helt naturligt att vi skall prioritera gruppen 16—19 år. Vi skall alltså utvidga den vård som nu är obligatorisk för alla barn. För denna grupp har vi det största behovet, de största kostnaderna och de största förutsättningarna att vinna någonting för folkhälsan under människornas hela liv.

Folkpensionärerna har de minsta kostnaderna, ty de får i mycket stor utsträckning proteser. Det kostar mycket mindre att sköta en protes än att sköta levande tänder. Problemen för folkpensionärerna är alltså mycket mindre än för övriga grupper.

Skall vi alltså prioritera någon grupp är det självklart att gruppen 16—19 år skall prioriteras vid sidan av barnen. Men vi skall hoppas att vi över huvud taget inte behöver prioritera någon grupp alls.

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Jag förstår herr förste vice talmannen, som talar om svårigheterna med försäkringsformen. Men märk väl att vårt yrkande var att frågan skulle utredas. Alla dessa problem skulle väl klarläggas i en sådan utredning innan man skulle lägga fram ett even-

tuellt förslag till någon form av försäkring.

Till min synnerligen gode vän Gunnar Edström vill jag givetvis framföra en ursäkt för att jag trampade honom på tårna. Det var ett mycket klumpigt uttryck från min sida. Jag har stor aktning för det arbete som man har utfört i den förnämliga kommitté som han tillhörde. Jag trodde dock inte att det i första hand var ett politiskt arbete. Det politiska ljuset trodde jag lyste mera här i kammaren än i ett kommittéarbete.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag fäste mig också vid herr Blomquists uttalande angående de förhållanden som här är grundläggande och i någon mån även vid herr förste vice talmannens uttalande på den punkten. Centerpartiet har i alla fall i de senaste valprogrammen — med tvåårsintervaller — framfört krav på en obligatorisk försäkring. Det politiska ljus, som saknades i herr Edströms trakter, borde väl ändå i någon mån suppleras av att ett politiskt parti har framfört detta som ett programkrav.

På en punkt kan jag ansluta till vad som har sagts förut. Det är i grund och botten inte en fråga om brist på god vilja vare sig på det ena eller andra hållet, utan det är en fråga om brist på tillgängliga krafter, brist på erforderliga tandläkare, brist på kvalificerade tandläkare för speciella tandregleringsärenden osv. Inom landstingen i allmänhet, inte minst inom det landsting jag tillhör, har vi betydande problem med att klara den folk tandvård som vi redan har. Jag skulle vilja vädja till den som vanligt i första kammaren obesatta regeringsbanken att man gör någonting, så att vi får bättre tillgång på tandläkare. Utan sådan tillgång är all god vilja på andra punkter tämligen värdelös. Vi saknar de krafter som skall utföra arbetet. Under sådana förhållanden är det begripligt att vi får

Ang. ägokravsjämkning vid ägoutbyte och laga skifte

vänta på förslag, vilka måste stanna på papperet så länge inte utbildningsfrågorna är lösta.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner om vårdbidrag till fosterföräldrar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ägokravsjämkning vid ägoutbyte och laga skifte

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, m. m., dels motioner om förenkling av lantmåteriförrättningar, dels och motion om vissa ändringar i jorddelningslagen.

Genom en den 3 november 1967 dagtecknad proposition, nr 167, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län,

2) lag angående ändrad lydelse av 4 och 11 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 226) med särskilda bestämmelser om lagfart inom vissa delar av Kopparbergs län,

3) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet,

4) lag angående ändrad lydelse av 5 kap. 2 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Riksdagen hade bifallit tredje lagutskottets hemställan i utlåtande nr 63 år 1967 och därigenom beslutat dels att antaga de under 1) och 2) angivna lagförslagen, dels att till vårsessionen med 1968 års riksdag uppskjuta behandlingen av de under 3) och 4) angivna förslagen.

I propositionen hade föreslagits lagändringar för att möjliggöra ett mera rationellt förfarande i två avseenden vid fastighetsbildning. Det ena förslaget innebar, att avstyckning i enkla fall skulle få handläggas utan sammanträde. Det andra avsåg fastighetsägarnas rätt att vid ägoutbyte eller laga skifte träffa överenskommelse om s. k. ägokravsjämkning, dvs. om minskning av en fastighet och motsvarande ökning av en annan. Sådan överenskommelse finge för närvarande icke avse större minskning av fastighets uppskattningsinnehåll än 10 procent. Nu föresloges att denna procentgräns skulle slopas. Möjligheterna att genom ägoutbyte eller vid laga skifte överföra mark från en fastighet till en annan mot ersättning i pengar ökade härigenom starkt. Metoden var avsedd att användas i stället för köp, avstyckning och sammanläggning när fastighet skulle utvidgas med del av annan fastighet.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande under den allmänna motionstiden väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 486, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, och II: 613, av herr *Larsson* i Norderön

Ang. ägokravsjämknig vid ägoutbyte och laga skifte

m. fl., i vilka motioner anhållits, att riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 167/1967 måtte uttala, att åtgärder snarast borde vidtagas i syfte att — under förutsättning att sakägarnas rättsskydd tillgodosåges — ytterligare förenkla förrättningsförfarandet inom mätningssväsendet, samt att riksdagen måtte besluta, att 19 kap. 9 § jorddelningslagen skulle erhålla följande lydelse: »Protokoll skall föras över allt som förekommer vid förrättningen»;

B. motionen II: 527, av herr *Tobé*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att för sin del antaga i motionen införda ändringar i jorddelningslagen, vilka förslag avsågo, att då fastighet minskats med tillämpning av de i propositionen föreslagna reglerna lantmätaren skulle lämna inskrivningsdomaren meddelande härom ofördröjligen efter det att förrättningen avslutats. Inskrivningsdomaren skulle på nästa inskrivningsdag anteckna förhållandet i fastighets- eller inteckningsboken. Vidare skulle, när förrättningsdomaren fastställt, ägodelningsdomaren eller överlantmätaren ofördröjligen underrätta inskrivningsdomaren, som på nästa inskrivningsdag hade att avföra anteckning som nyss sagts. Motsvarande skulle gälla då förrättning undanröjts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 486 och II: 613 i fråga om yrkandet rörande lantmätarens befattning med protokollföringen måtte bifalla propositionen nr 167 år 1967 såvitt avsågo ändrad lydelse av 19 kap. 9 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet (jorddelningslagen);

B. att riksdagen — med förklaring att viss ändring och vissa tillägg borde göras i förslaget angående ändring i jorddelningslagen — med bifall till motionen II: 527 för sin del måtte besluta, dels att ingressen till nämnda förslag

skulle erhålla i utlåtandet angiven lydelse, dels att i jorddelningslagen skulle införas en ny paragraf, 16 kap. 3 a §, av i utlåtandet angiven lydelse, dels ock att 21 kap. 46 § jorddelningslagen skulle erhålla ändrad lydelse på sätt i utlåtandet angivits;

C. att riksdagen — med förklaring att viss ändring borde göras i ikraftträdandebestämmelserna — dels måtte antaga förslaget till ändring i jorddelningslagen i de delar, som ej tidigare berörts i utskottets hemställan, dels förslaget angående ändrad lydelse av 5 kap. 2 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad med de ändringar däri, att ikraftträdandebestämmelserna erhöles i utlåtandet angiven lydelse;

D. att motionerna I: 486 och II: 613, i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anført och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

vid B i utskottets hemställan

I. av herrar *Levin* (s), *Göran Karlsson* (s), *Svante Kristiansson* (s), *Erik Jansson* (s) och *Johansson* i Torp (s), fru *Torbrink* (s) samt herr *Persson* i Tandö (s), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att motionen II: 527 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

II. av herr *Hansson* (s), som dock ej antytt sin åsikt.

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s):

Herr talman! Den fråga vi nu går att behandla är av teknisk beskaffenhet. Den gäller bl. a. dels ändring av de särskilda bestämmelser, som finns om jorddelningen inom vissa delar av Kopparbergs län, dels förenkling av handläggningen av lantmåteriförrättningar.

I huvudfrågan är vi överens inom utskottet. Där går vi på justitieministerns förslag som vi anser vara starkt under-

Ang. ägokravsjämkning vid ägoutbyte och laga skifte

byggt. Vad som skiljer oss åt och som orsakat reservationen är att de sju socialdemokrater som står bakom reservationen inte vill bifalla den motion, som avgivits av herr Tobé och som berör bl. a. inskrivningsdomarnas verksamhet. Vi reservanter anser att ett bifall till motionen skulle innebära en obetydlig vinst ur rättssäkerhetssynpunkt, men att denna vinst inte på något sätt står i proportion till det merarbete och det besvär som skulle uppstå för förrättningsmannen och inskrivningsdomaren.

Reservanterna anför på sid. 48 i utskottets utlåtande att det förslag som framförts i motionen av herr Tobé syftat till att förebygga vissa risker för rättsförluster, som motionären ansett ligga i att vissa dispositioner, som t. ex. överlåtelse av fastighet, kan ske sedan förrättningen avslutats, men innan den nya fastighetsindelningen blivit slutligt gällande. Som utskottet anför, säger man vidare, har dock i propositionsförslaget rättssäkerhetssynpunkterna tillgodosetts på ett tillfredsställande sätt. Reservanterna fortsätter: »Överenskommelse om ägokravsjämkning torde i många fall träffas redan på ett tidigt stadium av förrättningen. Det kan emellertid dröja avsevärd tid, kanske flera år, innan förrättningen avslutas. Mellan avslutandet av förrättningen och fastställandet av densamma torde däremot endast i undantagsfall längre tid förflyta.»

Efter utskottsbehandlingen har ärendet gått till lagrådet. Lagrådet har inte ansett sig kunna gå med på att utskottsmajoritetens förslag skulle läggas fram. Det fyller enligt lagrådets mening ingen funktion. Lagrådet anför vidare, att enligt förslaget skall anteckningen inte ha någon rättsbildande betydelse. Det skall således inte hindra att lagfart meddelas för ny ägare eller att inteckning beviljas. En sådan anteckning fyller inte någon verklig skyddsfunktion, understryker lagrådet. I fråga om en ny inteckningshavare behövs inte heller

något skydd utöver det som redan finns i lagförslaget. Ny innehavare av inteckning som tillkommit sedan förrättningen avslutats måste enligt detta lämna sitt medgivande till marköverföringen för att förrättningen skall kunna fastställas. Han har genom sin vetorätt en så stark ställning att någon »varnings-signal» i form av en anteckning i fastighetsboken inte behövs. Det finns inte heller någon anledning att varna honom för något av det slaget.

Vidare säger lagrådet, att anteckning enligt förslaget skall ske först sedan förrättningen avslutats. Dess betydelse reduceras härmed ytterligare. Fastställelseproceduren torde i allmänhet inte ta någon längre tid.

Om jag går vidare i det yttrande som avgetts av lagrådet kan anföras, att man inte vet hur vanligt det är att äganderätts- och inteckningsförhållandena ändras under den enligt förslaget aktuella tiden. Förmodligen är det inte så vanligt, och i den mån det sker torde respektive parter känna till förrättningen och dess konsekvenser. I det stora antalet fall blir därför anteckningen helt meningslös. Kvar står ett fåtal fall där den har en viss upplysningsfunktion, vars betydelse dock enligt vad som sagts tidigare är ringa eller ingen.

Slutligen säger lagrådet att strävandena nu går ut på att ur fastighetsböckerna rensa bort så många betydelselösa anteckningar som möjligt. Lagrådet behandlar just nu ett förslag i denna riktning. I detta läge bör man enligt lagrådet inte införa nya regler om anteckningar med mindre starka skäl talar härför.

Herr talman! Det är de synpunkter som jag först redovisade och de synpunkter som lagrådet gett i sitt utlåtande som gör att jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Den föreliggande propositionen avser att tillgodose starka

Ang. ägokravsjämkning vid ägouthyte och laga skifte

önskemål från lantmäteriets sida om åtgärder för att effektivisera arbetet där. En del av propositionen avser förfaranden vid avstyckning. Härom föreligger inga meningsskiljaktigheter, men jag vill gärna i anslutning härtill göra ett påpekande.

Förslaget innebär att sammanträde i avstyckningsärenden inte erfordras om stridiga intressen inte föreligger. Vi har diskuterat något vad det innebär att »stridiga intressen inte föreligger». Departementschefen har emellertid klarlagt, att härmed avses även sådana fall när det föreligger divergenser mellan sakägarna och förrättningsmannen, sålunda bl. a. då den sistnämnde inte anser sig kunna helt tillgodose sakägarnas primära önskemål.

Jag vill starkt understryka detta. Det förhåller sig nämligen så, att sakägaren ofta är i underläge i sådana fall. Fastän det i princip är så att avstyckning bara kan komma till stånd enligt sakägarens önskemål, blir han ofta förmådd att modifiera sina önskemål på det sätt som förrättningsmannen säger sig kunna effektivt. Det är då angeläget att sådana diskussioner förs direkt mellan sakägaren och den ansvarige förrättningsmannen, inte blott med en hans tekniske medhjälpare som är ingenjör utan full lantmäterutbildning. Annars föreligger en risk för att ingenjören ställer sina krav i överkant för att inte riskera bakslag hos lantmätaren-förrättningsmannen.

En annan del av propositionen avser s. k. ägokravsjämkning. Det var den som herr Göran Karlsson talade om. Den skall enligt propositionen tillåtas i avsevärt större utsträckning än för närvarande.

Lagrådet har i denna del helt avstyrkt propositionen. Motiveringen härför är i korthet, att de nya reglerna i själva verket innebär en möjlighet till rena markköp utan att alla de regler som eljest gäller i sådana sammanhang uppfylls. Härav kan en hel del komplikationer uppstå. Inom riksdagen har

emellertid inte något avslagsyrkande framställts. Man har här sålunda godtagit departementschefens ståndpunkt att de vinster i effektiviseringsavseende, som man kan uppnå, så klart överväger de av lagrådet framhållna olägenheterna att man ändå bör genomföra förslaget.

I anslutning till en i ärendet väckt motion av herr Tobé har utskottet emellertid ansett, att man med ganska ringa insats kan vinna en viss minskning av de risker för rättsförluster, som onekligen i vissa fall kan föreligga. Jag kan medge, att vinsten måhända blir effektiv i endast ett ringa antal fall, men även en ringa vinst är enligt utskottets mening av betydelse i sådana här sammanhang.

Den föreslagna lagtexten är utarbetad i samråd med departementstjänstemän, som i departementet förberett propositionen. Förslaget var nämligen övervägt i departementet, ehuru man vid den slutliga avvägningen när det gäller vinster och olägenheter kom till ett annat resultat än utskottet har gjort.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Det är en fråga av synnerligen intrikat lagteknisk natur som vi här behandlar.

Jag vill säga några ord med anledning av den blanka reservation, som av mig är fogad till utskottets utlåtande. Jag uttryckte även under utskottsbehandlingen att jag hyste starka sympatier för det förslag som framförts i herr Tobés motion. Jag tror att det hade varit — som utskottets ordförande här sagt — en del att vinna i praktiskt hänseende, om den föreslagna åtgärden hade vidtagits. Jag var emellertid osäker när det gällde de lagtekniska möjligheterna, och det är orsaken till att jag inte finns med bland dem som står för utskottets skrivning utan avgivit en blank reservation.

Om obligatorisk reflexanordning för gående

Med den förklaring, som lagrådet har lämnat i frågan, betraktar jag mina farhågor på denna punkt som besannade och vill därmed deklarerera, att jag vid den eventuella voteringen ställer mig på reservanternas sida.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten B, därefter särskilt rörande punkterna A och C samt vidare särskilt avseende punkten D.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herr Levin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Göran*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Levin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

7 Första kammarens protokoll 1968. Nr 11

Då emellertid herr *Karlsson, Göran*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 70.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkterna A och C beslöts — med avslag på motionerna I: 486 och II: 613 i fråga om yrkandet rörande lantmätarens befattning med protokollföringen och med förklaring att vissa ändringar borde göras i ikraftträdandebestämmelserna till i utlåtandet angivna lagförslag — att antaga dels Kungl. Maj:ts förslag till ändring i jorddelningslagen, dels Kungl. Maj:ts förslag angående ändrad lydelse av 5 kap. 2 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad, med de ändringar i lagförslagen, att ikraftträdandebestämmelserna erhöles den lydelse utskottet under punkten C föreslagit.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten D.

Om obligatorisk reflexanordning för gående

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner angående dels obligatorisk reflexanordning för gående, dels skyldighet för fotgängare att vara försedd med reflex eller lykta.

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens första kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 429, av herr *Svanström*.

I motionen hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder syftande till sådan ändring av vägtrafikförordningen, att bärande av reflexanordningar eller tänd lykta gjordes obligatoriskt för gångtrafikanter vid färd i mörker på

Om obligatorisk reflexanordning för gående

väg, där tillfredsställande belysning ej funnes.

Vidare hade utskottet behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 525, av herr *Rubin*.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 429 och II: 525 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag inser till fullo det utsiktslösa i att försvara en stackars enskild motion, som inte ens har förlänats några erkännssamma ord före avrättningen. Måhända är det något av min snabbt förflyktigande ungdoms övertro på att det som jag anser vara rätt, det skall jag också hävda, som har gjort att jag nu dristar mig att ta till orda.

Frågan om skyldighet för gående att bära reflex eller tänd lykta vid färd på mörksens vägar är ingalunda ny. Riksdagen tog 1960 initiativ till den gällande bestämmelsen, som är en rekommendation och har varit i kraft sedan den 1 januari 1961. Många bilister anser att bestämmelsen borde göras tvingande. Sveriges kvinnliga bilkårister är den organisation, som mest energiskt förfäktat denna åsikt. De reste på sin tid upp hit till huvudstaden och uppvaktade dåvarande kommunikationsminister Palme för att han och regeringen skulle vidta åtgärder. De sköna damerna lyckades tydligen inte charma vederbörande, för tredje lagutskottet skriver helt kortfattat om den saken, att den omnämnda uppvaktningen icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Mina utsikter att charma kammaren att bifalla min motion, förefaller vid en sådan jämförelse i det närmaste mikroskopiska. Det hårdhjärtade utskottet synes helt oemottagligt för såväl kvinnlig charm som för argument. Man hänvisar till Nordisk vägtrafikkommitté, som den 22 maj 1966 avgivit ett betänkande, som

behandlar vägtrafikanternas uppträdande i trafiken. Kommittén har inte upptagit någon motsvarighet till vår tillintet förpliktande rekommendation. Jag har på den punkten sympatier för kommittén. Den anser sig nämligen inte kunna förorda att trafikreglerna innehåller bestämmelser som har karaktären av rekommendation.

Det naturliga hade väl då varit, tycker man, att göra bestämmelsen tvingande. Men, ånej, sådant kan enligt kommittén ej komma i fråga! Varför inte det? Ja, inte har jag hittat någon motivering från kommitténs eller utskottets sida. Men den kanske finns i det fördolda, och i så fall vore jag tacksam om utskottet vill skingra detta dunkel och visa det klart skinande ljus, som skall belysa det mörker som omger mig i den här frågan, där jag smyger omkring med en muntert dinglande reflex vid min sida.

Upplysning och propaganda är vägen, förkunnar utskottet, och är så bländad av detta, att det anser ytterligare försök på området obehövliga. Däremot bör upplysningskampanjen även i fortsättningen bedrivas med all kraft, anser utskottet. Förvisso behövs det kampanjer, antingen vi har kvar den nuvarande rekommendationen eller vi får en tvingande bestämmelse med påföljds möjlighet, eller om vi mot allt förunft skall tvingas att följa Nordiska trafikkommitténs förslag att helt slopa den nuvarande lagtexten. Mörkerdödens offer förefaller lika onödiga som någonsin andra trafikoffer, men nog är det egendomligt att fordonsförarna ensamma kan ställas till ansvar.

Det är ju väl att andra krav på säkerhet med ty åtföljande skyldigheter, hastighetsgränser och allt annat som vägtrafikförordningen innehåller får vara kvar, så att bilförarna kan behålla känslan och vetskapen om att detta att sätta sig vid ratten är nästan detsamma som att ha en fot inne i fångelset.

Förlåt mig, herr talman och ärade kammare, att jag är en smula besviken.

Om obligatorisk reflexanordning för gående

Ungefär så här ligger det till: Sveriges kvinnliga bilkåristor och många andra vill. Regeringen vill inte. Tredje lagutskottet vill inte. Men jag vill! Och därför, herr talman, yrkar jag bifall till motionen I: 429.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag tror att alla som har sysslat med denna fråga är ense om önskvärdheten av att fotgängarna på icke upplysta vägar bär reflex och att en sådan åtgärd är av stor betydelse i trafiksäkerhetskänseende.

Det är dock ändå ovisst, huruvida man skall straffbelägga underlåtenhet att bära sådan reflex. Frågan har nog något större räckvidd än vad herr Svansson antydde. För det första skall man betänka att en lagbestämmelse i detta avseende kommer att gälla även mindre vägar ute på landsbygden. Den som bara går ut till sin ladugård kanske passerar en sådan väg, där han är skyldig att bära reflex, annars skulle han bli lagbrytare. Det kan över huvud taget tänkas många ställen och tillfällen, där man inte kan räkna med att en sådan här lagbestämmelse kommer att följas, och man vill helst inte ha lagregler som inte på ett effektivt sätt kan kontrolleras.

Om det skulle inträffa en olycka och vederbörande fotgängare inte haft reflex kommer han — med en obligatorisk regel härom — i en mycket ogynnsam situation i skadeståndsavseende, och det är tveksamt huruvida det är rimligt att ställa krav med sådana konsekvenser på fotgängarna.

Vi som har sysslat med denna fråga menar därför att det är bättre att arbeta efter upplysningslinjen. Riksdagen har ju här mot en del röster ansett, att det ur den synpunkten är av visst värde att ha en sådan här bestämmelse i vägtrafikförordningen, även om den bara är rådgivande. Man kan i det sammanhanget påpeka, att detta inte är den enda bestämmelsen i vägtrafikförord-

ningen som är av sådant rådgivande slag.

Vad sedan gäller frågan om hur Nordisk vägtrafikkommittés betänkande skall behandlas och om man här i Sverige vill frånga den princip, som riksdagen en gång har beslutat sig för i detta avseende, så har den i varje fall inte behandlats av lagutskottet. Det får väl ske senare. Nu har utskottet tagit ställning till frågan om skyldigheten att bära reflexanordning skall göras obligatorisk och i så fall straffbelagd — det lär väl följa med det yrkande som motionären har ställt.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag hade inte räknat med att herr Alexanderson skulle svara mig på samma våglängd som jag själv anslog i mitt inledningsanförande. När det gäller de sakliga ting, som han här gick in på, måste det väl ändå vara en väsentlig överdrift att man inte skulle kunna införa en tvingande bestämmelse därför att man riskerar att bryta mot den.

Är det alldeles säkert, att all lagstiftning i samband med trafiken är baserad på det förhållandet? Det är väl händelsevis ingen i denna kammare eller någon annan som överträtt de hastighetsbestämmelser, som gällt sedan den 3 september? Nej, det kan jag absolut inte tänka mig! En finns i alla fall, och det är jag, och det har jag fått böta för, så det är ingen hemlighet. Men jag skulle lika gärna bötat för att jag inte hade någon reflex när jag går — inte till min ladugård, men när jag ger mig ut på en allmän farväg. Man måste göra anspråk på att den som går på vägen skall försöka skydda sig. Vill fotgängarna inte göra det, har jag inget annat att rekommendera än en tvingande lagbestämmelse. En sådan tror jag kommer att medföra större respekt även för

Om obligatorisk reflexanordning för gående

den propagandaverksamhet som självklart måste bedrivas.

Jag tror fortfarande, herr talman, att vi skulle vinna mycket på att få en tvingande bestämmelse. Det kan inte vara någon tillfällighet att t. ex. en så stor intresseorganisation som Sveriges kvinnliga bilkårister har kämpat för att få en sådan bestämmelse.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Herr Svanström kan vara övertygad om att jag som domare har ganska stor erfarenhet av att överträdelser av lagarna förekommer, kanske i synnerhet av vägtrafikförordningen, där man kan konstatera ganska många sådana överträdelser. Men det gäller här ändå en gradfråga. Man kan inte ha sådana bestämmelser, som i eminent grad kommer att bli överträdna utan att bli beivrade, som en sådan här bestämmelse.

Det var detta jag avsåg med mitt anförande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen I: 429; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner angående besvärstiden vid beslut om tomtindelning;

nr 17, i anledning av väckta motioner angående dels färdiggjutna registreringsskyltar för motorfordon, dels placeringen på motorfordon av bevis om erlagd fordonsskatt, dels ock placering på motorfordon av bevis om erlagd försäkringspremie; samt

nr 18, i anledning av väckta motioner angående förande av sparkstötting.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av motioner angående personalbristen inom sjukvården; och

nr 10, i anledning av motioner angående de hemarbetandes situation.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 80, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående riktlinjer för en reform av fastighetsregistreringen.

Anmälades första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 104, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 8 § och 54 kap. 9 § rättegångsbalken m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 15 bifölles även av andra kammaren.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad, hovrättsrådet Gunnar Thyresson, som f. n. är ställföreträdare för riksdagens militieombudsman, får

Interpellation ang. sänkning av basannuiteten vid statlig långivning för bostadsbyggande

härmed vördsamt avsäga sig detta ställföreträdarskap räknat från dagen för valet av ställföreträdare i den nya organisationen för riksdagens ombudsmän.

Stockholm den 12 mars 1968.

Gunnar Thyresson

På gjord proposition beslöts att erforderligt val med anledning av denna avsägelse i föreskriven ordning skulle anställas.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 34, angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga; samt

nr 35, angående organisation m. m. av försvarets rationaliseringsverksamhet.

Anmäldes och bordlades skrivelser från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor:

angående tilläggspension till avdelningssekreteraren i statsutskottets första avdelning K. Å. G. Gyllenram; och

om företagsnämndernas verksamhet inom riksdagsförvaltningen m. m.

Interpellation ang. sänkning av basannuiteten vid statlig långivning för bostadsbyggande

Herr WERNER (vpk) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! En helt orimlig situation har uppstått på bostads- och hyresmarknaden. Medan allttjämt tiotusenden köar efter en bostad hos bostadsförmedlingarna utannonserar dessa hyreslediga lägenheter. Lägenheterna i fråga betingar så höga hyror att flertalet bostadssökande nödgas tacka nej till erbjudna lägenheter. Månadshyror för exempelvis en lägenhet om 3 rum och kök på 800—900 kronor och

t. o. m. närmare 1 000 kronor är inte sällsynta. Resultatet har blivit att lägenheter står tomma. Eskilstuna stads stiftelse Hyresbostäder hade i februari i år 189 lägenheter tomma. Stiftelsen åsamkades härigenom i följd hyresförlust på 538 000 kronor och beräknas innevarande år få en motsvarande förlust på 400 000 kronor.

Frågan om åtgärder i syfte att sänka bostadsbyggnadskostnaderna har tagits upp av vpk:s riksdagsgrupp i motioner vid årets riksdag, dels i motioner i vilka ett allmänt program skisseras i syfte att nedbringa byggkostnaderna (I: 165 och II: 217) och dels i motioner (I: 164 och II: 218), som tar upp räntepolitikens roll och förordar övergång till en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet. Det är emellertid angeläget med åtgärder som kan få den skyndsammast möjliga effekten.

En sådan utväg är att sänka den s. k. basannuiteten, dvs. kapitalkostnaderna i nyproduktionen. En sänkning från f. n. 5,1 procent i paritetstal till förslagsvis 4,6 procent beräknas medföra en sänkning av hyran med 4 å 5 kronor per kvadratmeter. Självfallet har en sådan åtgärd betydelse för bostadskonsumenterna. Åtgärden innebär en ändrad fördelning av kapitalkostnaderna på lånens löptid — inte någon statlig subvention. Men intill dess att andra åtgärder, ägnade att minska byggnadskostnaderna, kan hinna verka skulle den förordade sänkningen av basannuiteten vara en ur bostadskonsumenternas synpunkt synnerligen angelägen åtgärd. Det är uppenbart att den också är det ur samhälls-synpunkt.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta frågan:

Vill statsrådet medverka till en sådan ändring av bestämmelserna för den statliga långivningen för bostadsbyggandet, att den s. k. basannuiteten sänkes till förslagsvis 4,6 procent i syfte

Interpellation ang. sänkning av basannuiteten vid statlig långivning för bostadsbyggande

att härigenom kunna uppnå lägre hyror i nyproducerade hus?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela, att plenum fredagen den 22 dennes, som i den preliminära planen angivits skola börja kl. 11.00 eller kl. 14.00, kommer att börja kl. 14.00 och bli endast ett bordläggningsplenum.

Jag erinrar om att en utrikes- och handelspolitisk debatt hålles torsdagen den 21 dennes. Plenum börjar då i första kammaren kl. 10.30 med en frågestund.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.14.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 14 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 6 in-nevarande månad.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 105, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, m. m., dels motioner om förenkling av lantmåteriförrättningar, dels ock motion om vissa ändringar i jorddelningslagen.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 106, till Konungen med anledning av motioner rörande förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

Ang. instruktionerna till den svenska delegationen vid UNCTAD II i vad avser stöd till nationella handelsflottor och varvsindustri

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE erhöll ordet för att besvara herr *Lundbergs* (h) fråga angående instruktionerna till den svenska delegationen vid UNCTAD II i vad avser stöd till nationella handelsflottor och varvsindustri, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 1 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Lundberg har frågat om i instruktionen till den svenska delegationen vid UNCTAD II ingår ett

klart avståndstagande från de krav som framförts i Alger-stadgan beträffande tillskapandet av och stödet till nationella handelsflottor och varvsindustri.

Enligt Alger-deklarationen påyrkar u-länderna att i olika hänseenden få hjälp från i-länderna och internationella organ att bygga upp egna handelsflottor och en egen varvsindustri.

Den svenska delegationen vid UNCTAD-konferensen har fått i uppdrag att verka för hjälp till u-länderna att åstadkomma sådan utbyggnad av handels-sjöfarten som kan ske på sunda ekonomiska villkor och som icke innebär godtagande av diskriminering som stöd-åtgärd för u-ländernas handelsflottor. Delegationen har vidare instruerats att verka för förslag som syftar till att effektivisera hamnverksamheten i u-länderna. Detta är i linje med de önskemål u-länderna framfört i Alger-deklarationen. I den mån deras yrkanden vid konferensen innebär en diskriminering till deras förmån på sjöfartens och varvsindustrins områden stöds de ej av delegationen.

Jag utvecklade själv den svenska inställningen i ett anförande i New Delhi. Den ansluter sig helt till övriga nordiska länders.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Jag vill först hjärtligt tacka statsrådet Lange för svaret och omgående säga, att jag helt delar de åsikter som framförts av honom och att jag inte har något att tillägga därutöver.

Jag skulle härmed kunna gå och sätta mig, men som tidsschemat kanske inte är så pressat i dag kan det tillåtas mig att något förklara bakgrunden till min fråga. Jag gör det enklast genom att försöka ge en liten översikt över vad Alger-

Ang. instruktionerna till den svenska delegationen vid UNCTAD II i vad avser stöd till nationella handelsflottor och varvsindustri

stadgan innehåller i ärendet. Den upp-
tar fem punkter.

1. U-länderna fastslår sin odisputabla rätt att grunda och utöka sina handelsflottor med hänsyn till de stigande fraktkostnaderna och framtidsmöjligheterna för sin utrikeshandel.

2. I-länderna och internationella organ skall ge ekonomiskt och tekniskt bistånd till u-länderna för att grunda och utöka nationella och regionala handelsflottor, vilken hjälp skall inkludera utbildning i sjöfartens ekonomi, drift, teknik m. m. I första hand skall statsrederier gynnas.

3. Alla länder skall erkänna u-ländernas rätt att stödja sina handelsflottor, inklusive rätten att reservera en lämplig del av alla laster som transporteras till och från landet för det egna rederiet.

4. De restriktioner, som u-länderna inför för att nå ovannämnda mål, får icke betraktas som anledning till repressalieåtgärder från i-ländernas sida, så att u-ländernas åtgärder neutraliseras.

5. U-länderna skall sättas i stånd att maximalt utnyttja sina varv och utöka dessa.

Herr talman! Man önskar alltså dels hjälp med pengar och utbildning för att skapa egna flottor, dels en förhandsgaranti från de etablerade sjöfartsnationerna att utan motåtgärder godkänna subventioner och systemet att reservera laster för de egna fartygen. En fördel med den här deklarationen är att den går rakt på sak och kräver just sådana åtgärder, som vi från svensk sida med hävdande av principen om havens frihet alltid bekämpat.

Det talas också om andra saker på det här området — insyn i existerande fraktavtal, önskvärdheten att få diskutera fraktändringar i förväg, tillgång till forskningsresultat inom transportområdet samt också hjälp med att rusta upp hamnarna, som statsrådet Lange nämnde nyss.

Dessa förslag verkar på mig i stort sett realistiska och syftande till ett bättre samarbete i gemensamt intresse.

Med den respekt som vi enligt vår åsikt är skyldiga u-länderna och deras programförklaring i Alger-stadgan ställde jag mig frågan, när jag läste det här: Hur har vi här i Sverige reagerat på dessa prestigebetonade önskemål?

Jag har inte tidigare fått något svar på frågan. Från herr Langes departement blev jag hänvisad till protokollet från remissdebatten den 18 januari. Där hittade jag ingenting om detta, men väl ett yttrande av herr Lange som jag citerar: »Den svenska ståndpunkten sammanfaller som framgått av min redogörelse i hög grad, ja ganska fullständigt, med utvecklingsländernas syn.»

Jag ställde frågan till herr Lange, och det är mycket välgörande att jag har fått ett klart och otvetydigt svar på den. Vi delar tydligen helt den positiva grundsynen på vår skyldighet att hjälpa u-länderna och på önskvärdheten att öka hjälpen. Men vi har också definitiva krav på att vi skall finna praktiska, ekonomiskt riktiga och om möjligt snabbt verkande sätt att ge den här hjälpen. Att ägna tid och intresse åt så uppenbart prestigebetonade förslag som de nu refererade inom området sjöfart och varvsindustri är självfallet fel. Vi hjälper ju u-länderna bäst genom att snabbt och resolut försöka få den här punkten avförd från dagordningen, så att energin kan inriktas på väsentligare ting.

Än en gång, herr talman: Jag är helt tillfredsställd med herr Langes svar, för vilket jag ånyo tackar.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag blev litet oroad, när jag lyssnade till slutet på herr Lundbergs anförande. Vi har inte verkat för att frågan om möjligheterna för u-länderna att skaffa sig handelsflottor skall föras från dagordningen på UNCTAD-mötet. Däremot vänder vi oss mot tan-

Ang. verkställigheten av domstols beslut om överlämnande till öppen psykiatrisk vård

ken på en flaggdiskriminering, och vi vänder oss mot tanken på att u-länderna skall få vidta åtgärder som innebär en ren subsidiering av de egna handelsflottorna. Därvidlag har vi varit fullt ense med ett land, som har ännu större intressen på området än vårt eget, nämligen vårt västra grannland Norge.

Vi har sålunda försökt i stället verka positivt för att möjliggöra för u-länderna — genom vissa biståndsåtgärder, som de berör i de första punkterna som herr Lundberg läste upp — att bygga ut en handelsflotta, och kan vara ekonomiskt berättigad och vidare att stödja dem i deras strävanden att bygga ut hamnarna.

Därvid stannar det, men det betyder inte precis att frågan förts från dagordningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. verkställigheten av domstols beslut om överlämnande till öppen psykiatrisk vård

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **KLING** erhöll ordet för att besvara herr *Kaijsers* (h) fråga angående verkställigheten av domstols beslut om överlämnande till öppen psykiatrisk vård, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 6 mars förmiddagen, och yttrade:

Herr talman! Herr Kaijser har frågat mig om jag anser det stå i överensstämmelse med intentionerna i brottsbalken att den omständigheten, att en person som domstol har överlämnat till öppen psykiatrisk vård vägrar inställa sig till sådan vård, medför att den ådömda påföljden inte kan verkställas.

Några tvångsmedel att förmå en person som har överlämnats till öppen psykiatrisk vård att underkasta sig vården finns inte, utan genomförandet av vården bygger på frivillig medverkan från den dömda. Utrymmet för användningen av denna påföljd är redan av denna anledning mycket begränsat. Det

är en strävan hos domstolarna att inte utnyttja påföljden i andra fall än då de kan räkna med samarbetsvilja från den dömdes sida. I brottsbalken sägs också att påföljden får tillämpas endast när det av särskilda skäl inte är påkallat att vidta mera ingripande åtgärd. En sådan åtgärd är t. ex. skyddstillsyn med föreskrift om skyldighet för den dömda att underkasta sig läkarvård.

I propositionen om brottsbalken förklarade jag mig dela strafflagberedningens uppfattning att bestämmelser om tvångsåtgärder för genomförande av öppen psykiatrisk vård inte borde införas då. Erfarenheterna av påföljden torde ännu vara för få för att jag för dagen skall kunna ta ställning till om det nu föreligger något behov av sådana tvångsmedel.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Anledningen till att jag har ställt denna fråga är ett brev från medicinalstyrelsen som tillställdes Kalmar läns södra landstings förvaltningsutskott under förra hösten. Man har frågat, vilka uppgifter landstinget hade i samband med sådan här öppen psykiatrisk vård. Man fick till svar, att det jämlikt sjukvårdsstadgan åligger sjukvårdsstyrelsen att tillse att person, som av domstol överlämnats till öppen psykiatrisk vård, erhåller lämplig vård och behandling. I fortsättningen angavs, att stadgandet får anses innebära att sjukvårdsstyrelsen vid behov skall vidta särskilda åtgärder, syftande till att sådan person kommer i åtnjutande av öppen psykiatrisk vård. Till sådana åtgärder torde få räknas efterforskningar för att komma i kontakt med den dömda och kalla honom att inställa sig hos läkare.

Men därefter görs följande uttalande: Anträffas den dömda men vägrar att inställa sig hos läkaren, kan tvångsåtgärder för att inställa honom inte tillgripas.

Ang. verkställigheten av domstols beslut om överlämnande till öppen psykiatrisk vård

Stycket slutar med att om den dömda vägrar att inställa sig kan följaktligen den ådömda påföljden inte verkställas.

Tolkningen i medicinalstyrelsen stämmer ju helt överens med den tolkning som justitieministern har framfört i svaret. Jag tycker att här föreligger en brist. Det står i propositionen om brottsbalken, att någon principiell skillnad inte görs mellan de som straffbetecknade påföljderna och övriga reaktionsformer. Här ifrågasvarande påföljd är i alla fall betingad av en frivillig medverkan av den dömda, och det är väl relativt säreget.

Strafflagberedningen ansåg ju att överlämnande till öppen psykiatrisk vård var avsett att tillämpas i sådana fall, där något mera framträdande vårdbehov inte föreligger men där den tilltalade med hänsyn till sin psykiska abnormitet likväl ej bör lämnas helt utan kontroll. Som motiv för att man skulle tillgripa denna åtgärd endast i mycket ringa omfattning anförde strafflagberedningen väsentligen de begränsade resurserna inom den psykiatriska vården. Departementschefen tillade dessutom att det var hjälpverksamhetens snäva befogenheter som ledde till att begränsningen skulle göras. Detta stämmer också överens med justitieministerns svar nu.

Justitieministern talade om att man i vissa fall kunde förena öppen psykiatrisk vård med skyddstillsyn. Både Göta hovrätt och medicinalstyrelsen påpekade också i sina remissvar över strafflagberedningens betänkande, att den öppna psykiatriska vården borde vara kombinerad med skyddstillsyn. Såvitt jag kan förstå gör man i en hel del fall på det sättet, men när man inte gör det måste situationen vara följande: Vill inte den dömda inställa sig till den öppna psykiatriska vården är 4 § i 31 kap. brottsbalken en föreskrift på papperet, som saknar motsvarighet i verkligheten. Finns det någon mening i att ha en sådan bestämmelse?

Jag tolkar emellertid justitieminis-

terns svar så, att han har klart för sig att här finns ett problem som eventuellt kan bli aktuellt, liksom att justitieministern har uppmärksamheten fäst på det och, om så skulle visa sig nödvändigt, kommer att föreslå de ändringar i lagstiftningen som kan vara motiverade.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det framgår ju både av mitt svar och av herr Kaijserns anförande här, att vi var fullt medvetna om detta förhållande. Huruvida man skall kalla det en brist i lagstiftningen eller inte tycker jag att det ännu är litet för tidigt att ta ställning till. Men jag tror inte att vi har så olika uppfattning i frågan.

För att något belysa tillämpningen på denna punkt under de få år brottsbalken gällt skall jag nämna, att under 1965 dömdes 92 personer till öppen psykiatrisk vård. År 1966 var motsvarande siffra 58. Till skyddstillsyn med föreskrifter om läkarvård dömdes samma år 211 respektive 270 personer. Det är en alldeles tydlig tendens hos domstolarna att använda skyddstillsyn med föreskrift om läkarvård i avsevärt större utsträckning än enbart överlämnande till öppen psykiatrisk vård.

Herr KAIJSER (h):

Jag ber att få tacka herr justitieministern för detta ytterligare svar. Det belyser just att öppen psykiatrisk vård som påföljd används vid få tillfällen men att man har uppmärksamheten fäst på det förhållande som jag här berört.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 34, angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga; samt

nr 35, angående organisation m. m. av försvarets rationaliseringsverksamhet.

Interpellation ang. sådant utförande av ledningar för elektrisk kraft att brukandet av jordbruksjord icke försvåras

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet:

dels skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående tilläggs pension till avdelningssekreteraren i statsutskottets första avdelning K. Å. G. Gyllenram,

dels ock skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor om företagsnämndernas verksamhet inom riksdagsförvaltningen m. m.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 51, angående vissa frågor rörande statliga företag.

Interpellation ang. sådant utförande av ledningar för elektrisk kraft att brukandet av jordbruksjord icke försvåras

Ordet lämnades på begäran till herr HÜBINETTE (h), som anförde:

Herr talman! I den nu pågående och starkt accentuerade jordbruksrationaliseringen är det statsmakternas strävanden att skapa, ur bl. a. jordbrukets driftsynpunkt, rationella enheter. Man befrämjar dikningsarbeten, strukturella åtgärder som sammanläggningar, ägodelbyten m. m. Samtidigt med detta uppstår många gånger problem med marker av mindre god belägenhet. Detta även i nära anslutning till den jordbruksjord som avses bli för framtiden utnyttjad för jordbruksproduktion.

En ur jordbrukets synpunkt rationell åtgärd vore att vid planering av nya och vid ombyggnad av gamla kraftlinjer mera hänsyn toges till strukturen i landskapet än vad som nu sker. Det förefaller ofta som om projektören mera sökte sig fram utefter slättbygdernas öppna och plana områden än till de ur lantbrukets produktionssynpunkt mindre känsliga markerna.

Det vore synnerligen värdefullt om den bättre jordbruksmarken i möjligaste mån lämnades fri från dessa stora

el-stolpar, som för all framtid kommer att minska effektiviteten av produktionen. Framkomligheten för stora maskiner minskas och ogräshårdar bildas. Merkostnaden för strömförbrukarna vid en till dessa omständigheter bättre avpassad linjedragning måste bli synnerligen blygsam.

Med stöd av vad jag anfört hemställer jag om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att statens vattenfallsverk vid sina planeringar av nya stolplinjer i största möjliga utsträckning tager hänsyn till berörda problem?

Kammaren medgav, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 780, av herrar *Alexanderson* och *Ernulf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 19, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m.;

nr 781, av herrar *Hermansson* och *Svanström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 19, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m.; samt

nr 782, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 19, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.21.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Fredagen den 15 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 7 in-
nevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsut-
skottet Kungl. Maj:ts proposition nr 51,
angående vissa frågor rörande statliga
företag.

Föredrogs och hänvisades till lagut-
skott motionerna nr 780—782.

Anmäldes och bordlades följande till
kammaren överlämnade kungl. proposi-
tioner:

nr 48, angående inrättande av en da-
tamaskinfond och anslag till statskonto-
ret för budgetåret 1968/69, m. m.; samt

nr 52, med förslag om statlig garanti
för Aktiebolaget Atomenergis förpliktel-
ser enligt atomansvarighetslagen den 8
mars 1968.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande utgifterna för bud-
getåret 1968/69 inom socialdepartemen-
tets verksamhetsområde jämte motio-
ner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande utgifterna på kapi-
talbudgeten för budgetåret 1968/69 in-
om kommunikationsdepartementets
verksamhetsområde jämte motioner;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar om anslag för budgetåret
1968/69 till högre utbildning och forsk-

ning samt vuxenutbildning jämte motio-
ner; samt

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar angående de statliga före-
tagsnämndernas verksamhet samt i an-
ledning av riksdagens år 1967 försam-
lade revisorers berättelse i vad avser
förslagsverksamheten inom statsförvalt-
ningen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, med anledning av motioner an-
gående arvsbeskattningen; samt

nr 22, med anledning av motioner an-
gående resultatutjämnning vid beskatt-
ningen m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner angå-
ende lokaliseringspolitikens framtida
utformning;

nr 15, i anledning av motion angåen-
de den regionala planeringen och den
sambällsekonomiska målsättningen;
samt

nr 16, i anledning av skrivelse från
riksdagens ombudsmän angående tjäns-
teorganisationen vid riksdagens om-
budsmannaexpedition;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motion angåen-
de preskriptionstiden för talan om äk-
tenskaplig börd; samt

nr 19, i anledning av motioner angå-
ende straff för försök till frihetskrän-
kande otukt och till våldförande;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av motion om änd-
ring av bestämmelserna angående inva-
liditetstillägg och invaliditetsersättning;

nr 13, i anledning av motioner angå-
ende barnpensionen inom den allmän-
na försäkringen;

nr 14, i anledning av motioner angående behovsprövningen av studiemedel för gift studerande;

nr 15, i anledning av motioner om höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.;

nr 16, i anledning av motioner om fri sjukhusvård under obegränsad tid för folkpensionärer m. fl.; samt

nr 17, i anledning av motion angående sjukpenningklass vid arbetslöshet m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående dels slopande av obligatoriskt läkarintyg för körkort, dels förnyelse av läkarintyg för körkortsinnehavare och dels periodisk hälsokontroll av körkortsinnehavare;

nr 14, i anledning av väckt motion angående utbetalningen av belopp som enligt naturvårdslagen nedsatts hos länsstyrelse;

nr 19, i anledning av väckta motioner angående nedläggning och avlysning av flottled;

nr 20, i anledning av motioner om vissa åtgärder mot djurplågeri;

nr 21, i anledning av motion om inrättande av ett överorgan för bekämpandet av djurplågeri;

nr 22, i anledning av väckt motion om förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling;

nr 23, i anledning av väckt motion angående grustäkt; samt

nr 24, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder i samband med grustäkt;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

Meddelande ang. enkel fråga

ställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde;

nr 8, i anledning av motioner angående taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnämnderna; samt

nr 9, i anledning av motioner angående stödfartyg för vinterfisket utanför den norska kusten; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av motioner om tillgodoseende av jämlikhets- och grundtrygghetsprincipen vid utformningen av socialpolitiken m. m.; samt

nr 12, i anledning av motioner angående samhällsplaneringen m. m. och om åtgärder för att lösa trafikproblemen inom större tätorter.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Olsson, Johan*, (cp) till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: »Överväger Statsrådet att mot bakgrund av rådande sysselsättningssituation medge, att byggande av egnahem får ske utanför bostadsbyggnadsplanen?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.06.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert